Leonardo Sciascia

Baykuşun Günü

belge yayınları

SİCİLYA ROMANI

MARENOSTRUM 8

Leonardo Sciascia (l921-l989), Sicilya ile özdeşleşmiş bir yazar. Bu gizemli adanın, zengin ama çelişkili kültür mirasının en başarılı aktarımını onun yapıtlarında buluruz.

Yapıtlarında Araplardan bu yana adeta Sicilya yaşamının güncesini tutan Sciascia (Şaşa diye okunur), adasındaki küçük bir kasabanın öyküsünü anlattığı ilk önemli kitabı "Okul Güncesi" ile bütün İtalya'da büyük bir ilgi uyandırdı.

l921'de Recalmulto kasabasında doğan Sciascia, öğretmen okulunu l942 yılında bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Palermo'ya yerleşti. Öğrencilik yıllarında antifaşist eğilimli hocalarının etkisi altında kaldı. Marksist öğretiye sempati duydu, ama hiç bir zaman tam angaje olmadı.

Mafia olgusunun dayandığı toplumsal gerçekliğin çelişkili ögeleri, sarkastik bir dille yansır onun yapıtlarında. Aynı zamanda Sicilya'nın ataerkilliğinin ve Sicilya politikasının kesitlerini de buluruz onda.

Sciascia'nın daha önce Türkçeye çevrilen yapıtları şunlardır: "Oyunun Kuralı" (Ada yayınları), "Mısır Konseyi" (E yayınları). "Oyunun Kuralı" adlı yapıt daha önce E yayınları tarafından, "Her Koyun Kendi Bacağından" adıyla yayınlanmıştı.

BELGE YAYINLARI: 209
Birinci Baskı: Ekim 1994

Dizgi: Belge Yayınları
Baskı: Ceylan Ofset
Kapak Düzeni: Zehra Şenoğuz
Kapak Baskı: Orhan Ofset
Cilt: Güven Mücellithanesi

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK: Başmüsahip Sok.
Talas Han 16/302 Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefax: 511 63 20

Leonardo Sciascia

BAYKUŞUN GÜNÜ

Türkçesi:
Dumrul Cemgil

MARENOSTRUM

Leonardo Sciascia
(1921 - 1989)

Sciascia'nın Sicilyası

Köşedeki gazetecinin kulübesinden ya da kitapçıdan birkaç günlük tatilde okuyacak uygun şeyler seçerken, hangimiz günlük yaşamın yükümlülüklerinden, şu ya da bu konudaki kaygılardan kurtulmak gibi hoş bir sürprizi yaşamamıştır? Doğru seçim yapma kaygısıyla kararsız kalan kişi, birden bir ada ya da bir kitap başlığına bağlanır. Kitap kavrar, bir kez başlık engelini aştıktan sonra kendini yeni bir dünyaya yapılan yoluculuğun içinde bulur.

Benim için de öyle oldu. **Leonardo Sciascia** adı aslında bana çok yabancı değildi. Egemen akımlardan ve ideolojilerden bağımsız olduğunu, hiçbir siyasi doktrine bağlanmadığını biliyordum. kimse onun bir yaşam biçimine mutlak uyum gösterdiğini söyleyemediğine, sürprizlerle dolu bir insan olduğuna ve yeryüzündeki hoş olmayan durumları alışılmamış biçimde incelediğine göre, insanı rahatsız eden biri olmalıydı. Gerçek bir entellektüel yani. Tabii bundan dünyasındaki güçsüzlükleri korkuya kapılmaksızın çırılçıplak ortaya seren, haksızlığı geçmişteki geleneklere dayanıyor olsa bile adlandırabilecek cesarete sahip birini anlıyorsak, **Sciascia**'nın doğduğu yer olan Sicilya'daki koşullar nedeniyle acı çektiğini ve bir yazar olarak bunu gizlemediğini, hatta bunda itici bir güç bulduğunu da biliyordum.

Sonra Sicilya'nın bugününden, yakın geçmişinden öyküler okudum. Çiftçileri, işçileri, öğretmenleri, doktorları, eczacıları, yöneticileri, polisleri, subayları, köylülerin günlük yaşamlarını olduğu kadar soylu bayanların "**durumlarını**" da okudum.

Köydeki yaşam, ocaklardaki işçilerin çektikleri, birleşmiş bir İtalya kurmak için yaşanan huzursuzluklar, önceki yüzyılda **Garibaldiciler**'in ayaklanması, çeşitli nedenlerle İs-

panya İç Savaşı'nda yanlış saflara düşen bir işçinin acı durumu, çiftçilerin önceleri feodal beylere, daha sonra da mafiaya bağlanışı gözlerimin önünde canlandı.

Sicilya, Akdeniz tarihinde ateşli savaşımların geçtiği bölgelerden biri. Bu açıdan da Anadolu'ya benzetilebilir. Tarihte Fenikeliler, Yunanlılar, Kartacalılar, Romalılar, Araplar, normanlar, İspanyollar ve son olarak da Bourbon Hanedanı, bir zamanlar Roma İmparatorlu'nun tahıl ambarı, yani zengin bir ülke olan bu adanın egemeni oldular ve onu sömürdüler. Sicilya'nın tarihi, **Sciascia**'nın deyimiyle bir "**bozgunlar tarihi**". Bu bozgunlar Sicilya halkını biçimlendirdi. Yüzyıllar boyu uzayıp giden felaketler zincirinin onlara bıraktığı miras, yalnızca kendine güvenme, kendinin ve ailesinin basit çıkarlarını koruma oldu. Bireyler tek tek potansiyel bir düşman olarak gördükleri topluma sırt çevirip, kendi dar sınırlarına kapandılar. **Sciascia**'nın belirttiği gibi ailenin kendini koruma içgüdüsü bir yandan da mafianın tohumlarını attı. Sicilyalılar ne kadar içlerine kapansalar, ne kadar büyük kibarlık gösterseler, ödün vermez gururları yine de açıkça hissedilir biçimde kaldı. **Sciascia** bir yerde kahramanlarından birini şöyle konuşturur: ***"Az konuşan, heyecanını dışarı vurmaıp içten içe kendini yiyip bitiren, acı çeken Sicilyalılara inanıyorum. Bizleri bitik bir hareketle selamlayan yoksullar sanki yüzyılların ötesinden gelmişler... Sözcüklere gelince, susup yüreğinden bir şeyler veren bu halk, tanınmak ve sevilmek için her şeye sahip."*** Sıradan insanlara, yoksullara ve ezilenlere duyulan sevgi, burjuvazinin, soyluların ve bunların "**tüyler ürpertici yansıması**" olan mafianın karşısında apaçık bir güvensizlikle yer alıyor.

Martin Wagner

Otobüs hareket etmek üzereydi. Arasıra patlamayı andıran birtakım sesler çıkartıyordu. Gün ışımaya başlamıştı. Meydanda in cin top oynuyordu. Matrice'nin çan kuleleri ince bir sis tabakasının ardında kayboluyordu. Sadece otobüsün gürültüsü ve satıcının ağlamaklı, ısrarcı sesi duyuluyordu. Biletçi kapıyı kapattı. Otobüs gıcırtılı sesler çıkartarak hareket etti. Biletçi son kez meydana baktı. Koyu renk elbise giymiş bir adamın otobüse doğru koşmakta olduğunu farketti. Şoföre -bir dakika- diye seslendikten sonra kapıyı açtı. Bu sırada otobüs ağır ağır ilerliyordu. Ve iki el silah sesi işitildi. Koyu renk elbiseli adam basamağa adımını attığı anda, görünmeyen bir el saçlarından tutuyormuşçasına kımıldamadan kaldı. Evrak çantası elinden düştü. Sonra yavaşça evrak çantasının üzerine yığıldı kaldı. Biletçi küfretti, yüzü kireç gibi olmuştu. Titriyordu. Yerde upuzun yatmakta olan adamın biraz ilerisinde duran satıcı yavaş yavaş kilisenin kapısına doğru uzaklaştı. Otobüsdeki yolculardan hiç birisi kımıldamadı. Şoför sanki taş kesilmişti. Sol eli fren kolunda sağ eli de direksiyondaydı. Biletçi boş gözlerle bakan yolculara şöyle bir gözattı. "Öldürdüler" dedikten sonra şapkasını çıkardı, elini saçlarının arasında dolaştırdı. Bir kez daha küfretti.

"Jandarma" dedi şoför, "Jandarmayı çağırmak gerek."

Ayağa kalktı, ön kapıyı açtı biletçiye "ben gidiyorum" diye seslendi.

Biletçi önce cesede, sonra da yolculara baktı. Otobüs de kadın yolcular da vardı. Bu yaşlı kadınlar, her sabah beyaz bezden oldukça ağır çuvalları ve yumurta sepetlerini götürürlerdi. Elbiselerinden çevreye gübre, yanık kokusu yayılıyordu. Yüzlerinde yüzyılların sessizliğinden çıkmışa benzer ifadeleriyle genellikle söylenen, beddua eden ihtiyarlar, şimdi sessizce duruyorlardı.

"Tanıyor musunuz?, diye sordu biletçi, cesedi işaret ederek.

Hiç kimse yanıt vermedi. Biletçi durmadan küfrediyordu, o hattaki bütün yolcular onun küfürbazlığını, zevkle küfrettiğini bilirlerdi. Hatta bir defasında işine son verilmekle tehdit edilmişti. Otobüste rahip ve rahibelerin olup olmadığına dahi dikkat etmeksizin küfretmeyi huy edinmişti. Siracusa bölgesindendi, cinayet görmeye alışkın değildi, Siracusa'da bu tür olaylar pek olmazdı; belki de bu yüzden her zamankinden daha ateşli küfrediyordu.

Jandarmalar geldiler. Traşı gelmiş başçavuşun gözlerinden uyku akıyordu. Jandarmaların gelişi yolcular üzerinde bir alarm etkisi yaptı, paniğe kapılarak açık olan kapıdan indiler. Uyuşukluk görüntüsü altında, çan kulelerini seyretmek için uygun bir yer arıyormuşçasına meydanın kuytularına doğru uzaklaşıyor, arkalarına son bir bakış attıktan sonra kaçıyorlardı. Yolcuların bu ışığın süzülüşüne benzeyen kaçışını başçavuş ve jandarmalar farketmediler. Şimdi, elli kadar insan ve Tersanecilik Teknik Okulu öğrencileri, cesedin etrafını çevirmişti. İşçiler sekiz saatlik iş süresini boş geçirtecek kadar önemli bir olayla karşılaştıklarına inanamıyorlardı bir türlü. Başçavuş jandarmalara meydanı boşaltmalarını ve yolcuları otobüse bindirmelerini emretti. Jandarmalar cesedin çevresinde toplanmış meraklıları meydana açılan yollara doğru ittiler. Bu arada yolcuların yerlerini almalarını istiyorlardı. Oysa meydan boşaldığı zaman, otobüsde de hiç yolcu yoktu. Sadece şoför ve biletçi yerlerindeydiler.

"E nasıl oldu bu iş?" diye sordu başçavuş şoföre, "hiç yolcunuz yok muydu?"

"Birileri vardı", diye yanıtladı şoför, unutkan bir ifadeyle.

"Birileri demekle yalnızca beş, altı kişi vardı mı demek istiyorsun? Ben bu otobüsün tamamen dolmadan hareket ettiğini görmedim."

"Bilmiyorum" dedi şoför, hatırlamaya çalışan bir ifadeyle. "Bilmiyorum, laf olsun diye birkaç kişi dedim. Beş, altı kişi değildi tabii, daha fazla yolcu vardı, belki de otobüs doluydu. Ben otobüstekilere bakmam ki hiç... Yerime geçer, yola koyulurum... Bana yolu izlemem için para veriyorlar."

Başçavuş sinirden titreyen damarları şişmiş eliyle yüzünü sıvazladı ve "anladım" dedi, "sen yalnızca yolu izliyorsun, ya sen -kızgın bir ifadeyle biletçiye döndü- sen de bilet kesiyorsun, para alıyorsun, paranın üstünü veriyorsun, bu arada yolcuları tek tek sayarken onların yüzlerine bakıyorsun. Sana nezarette hatırlatmamı istemiyorsan otobüste kimlerin olduğunu söylemelisin bana... Üç yıldan beri bu hatta çalışırsın, ayrıca seni her akşam İtalya Kahvesi'nde görüyorum, burayı benden daha iyi tanırsın sen..."

"Burayı kimse sizden daha iyi tanıyamaz" dedi biletçi gülümseyerek, iltifat ediyormuş gibi bir izlenim bırakmaktan çekinen bir ifadeyle.

"Pekala" dedi başçavuş -sırıtarak ekledi- önce ben, sonra da sen. Ama ben otobüsde değildim. Bunun için hatırlamak sana düşer; bana on kadar isim vermek zorundasın."

"Hatırlamıyorum, anamın başı üzerine yemin ederim ki kimseyi hatırlamıyorum, sanki şu an rüyadaymışım gibi geliyor bana."

"Seni uyandırmasını bilirim ben" dedi başçavuş, kızgın kızgın, "yıllarca hücrede kalırsan uyanırsın..." Sözünü yarıda keserek karşıdan gelen sorgu hakimine yöneldi. Ölenin kimliği hakkında bilgi verir, yolcuların otobüsü bırakarak kaçışlarını anlatırken birşeylerin her zamankinden farklı ya da eksik olduğu duygusuna kapıldı. Ansızın kendisini alışılagelmiş bir şeyini yitirmiş gibi hissetti. Süregelen ya da alışkanlık nedeniyle duyarlılığımız dışında kalan birşeyi hatırlayamayız. Fakat böyle bir unutkanlık hoşnutsuzluk duy-

mamıza neden olur. Bu durum unuttuğumuz birşeyi anımsamamıza kadar sürer.

"Birşeyler eksik." dedi başçavuş jandarma Sposito'ya. Sposito muhasebe uzmanı olarak jandarma kışlasının en yararlı elemanıydı. "Birşeyler veya birileri eksik..."

"Börekçi" diyerek atıldı, jandarma Sposito.

"Hay Allah! Börekçi", diye bağırdı Başçavuş sevinçle ve ülkesinin okullarını düşündü bir an; "her önüne çıkana diploma vermiyorlar".

Jandarmalardan birisini börekçiyi getirmesi için gönderdi. Onu nerede bulabileceğini biliyordu; genellikle ilk otobüs hareket ettikten sonra böreklerini satmak için ilkokulların önlerine giderdi. On dakika sonra satıcı, yüzünde herşeyden habersiz uyurken uyandırılmış birinin şaşkın ifadesiyle başçavuşun önündeydi.

"Burada mıydı bu?" diye sordu başçavuş biletçiye, börekçiyi göstererek.

"Evet" diye yanıtladı biletçi, başını önüne eğerek.

"Öyleyse -başçavuş sevecen bir ifadeyle konuşuyordubu sabah sen her zamanki gibi böreklerini satmaya geldin ve her sabahki gibi Palermo'ya kalkan ilk otobüsü gördün..."

"İzin belgem var" dedi satıcı.

"Ben de biliyorum" dedi başçavuş sabır dileyen gözlerini gökyüzüne dikerek. "Onu sormuyorum sana; benim öğrenmek istediğim şey başka... Bana onu söylersen, seni hemen bırakırım. Kim ateş etti?"

"N'oldu?" diye sordu satıcı şaşkın ve meraklı bir tavırla "Biri ateş mi etti?"

"Saat 6.30'da Cavour sokağının köşesinden 12 kalibrelik veya horozlu bir karabinayla iki el ateş edilmiş...İfadelerine göre, otobüsteki yolcular hiçbir şey görmemişler, otobüste kimlerin olduğunu öğrenemedik zaten, çünkü ben daha olay yerine gelmeden kaçmışlardı bile. Yalnızca börekçi Via Cavour ile Garibaldi meydanının kesiştiği yerde, kilisenin köşesine konulmuş kömür çuvalına benzer bir şeyler gördüğünü, o kömür çuvalının arkasından iki kez parıltıyı andıran bir ışığın yayıldığını, ancak olaydan iki saat kadar sonra hatırlayabildi. Hedefe yakınlığına rağmen, kurşunların ona isabet etmemesi yüzünden Azize Fara'ya on kilo nohut adamış. Biletçi kömür çuvalına benzer bir şey görmediğini, sağ koltuklarda oturan yolcuların da pencere camlarının zımparalanmış gibi donuk olması nedeniyle birşey göremeyeceklerini söylüyor, belki de doğrudur söyledikleri. Salvatore Colasberna, -bu adı heceleyerek söylüyordu- sosyal konut inşaatı, kanalizasyon, şehir içi yolları gibi yirmi milyon lireti geçmeyen ihaleler alan küçük bir inşaat kooperatifinin yöneticisiymiş. Bu kooperatifi on yıl önce iki kardeşi ve buradan dört-beş duvar ustasıyla birlikte kurmuşlar, kendisi de bir duvar ustasıymış. Bir mühendis - direktör gibi görünmesine rağmen idari işleri de o yürütüyormuş. İşleri hiç de kötü değilmiş. O ve ortakları ücretli bir işçi gibi az bir kazançla yetiniyorlarmış... Yaptıkları bi-

nalar ilk yağmurla yıkılan türden değilmiş, dediklerine göre Colasberna, sağlam iş yaparmış. Daha önce bir inek çarptığı için kartondan bir kutuymuşçasına yıkılan bir çiftlik evi görmüştüm; bunu hem de büyük bir inşaat şirketi olan Smiraldo yapmış, ama onun yaptığı Madonna di Fatima yolu tüm kamyonların geçit yolu olmasına rağmen, bir santim bile çökmedi; diğerlerinin yaptırdığı yollarsa bir yıl geçmeden devenin sırtına benziyor... Daha önce suç işlemiş mi? Evet, 1940'da, kırkın üç Kasımında otobüsün birinde yolculuk ederken -anlaşılan otobüsler ona uğursuzluk getiriyor- Yunanistan'a yapılan saldırıdan söz ediliyormuş: Biri 'Onbeş gün içinde ezeceğiz onları' deyince, Colasberna dayanamayıp 'Yumurta mı zannettin' demiş. Otobüste olan bir milis onu şikayet etmiş. Nasıl, anlayamadım efendim... Çok özür dilerim, siz bana suç işleyip işlemediğini sordunuz, ben de elimdeki sicil kaydına göre daha önce suç işlediğini söyledim... Tamam efendim, nasıl arzu ederseniz, hiç suç işlememiş olsun.... Ne dediniz? Ben mi faşistim! Ben faşistleri görünce başıma bir bela gelmesin diye tanrıya yalvarıyorum... Evet efendim, tabi efendim."

Ahizeyi sinirli bir nezaketle yerine koydu, sonra da mendiliyle terli alnını sildi, "bu adam zamanında partizanmış" dedi, "bir partizan kalmıştı zaten karşılaşmadığım."

Colasberna kardeşler ve Santa Fara'nın diğer ortakları hep birlikte yüzbaşının gelmesini bekliyorlardı: Tüm ortaklar siyah giysiler içindeydiler. İki kardeşin günlerdir traş olmadıkları belliydi, gözleri de kan çanağı gibiydi. Boyunlarında siyah kaşkollarıyla, S.Jandarma Karakolunun salonunda, gözlerini duvardaki renkli hedef tahtasına ve altındaki "kurşun boşaltılacak yer" yazısına dikmiş, tek sıra halinde hareketsiz oturuyorlardı. Böyle bir yerde beklemekten büyük bir utanç duyuyorlardı. Ölüm duydukları utancın yanında hiçbir şeydi.

Biraz ilerde, sandalyenin kenarına ilişmiş genç bir kadın oturuyordu. Ürkek bir hali vardı Onlardan sonra gelmişti. Emirerine başçavuşla görüşmek istediğini söylemişti: Ama Yüzbaşı gelmek üzereydi, bu yüzden başçavuşun yapacak çok işi vardı. Bunun üzerine kadın "beklerim" demiş ve sandalyenin kenarına ilişmişti. Ellerini insanın sinirini bozacak kadar sık hareket ettiriyordu. Kadını görür görmez tanımışlardı. Kocası o köyden değildi, yakındaki B. köyünden bir bahçıvandı. Savaştan sonra S.'ye yerleşmiş, orada evlenmişti. Bu yoksul köyde kazancı ve karısının servetiyle hali vakti yerinde biri olarak kabul ediliyordu. Santa Fara'nın ortakları "kadının kocasıyla kavga ettiğini ve yardım istemek için buraya geldiğini" düşünüyorlardı. Bu düşünce onları kendi duydukları utanç duygusundan biraz olsun kurtarıyordu.

Bir otomobilin avluya girdiğini duydular, ardından koridorda ayak sesleri yankılandı. Yüzbaşı kendisini bek-

leyenlerin bulunduğu salona girerken, başçavuş dimdik selama durdu. O kadar dik duruyordu ki, başı neredeyse tavana değecekmiş gibi bir hali vardı. Yüzbaşı genç, uzun boylu, açık tenliyli. Santa Fara'nın ortakları konuşmasından onun "kuzeyli" olduğunu saptadılar, avunç ve küçümsemeyle dolu "kuzeyliler görgülüdür ama bir şeyden anlamazlar" diye düşündüler.

Yine tek sıra oturdular başçavuşun odasındaki masanın karşısına. Yüzbaşı başçavuşun koltuğuna geçti, başçavuşsa ayakta duruyordu. Jandarma Sposito yandaki yazı masasının başına geçmişti. Genç, çocuksu bir yüzü vardı, fakat Colasberna kardeşler ve ortakları onun varlığıyla ölüm heyecanı duyuyorlar, insafsız soruşturmalardan ve kara kara yazılardan dolayı korkuları daha da artıyordu. Bembeyaz bir tarla, kapkara tohum: Onu eken düşünür her zaman: Yazının bilmecesi buydu.

Yüzbaşı başsağlığı dileyen sözler söyledi. Onları karakola çağırdığı ve geciktiği için özür diledi. Bir kez daha Kuzeylilerin nasıl nazik olduklarını düşündüler. Fakat bu arada, gözlerini, gece ay ışığında, parmağı tüfeğinin tetiğinde tavşan bekleyen bir avcıdan farksız, parmakları yazı makinasının tuşları üzerinde bekleyen dikkatli ve heyecanlı Sposito'dan ayırmıyorlardı.

"Çok ilginç" dedi yüzbaşı, yarım kalmış bir konuşmayı sürdürmek istercesine. "Buralarda bir sürü imzasız mektup elden ele dolaşıyor, hiç kimse konuşmuyor, herkes yazıyor. İmza atmayı unutsalar da bir şeyler yazmaları, jandarmaların şansı. Her cinayette, her hırsızlık olayında, masamın üzerinde bir sürü imzasız mektup buluyorum; aile kavgasından tutun da sigortadan para çekmek için düzenlenen hileli iflaslara, hatta jandarmaların aşklarına kadar pek çok şeyden söz ediyorlar." Bu sırada Başçavuşa gülümseyerek baktı, Santa Fara'nın ortakları Yüzbaşı'nın jandarma Savarino'nun tütüncü Palizzolo'nun kızıyla olan aşkını ima ettiğini düşündüler; herkes bu aşkı konuşuyordu ve Saverino'nun başka bir yere tayin edilmesini bekliyorlardı.

"Colasberna cinayetiyle ilgili" diyerek konuşmasını sür-

dürdü Yüzbaşı, "beş ayrı imzasız mektup aldım; daha önceki gün olmuş bir olay için hiç de küçümsenmeyecek bir sayı; daha çokta gelecek... imzasız bir mektupta Colasberna kıskançlık yüzünden öldürüldü, diyor biri, hatta kıskanç kocanın ismini bile veriyor..."

"Saçma" dedi Giuseppe Colasberna.

"Bence de öyle" dedi Yüzbaşı ve konuşmasını sürdürdü, "bir başka mektupta da yanlışlıkla öldürüldüğü yazılı; çünkü Perricone adında birine benziyormuş, mektubu yazana göre, bu kişi de yakında kendini bekleyen kurşunu yiyecekmiş."

Ortaklar bakıştılar.

"Olabilir" dedi, Giuseppe Colasberna.

"Olamaz" diyerek karşı çıktı Yüzbaşı; "çünkü mektupta sözü edilen Perricone onbeş gün önce pasaport aldı ve şu anda Belçika'nın Liege kentinde bulunuyor. Bunu belki de siz bile biliyordunuz, ama mektubun sahibi bilmiyormuş. Oysa onu öldürmek isteyen birinin bunu bilmesi gerekirdi... Size bundan başka bilgiler vermeyeceğim, ama bir ihtimali gözden uzak bulundurmayın. Bence en iyi ipucu bu olabilir bizim için... İşiniz, rekabet ve ihaleler: İşte size, cinayetin nedenini arayacağınız noktalar."

Ortaklar bir kez daha bakıştılar.

"Olamaz" dedi Giuseppe Colasberna.

"Tabii, olabilir" diyerek karşı çıktı Yüzbaşı, "size neden ve nasıl olduğunu anlatacağım. Sizin işiniz bir yana, ihaleler konusunda oldukça bilgim var. Keşke yalnız bilgiler, kanıtlar olsa... Bu civarda ihaleye giren on tane kooperatif olduğunu kabul edelim, her kooperatifin kendi makinaları, araç gereci var: Bunlar geceleri şantiye binasının yakınına yol kenarlarına bırakılır; makinaların iyi korunması gerekir, bu karmaşık makinaların çalışamaz hale gelmesi için bir vidasının sökülmesi yeterlidir; ondan sonra yeniden çalışır hale getirmek için günlerce uğraş, dur. Araç gereçleri, neft, mazot katran ve iskeleleri yok etmek ya da yerinde yakmak hiç de zor değil. Gerçi makinalar ve araç gereçlerin yakınında bir barakanın olduğu, bir iki işçinin de burada kaldığı doğrudur; ama işçiler uyurlar; oysa hiç uyumayan kişiler

de var, beni anlıyorsunuz değil mi? Bu araç ve gereci korumak için geceleri uyumayanlara yönelmek doğru olmaz mı? Sizin makinaları korumak için de önerilerde bulunuldu; tedbirsizlik edip onu geri çevirmiş olsaydınız, size bunu kabul ettirecek birtakım olaylar meydana gelecekti.. Kabul etmeyenlerin varlığı gerçek, hatta gırtlaklarına bıçak dayasanız bile kabul etmeyecek kadar inatçı olanların varlığı. Siz göründüğü kadarıyla, inatçısınız sanırım; ya da yalnızca Salvatore öyle idi."

"Bu konuda hiç bir şey bilmiyoruz" dedi Giuseppe Colasberna; diğerleri de yüzlerindeki şaşkın ifadeyle onu onayladılar.

"Olabilir" dedi Yüzbaşı, "olabilir... Fakat henüz bitirmedim. Dediğim gibi on tane firma söz konusu; ve dokuzu korunmayı kabul ediyor. Eğer bu örgüt yalnızca bekçiliğin kazancıyla yetinirse, hangi örgütten söz ettiğimi anlamışsınızdır, oldukça yoksul bir örgüt olurdu. Oysa örgütün sunduğu olanaklar çok daha geniştir. Korunmayı kabul etmiş ve kurallara uygun davranan kooperatifler için özel ihaleler sağlar, kapalı zarfla teklif verilen ihalelerde firmalarla rekabet konusunda önemli bilgiler verirler; onay sırasında size yardımcı olur, işlemleri kolaylaştırır, işçilerin grevini önlerler... Tabii ki, eğer dokuz kooperatif bir konsorsiyum örneği birleşir ama bir tanesi dışarıda kalırsa dokuz beyaz koyun arasından bir tane siyah koyun çıkmış olur. Hoş, bu durum onları pek tedirgin etmese de, bu meydan okuma olarak kabul edilen kötü bir örnek olarak görülür. O zaman iyi ya da kötülükle bu oyunun içine girmeye zorlamak ya da bu durumu ortadan kaldırmak gerekir.

Guiseppe Colasberna böyle şeyleri hiç duymadığını söyledi, kardeşi ve ortakları da onu doğruladılar.

Yüzbaşı, onları duymamış gibi yaparak konuşmasını sürdürdü. "Diyelim ki sizin kooperatif, Santa Fara yörenin siyah koyunudur; yani oyuna katılmak istemeyen ve dürüst bir şekilde kendi olanaklarına uygun ihalelere giren korumasız ve bazen hesaplamalarını dürüstçe yaptığı için diğerlerinden daha normal bir fiyat önermeyi başaran bir kooperatiftir. Bir

gün, sizin deyişinizle, saygıdeğer bir zat Salvatore Colasberna ile görüşmeye gelir, ona bir şeyler açıklamaya çalışır; gerekli gereksiz ama imalı sözler söyler; bir nakışın ters yüzü gibi karmakarışık bir konuşma, düz yüzündeyse örneklerin seçildiği bir ip yığını... Colasberna bu karmaşık sözlerin altında yatan gizli anlamı anlamaz ya da anlamak istemez ve bu saygıdeğer zat bu tavrından dolayı Colasberna'ya kırılır. Ardından örgüt harekete geçer. İlk uyarı olarak küçük bir depo ateşe verilir, ya da buna benzer şeyler, sonra ikinci uyarı gece geç bir saatte, onbir gibi eve dönerken sizi sıyırıp geçen bir kurşunla gelir..."

Santa Fara'nın ortakları yüzbaşının bakışlarıyla karşılaşmaktan sakınıyorlardı; başlarını önlerine eğerek ellerine veya bakışlarını yukarı çevirerek duvarda asılı duran Jandarma Kuvvetleri Komutanının ve Cumhurbaşkanının resimlerine, haça bakıyorlardı. Uzun bir aradan sonra yüzbaşı endişelerindeki can alıcı noktayı bulduğunu düşünerek konuşmasını sürdürdü:

"Bana kalırsa kardeşinizin de başından böyle bir olay geçti, altı ay kadar önce saat onbirde eve dönerken... Öyle değil mi? "

"Hiç haberim olmadı" dedi Giuseppe Colasberna, mırıldanarak.

"Konuşmazlar" diye söze karıştı başçavuş. "Birbiri ardısıra öldürülseler de; ölmeyi konuşmaya yeğlerler..."

Yüzbaşı bir el hareketiyle başçavuşun sözünü kesti "dinle" dedi "dışarıda bekleyen bir kadın var."

Başçavuş canının sıkıldığını belli eden bir yüz ifadesiyle "hemen gidiyorum" dedi.

"Size söyleyeceğim başka bir şey yok. Sizin de söyleyecek bir şeyiniz yok galiba. Yalnız gitmeden önce, herkesin bu kağıda, adını, soyadını, doğum yerini, tarihini ve adresini yazmasını istiyorum"

"Ben çok ağır yazarım" dedi Giuseppe Colasberna, diğerleri de aynı sözleri yinelediler.

"Önemi yok" dedi Yüzbaşı "zamanımız var".

Bir sigara yaktı ve Santa Fara'nın ortaklarının yazarken

çektikleri güçlükleri izlemeye başladı. Kararsızlıkları ve sanki taşları delen bir matkap tutuyormuşlarcasına titreyen elleriyle yavaş yavaş yazıyorlardı. Yüzbaşı yazmayı bitirdiklerinde çavuşu çağırdı. Çavuş, başçavuşla birlikte içeri girdi.

"Bayları götür" emrini verdi.

"Tanrı yardım ederse, çabuk atlatırız" diye düşünmüşlerdi. Ve şimdi oraya yazı bırakmış olmaları pek hoşlarına gitmese de, olayı kolayca atlattıkları ve bir jandarma subayı tarafından "baylar" diye çağrıldıkları için tuttukları yası bir anda unutmuşlardı, okuldan çıkan çocuklar gibi sokaklarda koşuşturmak coşkunluğuyla dolmuşlardı.

Yüzbaşı, o arada, onların yazılarını imzasız mektuplardaki yazılarla karşılaştırıyordu. Mektubu bunlardan birinin yazdığını sezmişti. Doğal olmayan biçimsizliğine ve harflerin yersiz eğikliğine rağmen, yazının genel karakterinden mektubun Giuseppe Colasberna'ya ait olduğunu anlamak için bir uzman gerekmiyordu. Mektup dikkatle incelenince bu kolayca anlaşılıyordu.

Başçavuş, Yüzbaşı'nın neden oturup uzun uzun o yazıları incelediğini anlamıyordu. "Biley taşını sıkmak gibi bir şey, hiç bir şey çıkmaz" derken, Colasberna kardeşleri, ortaklarını, tüm kenti, hatta tüm Sicilya'yı ima ediyordu.

"Her zaman bir şeyler çıkar" dedi Yüzbaşı.

"Sen hoşnutsan, herkes hoşnut olur" diye düşündü. Düşüncelerinde de olsa General Lombardi'ye sen demek ona özgürlük duygusu ve zevk veriyordu.

Yüzbaşı çıkmak üzereyken "Dışarıdaki kadın ne istiyor?" diye sordu.

"Kocası" dedi Başçavuş, "önceki gün tarladaki ağaçları budamak üzere evden çıkmış; henüz geri dönmemiş... Küçük bir çiftlikte şarap ve yağlı bir kuzu ziyafetinden sonra bulut gibi sarhoş olup, bir samanlıkta sızıp kalmıştır... Bu akşam döneceğine yemin ederim."

"Önceki gün mü?.. Ben senin yerinde olsam hemen aramaya koyulurdum." dedi Yüzbaşı.

"Başüstüne, efendim."

"Hoşlanmıyorum" dedi siyah elbiseli adam.. Ekşi erik yemiş de dişleri kamaşmış birinin ifadesiyle buruşturduğu güneş yanığı yüzünde, esrarengiz bir zekanın izlerini taşıyordu. Aynı buruşuk ifadeyle bir kez daha "hoşlanmıyorum" diye yineledi

"Ama bundan öncekinden de hoşlanmamışdın; her onbeş günde bir adam mı değiştirmemiz gerekiyor" dedi gülümseyerek yanında oturan sarışın, şık adam; o da Sicilyalıydı, ama davranışları ve görünümü ile diğerinden oldukça farklıydı.

Roma kahvelerinden birindeydiler; gül renginde boyanmış sessiz salon, aynalar ve çiçek buketini andıran iri lambalarla donatılmıştı. Köşede kahverengi bir elbise dolabı vardı. "Esmer güzeli garson kızın siyah önlüğünü sırtında paralamak ne de güzel olurdu" düşüncesi geçiyordu iki arkadaşın içinden.

"Önceki silah taşıma ruhsatı vermediği için hoşuma gitmiyordu" dedi esmer olanı.

"Ondan öncekinden de mecburi ikamete gönderdiği için hoşlanmamıştın"

"Mecburi ikametin kolay olduğunu mu sanıyorsun?"

"Kolay değil, biliyorum; ama o neden bu neden derken, hoşlandığın birini bulamadın bir türlü."

"Şimdi durum değişik; böyle bir adamın bizim oralarda olması benden çok size dokunur... Eskiden bir partizanmış, mantar gibi çoğalan komünistlerin olduğu bir yere eski bir partizanı göndermişler, işlerimizin pek iyi gitmeyeceği kesin."

"Komünistleri koruyor mu?"

"Hem de nasıl; size yalnızca bir olayı örnek vereceğim. Kükürt madenlerinin ne durumda olduğunu biliyorsunuz, Scarantino ile ortaklık yapıp o yataklara el attığım için pişman oldum. Batmak üzereyiz, elimdeki bir kaç kuruşu da burası yedi bitirdi neredeyse..."

"Demek batıyorsun" dedi sarışın adam inançsız ve alaycı bir tavırla.

"Gerçeği söylemek gerekirse, bugün tamamen batmamışsam bunu size ve kükürt madenleri sorunuyla ilgilenen hükümete borçluyum..."

"İşçileri bir greve zorlamadan, tam ve düzenli olarak ücretlerini öderseniz iyi olur kanısındayım."

"Ama işler iyi gitmiyor ki... Zararları tek başıma ben karşılayamam ki. Düzlüğe çıkmak için onlar da kendilerine düşeni yapmalılar. Bu yüzden iki haftadır ücretlerini alamadılar."

"Üç aydır" diye düzeltti diğeri gülümseyerek.

"Kesin olarak hatırlamıyorum... Bir gün beni protesto ettiler; evimin önünde ıslıkladılar, ağıza alamayacağım küfürler ettiler, kan dökmek işten değil... Bunun üzerine onun yardımını istedim, bana ne dedi biliyor musunuz? 'Bugün yemek yediniz mi?' 'Yedim.' 'Dün de.' 'Evet, dün de yedim.' 'Aileniz aç değil, değil mi?' 'Allaha çok şükür, hayır.' 'Evinizin önünde kıyameti koparan bu insanlar, bugün yemek yedi mi?' Tam 'siktiret' diyecekken, 'Bilmiyorum' dedim. 'Sormanız gerekir.' dedi. 'Evimin önüne gelip bana söv-dükleri için geldim size. Karım, kızlarım kiliseye gitmek için bile evden çıkamıyorlar.' 'Meraklanmayın, onların kiliseye gitmesini sağlarız; burada bunun için bulunuyoruz zaten... İşçilerin ücretlerini ödemeyin, sonra da sizi korumamızı isteyin bizden'. Öyle bir suratla söyledi ki bunu, siz benim ne

kadar soğukkanlı olduğumu bilirsiniz, ama yüzüm sinirle gerildi ve ellerim kaşınmaya başladı."

"Ah, ah!" dedi sarışın adam sesini yükselterek. Hem şiddete teşvik eden hem de sûkûnet öğütleyen bir hali vardı.

"Ama şimdi sinirlerim oldukça sağlamdır; otuz yıl öncesi gibi değilim. Siz hiç bir jandarmanın bir beyefendiyle bu şekilde konuştuğunu duydunuz mu? Sadece komünistler bu şekilde konuşurlar, bu da komünistin biri. "

"Böyle konuşanlar yalnız komünistler değil, ne yazık ki; bizim partide de böyle konuşanlar var... Gün be gün, saat be saat yaptığımız mücadeleyi bir bilsen."

"Biliyorum, ama ben kesin yargılardan hoşlanırım. Kesinlikle onlar da komünistlerdir."

"Komünist değiller oysa" dedi sarışın adam, melankolik bir tavırla.

"Eğer komünist değillerse, papanın söyleyeceği tek bir kelime onların oldukları yerde kalmalarına yetecektir."

"Sandığın kadar basit değil... Onları bir kenara bırakalım; kendi sorunumuza dönelim. Adı neydi... şu komünistin? "

"Bellodi sanırım; J.Karakol komutanı, üç aydır burada, ortalığı karıştırıp duruyor... Şimdi de burnunu ihalelere sokuyor, Zarcone de yardımızı istiyor, hatta bana 'sayın milletvekilinin onu tekrar polenta(*) yemek için geldiği yere göndereceğini umuyorum' dedi."

"Sevgili Zarcone" dedi milletvekili "keyfi nasıl?"

"Daha iyi olabilir" dedi esmer adam imalı bir şekilde.

"Daha iyi olmasını sağlayacağız."

(*) Polenta: Kuzeylilere özgü bir yemek çeşidi.

J.karakol komutanı Yüzbaşı Bellodi, köyün muhbirini karşısına almıştı; her zamanki alışkanlığıyla Colasberna cinayeti ile ilgili bir şeyler öğrenmek amacıyla çağırtmıştı onu; muhbir genellikle, köydeki önemli olaylardan sonra kendiliğinden çıkıp gelirdi, ama bu kez çağırtmak gerekmişti. Adam sabıkalıydı aslında, savaş sonrasında koyun hırsızlığı yaparmış, bu yüzden mahkum olmuş, şimdilerdeyse tefeciler için aracılık yapıyordu. Bu işi biraz kendi isteği ile, biraz da kirli işlerinde dokunulmazlık sağladığı için yapıyordu. Mesleğini silahlı soyguna göre daha namuslu ve akıllıca, aynı zamanda da bir aile babasına yaraşır bir iş olarak kabul ediyordu. Geçmişteki hırsızlık olayına gençlik toyluğunun neden olduğunu söylerdi hep. Tek kuruş sermayesi olmaksızın, yalnızca başkalarının parasını işleterek üç çocuğu ve karısının geçimini sağlamayı başarıyordu; ayrıca ilerde ticarete atılabilmek için bir kaç kuruşu da bir kenara koyabiliyordu. Yaşamının tek amacı açacağı dükkanda tezgahın arkasına geçip, kumaşları ölçmekti. Ona şimdi yaptığı bu basit ve kazançlı mesleği sağlayan geçmişindeki o gençlik

hatası ve hapiste kalışı idi, çünkü ona para emanetleyenler, toplumsal düzeni ve Kilisede ibadeti seven centilmen beylerdi. Borçlularıı borçlarını zamanında ödemelerini arzulayan ve bu alış-verişin gizli kalmasını isteyen centilmenler onun sahtekarlığına güveniyorlardı. Nitekim aracının borçlulara , korkutmak amacıyla şaka yaparcasına söylediği "ceketimi Ucciardone'de (Palermo hapishanesi) bıraktım" cümleciği, içinde taşıdığı birini öldürürsem almaya gideceğim tehdidiyle, borçlularda büyük korku yaratırken, aslında hapishaneyi düşünmek bile ecel terleri döktürüyordu ona. Borçlular bu korkuyla borçlarını yüzde yüz faiziyle ve vadeyi geçirmeden ödüyorlardı; ödemede bazı gecikmeler kabul ediliyordu bir takım zekice öngörülerle. Öyle ki, adamın biri borç parayla tarlası için bir katır satın almış olsun, alacaklı iki yıl sonra, hem katırı hem de toprağı alıyordu borçlunun elinden.

Korkusu da olmasa, mutlu ve varidatıyla bir centilmen sayacaktı kendini köyün muhbiri. Korku iliklerine kadar işlemişti. Korku içindeki kızgın bir köpek gibiydi; rüyasında ansızın inlemeye başlıyor, soluk soluğa kalıyor, haykırıyordu, ağzı salyalanıyor; soluk almak için kalbini, ciğerini parçalıyordu. Sürekli ciğerini yakan o parçalanmayı ve kalbindeki beklenmedik çarpıntıları teşhise kalkan doktorlar, hastalığına çare olsun diye komodinin gözünü dolduracak kadar ilaç verdiler, almadığı ilaç kalmamıştı, oysa doktorlar içindeki korkuyu bir türlü anlayamamışlardı.

Yüzbaşının karşısında beresini sinirli sinirli elinde çeviriyordu, karşısındakiyle yüzyüze gelmemek için bir kenarda bir yere oturmuştu. Bu arada içindeki köpek durmadan saldırıyor, hırçınlaşıyordu. Oldukça soğuk bir akşamdı, yüzbaşının odasındaki elektrik sobası, verdiği o azıcık ısıyla, büyük odanın soğuğunu azaltamıyordu. Odada yok denecek kadar az eşya vardı. Eski valenziane tuğlalarla döşenmiş, biraz da soğuktan matlaşan rengiyle taban, bir buz parçasını andırıyordu. Oysa adam terliyordu, o anda tüm vücudu kefene sarılmıştı sanki; göğsünde kurşunun açtığı kavurucu ve kızıl bir yaranın üstünde buzdan bir tabaka oluşmuştu sanki.

Muhbir, Colasberna'nın ölümünü duyduğundan beri yalanlarını hazırlamıştı; eklediği her ayrıntıyı, attığı her rotüşü tablosuna uzaktan bakan bir ressam gibi "mükemmel, hiç bir şey eksik değil" diye nitelendiriyordu, ama yeniden rötuşlamak ve ekler yapmak üzere yaklaşıyordu entrikalarına; yüzbaşıya anlattıkça yeni yeni rötuşları esirgemiyordu. Fakat Yüzbaşı Parrinieddu lakabıyla tanınan muhbir Calogero Dibella'yı onunla ilgili dosyadan tanıyordu. Yöredeki iki Mafya cosca'sı (cosca'yı enginarın taç yaprakları gibi birbirine geçmiş, yani sıkı sıkıya birbirine bağlı topluluk olarak açıklamışlardı ona) arasında kaldığını öğrenmişti. Ama daha çok düzenbazlıklarını bayındırlık işlerinde yürüten örgütün bizzat içinde değilse bile, yakınında bulunuyordu; oysa, diğer örgüt daha yeni ve daha az tehlikeliydi; S. küçük bir deniz köyü olduğundan uğraşısı kaçak Amerikan sigaraları üzerineydi. Yüzbaşı bu yüzden, muhbirin hangi örgütü suçlamak için yalanlar uyduracağını kestirmişti, ama yine de yalanlarını söylerken gösterdiği tepkileri izlemek yararlıydı.

Onu sözünü kesmeksizin dinliyordu. Zaman zaman da onayladığını belli etmek için yaptığı dalgın baş sallayışlarla onu daha da zor duruma sokuyordu yalanlarında. Apeninlerin dehlizlerinde ince bir kuru yaprak ve toprak tabakası altında yatan muhbirleri düşünüyordu; korku ve kötülük yığınındaki o zavallı insanlar faşistlerle, partizanlar arasındaki sahtekarlık ipi üzerinde hayatlarına mal olacak ölüm numaralarını oynamaktan geri kalmamışlardı hiç. Sahip oldukları tek insanca şey, korkaklıklarından ötürü, içinde çalkalandıkları ölüm duygusuydu; ölüm korkusuyla her gün ölümü göze alıyorlardı; ve bir gün ölüm, son, kesin, tek yargısına varıyor, oyunun bitmesine zaman bırakmadan ölüm korkusuyla dolu saatleri geride bırakarak kapılarını çalıyordu.

S.'nin muhbiri hayatını tehlikeye atıyordu. O ya da bu cosca'nın sıktığı iki kurşunla ya da makinalı tüfekle tarayarak (çünkü cosca'lar ayrı tip silah kullanıyorlardı) bir gün temizleyeceklerdi onu. Mafia ile jandarma arasında ikili oynayan bu insana ölüm tek yönden gelebilirdi. Bu yönde ölüm yoktu, yalnızca sinekkaydı traş olmuş, üniformasıyla

oldukça şık, sarışın bir adam vardı; konuşurken "s" harfini yutan adam ne sesini yükseltiyor ne de onu küçümsüyordu. Yine de ürküntü veren ölüm kadar korkunç kanunun önünde bulunuyordu. Hayır, muhbire göre aklın sonucu oluşan kanun doğruydu, ama o anda hükmeden kanun adamının, hakimin, polisin, hatta belediye zabıtasının, o günlük olayların etkisinde kalabilecek karakterinden, düşüncelerinden doğacak olan kanunun akla uymayacağını savunuyordu. Zenginlerle yoksullar, okumuşlarla cahiller arasında kanun adamları vardı; bir tarafa keyfi davranışlarda bulunurken diğer tarafı savunmak zorunda olabilirlerdi, herkesin kanun karşısında eşit olduğuna hiç bir zaman inanmamıştı. Dikenli bir tel, bir duvar. Hırsızlık yapmış bu eski sabıkalı, şimdi Mafya çetesiyle iş gören, yüksek faizle borç para sağlayan, aynı zamanda muhbirlik yapan bu adam bu duvarda bir gedik, dikenli telde bir kopuk yer arıyordu. Yakın bir zamanda küçük de olsa bir sermayeye kavuşacak ve bir dükkan açacaktı. En büyük oğlunu papaz okuluna vermişti. Ya papaz, ya da daha önce okuldan ayrılarak iyi bir avukat olacaktı, isteği avukat olması yönündeydi. Duvarı aştıktan sonra kanun artık onu korkutamazdı. Duvarın veya telin öbür tarafında kalanları seyretmek zevkli bir şey olacaktı onun için. Korkudan yıkılmış bu adam, sefalet ve adaletsizlik üzerine kurulu geleceğini düşünerek avunuyordu, bu arada azrail de peşini bırakmamak için hazırlanıyordu.

Emilya - Parmalı Yüzbaşı Bellodi, aile geleneğinin mirasıyla bir demokrasi taraftarı, inançları çerçevesinde bir jandarma müfrezesinde devrime katılmış ve devrimden adaletin doğduğunu görmüş bir insanın yönelimiyle, eskilerin kullandığı bir deyimle, askerlik mesleğini yerine getiriyordu. İnsana özgürlüğü ve adaleti sağlayan demokratik kanunlara hizmet ediyor ve saydırıyordu. Ve eğer rastlantıyla giymiş olduğu bu üniformayı halen taşıyor ve elde ettiği avukatlık mesleğini yok sayarak halen bu görevde bulunuyorsa bu Cumhuriyet kanunlarının getirdiği yeniliklere olan güvenci ve bu kanunlara hizmet etmek isteyişindendi. Oysa kanunları halka saydırmak giderek zorlaşıyordu. Karşısındaki adamın jandarma, aynı zamanda resmi bir kişi olduğunu bilmesi ve

sahip olduğu nüfuzu, bir operatörün, tedbirli, kesin ve güvenle kullanılacak bir alet olan bistüriye verdiği önem kadar önemli bulması, ayrıca da kanunun adaletten doğduğunu ve kanundan gelecek her şeyin adaletle bağdaşacağını savunması, muhbiri oldukça zor durumda bırakıyordu. Muhbir bunun zor ve acı bir meslek olduğunu biliyordu ama, gücün ve yetkinin getirdiği bir mutluluk görüyordu onda.

Parranieddu, kumaşlarını köylü kadınlara satmak için tezgahın üzerine sermiş bir satıcı gibi, yalanlarını uydurup duruyordu. Küçük rahip anlamına gelen bu ad kendisine basit konuşmasıyla kolayca yalan söylemesi ve açıkça bilinen iki yüzlülüğü nedeniyle takılmıştı; ama, ustalığı Yüzbaşının sessizliği karşısında yıkılmıştı. Ağlamaklı sözcükleri hıçkırıklarla birlikte çıkıyordu sanki ağzından; attığı yalanlar ilgisiz ve inanılmaz şeyler oluyordu."

"Sizce" dedi konuşmasının bir yerinde Yüzbaşı, -sakin bir havayla dostça bir sır verircesine konuşuyordu- "sizce başka bir bağlantı (Connessione 'bağlantı' sözcüğünü telaffuz ederken, "s" harflerini Emilya şivesiyle söylediğinden kelime bir anda yitivermişti; bu kısa bir süre için de olsa muhbirin korkusunu dağıtmıştı) buna neden olmuş olamaz mı?"

Parrinieddu cevap vermedi.

"Colasberna'nın birtakım kişilerin önerilerine kulak asmayarak, ihalelere katılmaya devam ettiği, korkutmalara rağmen ihaleler aldığı ve bunu sürdürdüğü için öldürülebileceğini düşündünüz mü hiç?"

Yüzbaşı Bellodi'den önce o mevkide bulunanlar, sorularını öyle açık bir şekilde soruyorlardı ki, sanki mecburi ikametle veya faiz işlerinde aracılık yaptığına dair bir ihbarın varlığıyla onu korkutmak ister gibiydiler; bu onu korkutacağına cesaretlendiriyordu. Polislerle ilişkisi belliydi; polisler onu muhbirliğe zorluyor, bunun için gerekeni yapıyor, o da onları yatıştıracak, kendisine iyi davranılmasını sağlayacak bilgileri veriyordu. Ama centilmence ve sırdaş bir dost gibi konuşan biriyle işler başkaydı. Yüzbaşının sorusuna, bir el ve baş hareketiyle "Evet" dedi, "mümkündür".

Yüzbaşı, ses tonunu değiştirmeden sürdürdü konuşmasını: "Bu işlerle uğraşan kimseleri tanıyor musunuz siz? Bu işlerle uğraşanlardan çok, onlara yardım eden veya koruyanlardan birinin adını istiyorum sizden... Colasberna'ya bundan birkaç ay önce bazı önerilerde bulunan kişinin adını öğrenmek yeterlidir bizce."

Muhbir, "Ben hiç bir şey bilmiyorum" dedi. Yüzbaşının centilmenliğinin artışıyla, muhbirlikden gelen duygu bir tarla kuşu gibi havalanarak ıstırap vermenin sevinciyle göklere kadar çıktı. "Hiç bir şey bilmiyorum; ama biraz araştırırsak, önerilerin Ciccio La Rosa mı yoksa Saro Pizzuco tarafından mı yapıldığını söyleyebilirim..." Göklere ulaşan o sevinç uçuşu, yeniden aşağıya düşerek varlığının ve korkusunun merkezini bulan bir taş oluverdi.

"Meclise bir önerge daha" dedi ekselans hazretleri "Sicilya'da meydana gelen kanlı olaylardan haberli iseniz, ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz? vs.... Her zaman olduğu gibi yine komünistler. Herhalde bu o müteahhitin ölümüyle ilgili... Neydi adamın ismi?"

"Colasberna, ekselans"

"Colasberna... Galiba komünistti o herif"

"Sosyalist, ekselans."

"Her zaman bu farkı gözeten siz oldunuz; izin verin de, ne kafasız olduğunuzu söyleyeyim; komünist, sosyalist, farklı şeyler mi ki sanki?"

"Bugünkü koşullarda..."

"Allah aşkına bana açıklamalarda bulunmayınız, biliyorsunuz ben de bazen gazeteleri okuyorum..."

"Ama, asla yapamam..."

"Bravo... Şu halde bu.."

"Colasberna"

"...Bu Colasberna'nın komünist, afedersiniz, sosyalist olduğu için öldürüldüğü kanısını silmek, onu öldüreni bulmakla olur; böylece, Colasberna'nın birini boynuzladığı ya da çıkar çatışması nedeniyle öldürüldüğü, politikanın bu işle bir ilgisinin bulunmadığı savunulabilir."

"Soruşturma oldukça iyi gidiyor. Bu, kesinlikle Mafyanın işlediği bir cinayettir diye düşünülüyor, politikayla bir ilişkisi yok. Yüzbaşı Bellodi..."

"Kim bu Bellodi?"

"J Bölüğünün komutanı; bir kaç aydan beri Sicilya'da bulunuyor."

"Tamam, ben de bir süredir bu Bellodi hakkında sizinle konuşmak istiyordum."

"Sevgili dostum, Bellodi, kafası önyargılarla dolu kuzeylilerden biri. Kuzeyliler Reggio Calabria-Messina arasında seyreden gemiden iner inmez her tarafta Mafyayı görürler. Eğer Colasberna'nın Mafya tarafından öldürüldüğünü söylüyorsa, işimiz var demektir. Birkaç hafta önce kaçırılan

o çiftçi hakkında gazetecilere söylediklerini duydunuz mu? Neydi sahi o çiftçinin ismi?"

"Mendolia"

"Mendolia... Tüyler ürpertici şeyler söyledi. Mafya adında güçlü bir örgütün varlığını, her şeyi denetlediğini söylüyor; sebze bahçelerinin, kamu binalarındaki işlerin, koyunların, hatta Yunan çanak çömleklerinin bile hep onun tekelinde olduğunu savunuyordu... Şu Yunan vazoları fıkralara konu olur... Ama Allah aşkına biraz ciddi olalım... Siz mafyanın varlığına inanıyor musunuz?"

"Tabii.."

"Ya siz?"

"İnanmıyorum."

"Bravo, çok doğru söylediniz. Biz iki Sicilyalı olarak Mafya'nın varlığına inanmıyoruz; bizim görüşümüz sizin için bir şeyler ifade etmeli. Ben sizi anlıyorum, siz Sicilyalı değilsiniz, ve önyargılarla dolusunuz. Zamanla siz de bunların uydurma olduğuna inanacaksınız. Ama şimdilik şu Bellodi'nin soruşturmalarını dikkatle izleyin. Siz de mafyanın varlığına inanmadığınıza göre bir şeyler yapmaya çalışın, birilerini gönderin; ama bir şeyler yapabilecek, Bellodi ile bozuşmayacak biri olsun..."

Beş günden beri Paolo Nicolosi kayıplara karışmıştı.

Bahçıvanlık yapan Nicolosi 14 Aralık 1920'de B.'de doğmuş, daha sonra S.'ye yerleşmişti, Cavour caddesi 97 numarada oturmaktaydı. Dördüncü günde karısı büyük bir umutsuzlukla tekrar Başçavuşa başvurdu. Başçavuş gerçekten endişelenmeye başlamıştı. Rapor Yüzbaşı Bellodi'nin masasının üzerindeydi. "Cavour Caddesi 97 numara"nın altı kırn ızıyla çizilmişti. Yüzbaşı bir yandan sigarasını içiyor, diğer yandan sinirli sinirli odada dolaşıyordu... Adli Sicil ve savcılıktan Paolo Nicolosi hakkında bilgi bekliyordu; böylece sabıkası olup olmadığını, daha önce herhangi bir şeyden yargılanıp yargılanmadığını öğrenmek istiyordu.

Colasberna'ya Cavour caddesi ile Garibaldi meydanının kesiştiği köşeden iki el ateş edilmişti. Katil ateş ettikten sonra içinde elli civarında yolcu bulunan otobüsün ve börekçinin olduğu meydandan geçmemişti, Cavour yolundan kaçmış olması daha akla yakın bir olasılıktı. Nicolosi o sokağın 97 numaralı evinde oturuyordu. Raporda Nicolosi'nin saat altı buçukta, yaya olarak bir saatlik bir yolda bulunan Fondachello mahallesine ağaç budamaya gideceği belirtilmişti. Belki de katil Cavour sokağından kaçarken Nicolosi de evden çıkıyordu. katili tanımış olabilirdi. kimbilir kaç kişi daha katili görmüştü; ama yine de börekçi ve di-

ğerleri gibi Nicolosi'nin de ağzını açmayacağı düşünülebilirdi. Katilin o yöreden ya da o yörede tanınan biri olduğunu kabul edelim. Aslında bu tür cinayetlerde dışardan gelen kiralık bir katilin kullanılması daha akla yakındı: Amerika öğretir.(*)

Hayale yer yok, binbaşı ona bu şekilde öğütte bulunmuştu. Hayale yer yok. Ama akla hayale gelmeyecek olayların yatağı Sicilya'da hayalsiz nasıl yaşanabilir? Binbaşıya göre olaylar araştırılmalıydı. Kısaca olaylar şöyleydi: Colasberna diye biri saat 6.30'da Palerma otobüsüne binmek üzereyken öldürülmüş, Garibaldi Meydanı ile Cavour sokağının kesiştiği köşeden ateş eden katil, Cavour sokağından kaçmıştı. Aynı sokakta oturan biri evinden çıkmış, ya da çıkmak üzereydi; karısının deyişiyle her gün 'avemaria'(*) saatinde dönen adam, o akşam dönmemişti, aradan geçen beş gün içinde o gün gitmesi gereken Fondachello çiftliğindekiler onu görmediklerini söylemişlerdi. Evi ile Fondachello çiftliği arasındaki altı yedi kilometrelik yolda, katırı ve iş araçları da dahil olmak üzere arkasında hiç bir iz bırakmadan ortalıktan yok olmuştu.

Eğer Nicolosi'nin bir suç işlediği, ya da suç işlemeye elverişli bir takım kişilerle ilişkileri saptanabilseydi, ortadan kayboluşu bir kaçma olarak düşünülebilirdi; ya da bir hesaplaşma nedeniyle işlenmiş ve bütün izleri yok edilmiş bir cinayet olabileceği varsayılabilirdi. Oysa, işlediği bir suçun olmayışı, tasarlanmış bir kaçış için nedenleri, hatta kirli işlerle bir ilişkisinin bulunmadığı saptandıktan sonra, kayıplara karışması, hayale yer vermeyen gerçekçi bir gözle bakıldığında yalnızca Colasberna'nın ölümüyle birleştirilebilirdi.

Yüzbaşı, o anda Nicolosi'nin ortadan kaybolmasında karısının parmağı olabileceğini düşünmüyordu. mafya ve polis

* Amerika öğretir: Burada Sicilya Mafyasıyla Amerikan Mafyasının ortaklaşa gerçekleştirdikleri bir cinayet ima edilmektedir. Paralı katil Amerika'ya bir sandık içinde yollanmış ve cinayetten sonra yine aynı sandık içinde Sicilya'ya geri dönmüştür. Böylece cinayetin faili bulunamamıştır.
* Avemaria : Katoliklerin akşamları kilisede yaptıkları ayin.

için ayrı önemlere sahip aşk gerekçeleri, işlenen cinayetlere neden bulabilmek için büyük bir kaynak oluşturuyordu.

Orkestranın biran susmasıyla seyircileri irkilten "Cumpari Turiddu'yu öldürdüler"* çığlığından sonra Sicilya'daki olaylarla "nel gioco del lotto"* oyunları ve boynuzlama ve cinayetler arasında sürekli bir ilgi kuruldu. İşlenen cinayetler aşk nedenleriyle olunca faillerini bulmak polis için pek güç değildi. Bu yüzden çoğu olumlu sonuçlanmış soruşturmalar listesine dahildir. Aşk yüzünden işlenen cinayetler çok az hapis cezasıyla sonuçlandığından, Mafya işlediği cinayetlerde bu yöntemi kullanır. Doğa, sanatı taklit eder.

*Cumpari Turiddu'yu öldürdüler: Cavalleria Rusticana'nın final cümlesidir. Turiddu aşkta rakibi olan Alfio tarafından öldürülmüştür.

* Gioco del Lotto: İtalya'da oynanmakta olan bir oyun. Daha çok güney İtalya'da meraklıları olan bu oyun bir rulet üzerine yazılan numaralara yatırılan paranın, kazanıldığı zaman birkaç katını verir. Numaralar 1'den 90'a kadardır. Yalnız bu arada İtalyanların kendilerine has bazı uğraşıları belirten numaraları vardır. Örneğin 47, öldükten sonra dirilen kişilerin, 28, boynuzluların, 49, pezevenklerin ve yağcıların numaralarıdır. Yazar 28 ile cinayetlerin karşılığı olan numarayı belirtmek istiyor.

OnbaşıD'Antona ve Pitrone, Savcılıktan ve Adli Sicil'den edindikleri kayıtları getirdiler, Nicolosi'nin hiç bir cezası olmadığı gibi, hakkında yargılanmasına neden olacak hiç bir suçlama da yoktu. Yüzbaşı bu bilgilerden memnun kalmanın yanı sıra sabırsızlandı da. S'ye koşmak, Nicolosi'nin karısıyla, yerel birimdeki başçavuşla konuşmak ve bütün olanakları değerlendirerek, muhbirin verdiği iki ismi, La Rosa ve Pizzuco'yu sorguya çekmek istiyordu.

Öğle olmuştu. Arabayı hazırlamalarını emretti ve koşarak aşağıya indi; içinden gelen şarkı söyleme isteğine uyarak mırıldanıyordu. Kantine inerken, bir sıcak kahve ile iki sandviç yedi; karakolun jandarma eri olan ocakcısı kahveyi özel bir şekilde yapıyordu. Koyduğu kahve miktarı ve yapışındaki ustalığıyla, üstü olan Napolili ocakçının takdirini kazanmayı başarıyordu.

O gün açık fakat soğuk bir hava vardı, kırlar sisten arınmıştı; ağaçlar, tarlalar, kayalar rüzgarın esintisiyle, cam gibi, ince saydam bir şeyi andırıyorlardı. Soğuk hava Fiat 600'ün motorunda titreşiyordu. Kocaman kuşlar, büyük bir şatonun görünmez cam duvarları arasında imişlercesine yükseliyor, sonra kendilerini aşağıya bırakarak uçuşuyorlardı. Yolda kimsecikler yoktu. Arka koltukta oturan onbaşı D'Antona

makinalının namlusu dışarda ve eli tetikte bekliyordu. O yolda bir ay önce, S'den C'ye gitmekte olan bir otobüs soyulmuştu. Genç soyguncuların hepsi şu an S.Francesco hapishanesindeydiler.

Onbaşı kaygılı gözlerle yola bakarken, aylığını, yapması gereken ödemeleri, karısını, hasta çocuklarını düşünüyordu. Şoför, bir önceki akşam seyrettiği Geceleyin Avrupa filmini, Coccinella'nın gerçekten erkek olup olmadığını düşünüyordu; filmi gözlerinin önünde canlandırırken, bir yandan yola çıkmadan önce yemek yemediğini, S.karakolunda birşeyler yeme olanağını bulup bulamayacağını düşünüyor, diğer yandan da kaygısının yüzbaşı tarafından anlaşılmasından çekiniyordu. Fakat, şeytan gibi olan yüzbaşı onun kaygısını farketti ve S.'de onbaşıyla birlikte birşeyler atıştırmalarını söyledi; bunu neden hareket etmezden önce düşünmediler diye sızlandı. Jandarma kızardı, "iyi ama tüm sorunlar kafamı böyle meşgul etmişken" diye düşündü. İlk defa değildi ki yemek yemeden yola çıkışı; onbaşı arka sıradan hiç iştahının olmadığını ve ertesi güne kadar aç kalabileceğini söyledi.

S.'deki başçavuşa haber gönderilmemişti, bu ani sürprizle lokması boğazında kalmış, yüzbaşıyı karşısında görünce renkten renge girmişti. Başçavuş tekrar ısıtılınca lezzetini yitireceğini düşünerek, tabakta bıraktığı rostoyu sıcak sıcak yiyemediğine üzülüyordu. Oysa şimdi bunları bir kenara bırakıp, yüzbaşının getirdiği yeni haberleri dinlemek zorundaydı.

Yeni haberler çoktu. Başçavuş onaylamaya hazırlanıyordu ama, Colasberna'nın ölümüyle, Nicolosi'nin kayboluşu arasında bir bağ kuramamıştı. Dul kadını, Nicolosi'nin bir kaç arkadaşını ve enistesini çağırttı. Dul kadın jandarmaya, kocasının öldüğünü, bundan hiç kuşkusu olmadığını, Nicolosi gibi evine bağlı birinin ölümden başka hiç bir nedenle ortadan kaybolamayacağnı söyledi. Bu arada başçavuş, yüzbaşıya, yemekten bir lokma almasını önerdi. Yüzbaşı reddetti ve yediğini söyledi. 'Yedin ha' diye düşündü başçavuş; kızgınlığı rostonun etrafındaki yağ tabakası gibi

dondu.

Dul kadın güzeldi; kahverengi saçları, simsiyah gözleri vardı, inceydi ve yüzünde çekici bir ifade vardı. Dudaklarından çekici bir gülümseme hiç eksilmiyordu. Çekingen değildi. Konuşmasını anlaşılır bir şiveyle yapıyordu; yüzbaşı başçavuşun tercümanlığını istemedi. Bazı kelimelerin anlamını, doğrudan dul kadına soruyordu, o da bazen İtalyanca karşılığıyla, bazen diyalekt bir cümleyle açıklıyordu. Yüzbaşı partizanlar ve jandarmalar arasında çok Sicilyalı tanımıştı; Giovanni Meli'yi Ouasimodo'nun çevirisinden Francesco Lanza ve Ignazio Buttita'nın dipnotlarıyla okumuştu.

O gün kocası saat altıbuçukta kalkmıştı. Kadın kocasının kalktığını duymuştu. Oysa hiç bir sabah karısını uyandırmak istemezdi. Çok görgülüydü (kullanılan bu geçmiş zaman eki, kadının da kocasının kaderi konusunda Yüzbaşıyla aynı fikirde olduğunu gösteriyordu). Ama kadın her sabah olduğu gibi uyanmıştı ve her zamanki gibi ona 'kahve hazır, yalnız ısıtman gerek' demiş, tekrar uyumuştu, tamamen uykuya dalmamış, kocasının ayak seslerini duyuyordu. Sesler, önce mutfakta, sonra merdivenlerdeydi. Ardından ahırın cadde üzerindeki kapısının açıldığını duymuştu. Kocası yola koyulmak üzere katırını hazırlarken uykuya dalmıştı. Bir metal sesi onu tekrar uyandırdı. Kocası karanlıkta unuttuğu sigarasını komodinin üzerinde ararken, gümüşten Sacracuore'yi düşürmüştü, teyzesinin bir hediyesiydi bu, teyzesi Immacolata manastırında başrahibeydi. Kadın yarı uyanık sormuştu: "Ne var, ne oldu?" "Hiç" demişti kocası "sen uyumaya devam et, sigaramı unutmuşum da". "Işığı yaksana" demişti kadın, çünkü artık uykusu tamamen kaçmıştı. Kocası, ışığı yakmanın gereği olmadığını söyleyip, iki el silah sesini duyduğundan mı, yoksa farkına varmadan düşürdüğü 'Sacracouere'nin gürültüsünden mi uyandığını sormuştu, çünkü yaratılış olarak böyleydi, daha sonra bütün gün karısını uyandırmanın vicdan azabını çekerdi, onu gerçekten seviyordu.

"Siz silah seslerini duydunuz mu?"

"Hayır, evdeki gürültülerden, hatta kocamın ayak seslerinden çok çabuk uyanabilirim, ama dışarıdaki gürültülerden, Azize Rosalia için, atılan havai fişeklerin gürültüsünden bile uyanmıyabilirim"

"Peki, ya sonra?"

"Sonra, başımın ucunda duran lambayı yaktım, yataktan kalktım ve ona neden ateş edildi diye sordum. Kocam bana 'bilmiyorum, ama birinin koşarak geçtiğini gördüm' dedi."

"Kim?" diye sordu yüzbaşı, heyecanla oturduğu masanın başından kadına doğru uzanırken. Ani bir telaş kadının yüz hatlarını karıştırdı, onu çirkinleştirdi. Yüzbaşı tekrar yerine geçti, durgun bir tavırla sorusunu yineledi "Kim?"

"Bir isim söyledi ama, hatırlamıyorum, belki bir lakaptı; iyice düşünmem gerek, evet evet bir lakaptı"

Kadın İngiuria dedi, ve ilk defa yüzbaşı başçavuşun tercümanlığına başvurdu.

"Lakaptır" dedi başçavuş, "burada herkesin bir lakabı vardır, hatta bazıları küfür sayılacak kadar alçaltıcıdır"

"Bir ingiuria olabilir" dedi yüzbaşı "ama ingiuria gibi garip bir soyadı da olabilir... Siz daha önce kocanızın söylediği soyadını veya inguriayı duymuş muydunuz hiç?... hatırlamaya çalışın, bizim için çok önemli."

"Bilmem duymuş olabilirim."

"Hatırlamaya çalışın... Bu arada kocanızın başkaca neler söylediğini ve yaptığını da anlatın bana."

"Hiç bir şey söylemedi ve gitti"

Başçavuşun yüzünde o ani telaştan doğan korkunç bir inançsızlıkla buz kesilmişlik ifadesi vardı. Başçavuşa göre o an kadının telaşını arttırmak, onu korkutarak aklındaki o isim veya lakabı söyletmek için en uygun andı. Ayrıca, Tanrının varlığı nasıl gerçekse, kadının o ismi kafasına yazmış olduğu ve hala unutmadığı da öyle gerçekti. Oysa yüzbaşı her zamankinden daha kibar davranmaya başladı. Kitap okuduğu yılların uzak anısıyla, 'Kim olduğunu sanıyor, Arsen Lüpen mi?' diye düşünüyordu başçavuş.

"Hatırlamaya çalışın o ingiuria'yı" dedi yüzbaşı "bu

arada başçavuş da, bize bir kahve hazırlasın lütfen."

'Bir de kahve üstelik' diye düşündü başçavuş 'bundan daha yerinde bir davranışta bulunulamaz; kahve, yok daha neler...', ama yalnızca 'olur efendim' dedi.

Yüzbaşı Sicilya üzerine sohbete başladı, üzgün ve kıraç toprakların daha güzel olacağını söyledi. Sicilyalıları övdü, zeki olduklarını ekledi sözlerine; bir arkeolog güneyli köylülerin kazılarda nasıl ustalıkla ve özenle çalıştıklarını, kuzeyin tecrübeli işçilerinden bile daha iyi olduklarını anlatmıştı. Sicilyalıların tembel oldukları ve girişken olmadıkları doğru değildi.

Kahve geldi, o hala Sicilya'dan ve Sicilyalılardan söz ediyordu. Kadın, bir bahçıvan karısından beklenmeyecek bir zerafetle kahvesini yavaş yavaş yudumlamaya başladı. Yüzbaşı, Verga'dan Gattopardo'ya kadar tüm Sicilya edebiyat alemini göz önünde tutarak "ingiurie"nin lakap olduğunu söyleyen edebiyat türü üzerinde durdu; genellikle bir kelime bir karakter belirliyordu. Kadın yüzbaşının sözlerini pek iyi anlamıyordu, bu konuşma başçavuşa da zor geliyordu. Ama çoğu zaman kafanın almadığını kalp anlayabilir, bu yüzden onların Sicilyalı kalbinde, yüzbaşının sözleri müzik gibi çağrışıyordu. Kadın 'Onu konuşurken dinlemek güzel' diye düşünürken başçavuş da 'konuşmayı Terracini'den daha iyi beceriyor' kanısına varmıştı. Yüzbaşının fikirleri bir yana, görev gereği dinlemiş olduğu mitinglerde onun kadar güzel konuşan birine rastlamamıştı daha.

"Bireyin kusurlarını ve karakterini belirten ingiurie'ler olduğu gibi" dedi yüzbaşı "bireyin yöntemlerinden, özel bir olaydan veya konudan hareketle konulanları da vardır. Bunun dışında miras olarak kalan, tüm aileyi kapsayan ve kadastro paftalarında görülen ingiurie'ler... Şimdi tek tek inceleyelim; karakter ve yapısal kusurları belirten ingiurie'ler en sıradan olanlardır: kör, topal, aksak, solak gibi... Kocanızın söylediği isim bunlardan birine benziyor muydu?"

"Hayır" dedi kadın başını sallayarak.

"Hayvanlara, ağaçlara ya da başka şeylere olan benzerliklerinden ötürü... Örneğin, kedi gibi gri gözlü ya da ke-

diye benzer tarafı olan birine takılan bir lakaptır. Lakabı "Kavak" olan birini tanıdım, boyunun uzunluğu ve kavak gibi sallanışından ötürü bu lakabı aldığını söylüyorlardı... Nesnelere gelince... Bazı nesnelere benzeyen lakaplar..."

"Ben kavanoz lakaplı birini tanıyorum" dedi başçavuş "gerçekten de bir kavanozu andırıyordu"

"İzin verirseniz" dedi, o ana kadar sesi soluğunun çıkmayışıyla odadaki varlığı neredeyse unutulmuş olan jandarma Sposito "izin verirseniz, nesnelerden alınan bazı lakapları sayacağım; fener patlak gözlüler için, peracotta (pişmiş armut) herhangi bir hastalıktan dolayı yıpranmış biri, kayısı, kesinlikle bilmiyorum ama, anlamsız bir yüz, ostiadivina (kutsal mayasız ekmek) yuvarlak ve beyaz yüzü olanlar için kullanılan lakaplardır."

Başçavuş anlamlı bir şekilde öksürdü. Dinle şu ya da bu şekilde ilintili kişi veya nesnelerden böyle alaylı bir şekilde söz edilmesine göz yummazdı.

Sposito sustu.

Yüzbaşı soru soran bir duraksamayla kadına baktı. Kadın birkaç kez başını sallayarak "Hayır" dedi. Başçavuş, gözkapakları arasından iki ıslak çukuru andıran gözleriyle, sert sert kadına bakarken ileriye doğru uzandı ve kadın aniden ismi hatırlamışcasına "Zicohinetta" dedi.

"Zicchinetta" diye hemen düzeltti Sposito "bir tür kumardır, Sicilya oyun kağıtlarıyla oynanır..."

Başçavuş ona sinirli sinirli baktı; dil bilimine gerek yoktu, isim şimdi ellerindeydi ve kağıt oyunu ya da cennetin azizi anlamını taşımış, hiç bir önemi kalmamıştı artık. (Kafasındaki sirenler o kadar çok çalınıyordu ki, bunun etkisiyle cennetin azizini getirmiş, Sicilya kağıt oyunları arasına sokmuştu.)

Yüzbaşı ise birdenbire büyük bir karamsarlığa kapılmıştı. Güçsüzlükle hüzün karışımı bir duyguydu bu. O isim veya lakap ne ise ortaya çıkmıştı; ama kadın yalnız başçavuşun engizisyon mahkemesini hatırlatan korkutmasıyla konuşmuştu. Belki de bu adı kocası söylediğinden beri hatırlıyordu, unutmuş olduğu da gerçek değildi. Ya da bir-

denbire kapıldığı umutsuzca korkunun etkisi ile yeniden anımsamıştı. Ama yine de duygulu ve babacan başçavuş böyle ürkütücü ve insafsız bir tavır içine girmeseydi bu adı öğrenemeyeceklerdi.

"Bana bir sakal traşı olabilecek kadar zaman verin" dedi başçavuş "Zicchinetta'nın bu köylü olup olmadığını öğreneyim, benim berber herkesi tanır."

"Git" dedi yüzbaşı usanmış bir ifadeyle, Başçavuş 'ne oluyor bu adama?' diye düşündü. Uğradığı hayal kırıklığının yarattığı hüzünle, kuzeyin özlemini duyuyordu; masanın üzerine düşen güneşin altın parlaklığındaki ışık huzmesi, onu Emilya caddelerinde pedal çeviren kızların bisiklet üzerindeki silüetlerine, açık bir gök altındaki ağaçların sıralanışına götürüyordu; akşamın ve hatıraların ışığında sımsıcak olan şehrin bittiği yerdeki evini hatırlıyordu. Kendi yöresinden bir şair, ölen kardeşi için yazdığı şiirinde evi şöyle tanımlamıştı; 'eski akşam alışkanlıklarında bulunmadığın yer'. Uzakta olmanın verdiği kendine acıma duygusu ve yaşadığı hayal kırıklığıyla, yüzbaşı Bellodi kendini bir ölü gibi hissediyordu.

Kadın ona endişe ile bakıyordu, aralarında masaya vuran o güneş ışını vardı; onları öyle ayrı uzaklıklara götürüyordu ki, erkekte gerçek dışılık duygusu, kadında saplantı ve kabus yaratıyordu.

"Nasıl bir insandı kocanız" diye sordu yüzbaşı. Bu soruyu sormakla kadına kocasının öldüğünü tekrar hatırlattığı duygusuna kapıldı.

Kadın o kadar kendi düşüncelerine dalmıştı ki anlayamadı.

"Karakterini, alışkanlıklarını, arkadaşlarını bilmek istiyorum."

"İyi bir insandı, evden işe, işten eve. Çalışmadığı günler zamanını çiftçiler lokalinde geçirirdi. Pazar günleri de birlikte sinemaya giderdik. Belediye başkanının kardeşiyle, belediyeden birkaç kişiyle arkadaşlık ederdi. Hepsi de iyi insanlardı."

"Hiç birileriyle bozuştuğu, düşmanlığı ya da çıkar ça-

tışması oldu mu?"

"Asla, aksine herkes tarafından sevilen bir insandı. Biliyorsunuz, buralı değildi; burada yabancılar gerçekten çok sevilir."

"Ah, evet, buralı değildi. Nasıl tanıdınız onu?"

"O beni bir düğünde tanıdı; bir akrabam evleniyordu, ben de kardeşimle birlikte düğüne gitmiştim. Beni orada görmüş, akrabam balayından döndükten sonra, onu babama yolladı ve beni istetti. Babam araştırdı, hakkında bilgi edindi ve sonra bana durumu anlattı: 'İyi bir genç, hem de altın gibi bir mesleği var' dedi. Bunun üzerine ben, yüzünü bile görmediğimi ve onu tanımak istediğimi söyleyerek kesin bir söz vermedim. Bir pazar günü görüşmek üzere bize geldi. Evde kaldığı sürece çok az konuştu ama gözlerini büyülenmiş gibi hiç benden ayırmadı. Akrabam şakacıktan 'Çarptın onu' diyordu. Onunla evlenmeye karar verdim.

"Seviyor muydunuz onu?"

"Sevmeseydim, evlenmezdim."

O sırada başçavuş döndü. Berber kolonyası kokuyordu. Kadının arkasına geçerek, kadını yollaması için bir takım garip mimikler yapmaya başladı; çünkü, yeni haberler getirmiş, kadın hakkında hiç tahmin edilemeyecek şeyler öğrenmişti. Kadının kafasının hizasında elini sallıyordu; Zicchinetta'dan başka neler neler...

Kadını yolladılar. Başçavuş heyecanlı heyecanlı kadının aşığı olduğunu söyledi. Elektrik şirketinin tahsildarı Passarello diye biri... Berber don Ciccio'dan alınmış haber doğruydu başçavuşa göre.

Yüzbaşı, aşk nedenlerinin suç işlemeye kaynaklık eden bir yönü olsa da, onlara öncelik tanıyan alışkanlığı yıkarak Zicchinetta hakkında sorular sordu.

"Don Ciccio" dedi başçavuş "bu köyde bu soyadını taşıyan birini tanımıyor..." Ve eğer Don Ciccio zavallı Nicolosi'nin boynuzlandığını söylüyorsa, boynuzları parlattığına mühürümüzü basabiliriz; Pasarello'yu yakalayıp, iyice sıkıştırmalı."

"Hayır" dedi yüzbaşı, "B.deki meslekdaşımıza kadar

küçük bir gezinti yapacağız."

"Anladım" dedi başçavuş, oysa aynı fikirde değildi. B.'ye kadar ışık demetlerinin denizde yansıdığı sahil boyunca hiç konuşmadan gittiler. Başçavuşu bürosunda buldular ve masanın üzerinde Zicchinetta lakabıyla tanınan Diego Marchica'ya ait incelenmesi gereken bir dosya vardı. Hemen bakılması gereken dosyada Marchica'nın çiftçiler lokalinde oynamış olduğu oyunlar üzerine sağlanmış birtakım bilgiler vardı; çok miktarda para yitirdiği ve hemen arkasından da ödediği bildiriliyordu. Bunlar, boş gezen bir işçi için, bir takım kanun dışı, gizli yollar olmaksızın olanaksızdı.

1917 yılında doğmuş olan Marchica 1935 yılında mesleğine atılmıştı. O yıl silahlı soygun nedeniyle hüküm giymişti. 1938'de kundaklamadan yargılanmış, delil yetersizliğinden hüküm giymemişti. Tanıklıklarıyla onu mahkum ettirenler, ambarlarındaki buğday tutamlarını kül olarak bulmuşlardı. 1943 yılının Ağustos ayında silahlı soygun, silah ticareti ve kirli işlere bulaşmaktan Amerikalılar tarafından sorgulanmış ve gerekçesi anlaşılmayan bir şekilde serbest bırakılmıştı. 1946 yılında silahlı bir çeteye katılmış ve jandarmalarla girdiği bir çarpışma sonunda ele geçmişti. 1951 yılında cinayet nedeniyle tutuklanan Marchica kanıt yetersizliğinden serbest bırakılmıştı. 1955'de kavga sırasında adam öldürmeye kalkışması nedeniyle mahkum olmuştu. 1951'deki cinayetle suçlanması ve ardından serbest bırakılması oldukça ilginç bir olaydı; suç ortakları jandarmaya onun kiralık bir katil olduğunu söylemişlerdi, ama bütün bu itiraflar sorgu hakimliğinde, karın eriyip ortadan kalkışı gibi kaybolmuştu. İtirafta bulunan iki kişi doktora ve hakime, jandarmaların yaptığı işkenceden ötürü vücutlarındaki mosmor olmuş yara izlerini ve bereleri gösterdikleri halde, konuşmayan tek kişi olan Marchica böyle bir yakınmada bulunmamıştı. Bu işkenceli sorgulardan ötürü bir onbaşı ve iki jandarmanın yargılanmaları kararına varıldı, sonuçta suçsuz görülerek serbest bırakıldılar. Böylece tutuklananların kendi istekleriyle konuşmuş oldukları kanıtlanmış oluyordu. Olay daha sonra bir kez daha ele alınmadı. Belki de kağıtlar ada-

let labirentinde kaybolmuşlardı.

Raporlar Marchica'nın çok uyanık, usta bir cani ve güvenilir, iyi bir kiralık katil olduğunu gösteriyordu; oyunda ve şarap içmede olduğu gibi, adam öldürmede de ani hamlelerde bulunabiliyordu. Dosyadaki bilgiler arasında sayın milletvekili Livigni'nin mitingi ile ilgili bir rapor da vardı; yerli Mafya çiçekleriyle, sağında dekan Don Calegero Guicciardo, solunda Marchica olduğu halde, Alvares binasının balkonundan konuşmuştu bir kez. Konuşmasının bir yerinde 'Mafya ile ilişkim olduğu söyleniyor. Fakat size Mafyanın ne olduğunu hala anlayamadığımı söyleyebilirim. Varlığı da tartışma konusu. İyi bir katolik ve şerefli bir vatandaş olarak, size şimdiye kadar Mafya'yla ilişkisi olan hiç kimseyi tanımadığıma yemin ederim' demişti. Oysa La Luma sokağının meydanla kesiştiği yerde, genellikle rakiplerinin mitinglerinde toplanan komünistlerden açık bir soru duyulmuştu: "Peki yanınızda duranlar kimler, papaz okulu öğrencileri mi?" Sayın milletvekili bu soruyu duymamış gibi yapıp, Sicilya'da tarımın geliştirilmesi için uygulanması gereken programı halka sunarken, meydandaki insanlar gülüşmüşlerdi.

Marchica ile ilgili belgeler arasındaki bu rapor, tutuklanması halinde sığınacağı yeri göstermesi bakımından önemliydi. B'nin başçavuşu görevini gayet iyi uyguluyordu.

"Bugünlerde bir şeyler dönüyor ortalıkta" dedi yaşlı adam, "bu hiç hoşuma gitmiyor, galiba jandarmalar bizimle ilgili bir şeyleri araştırıyorlar.

"Hiç bir şey tutturamazlar" dedi genç olan.

"Tüm jandarmaların aptal olduklarını sanma. Öyleleri vardır ki, senin gibileri ayakta uyutur, papuçsuz bırakırlar da farkına bile varmazsın. .. 1935'de burada bir onbaşı tanıdım, adamın köpek gibi koku alma yeteneği vardı, kendisi de köpek suratlıydı. Bir olay olduğunda, kafasına koyduğu kişiyi anasından yeni ayrılmış bir tavşan gibi enseleyebiliyordu. Nasıl da koku alma yeteneği vardı o.... çocuğunun. Bazılarının rahip ya da boynuzlu doğmaları gibi, bu herif de jandarma doğmuştu. Boynuzlanan birinin, kadın boynuz taktığı için boynuzlu olduğunu ya da rahiplerin ilahî bir çağrıyla papaz olduklarını sanma; insanın rahip veya boynuzlu oluşu yaratılıştandır. Bu da öyle, adam jandarma oluyorsa, birini yakalamak hevesinden ya da askere alınmak isteğinden değil, jandarma doğuşundandır. Yalnız, bu tanımlamayı gerçekten jandarma olanlar için yapıyorum; zavallı, melek yüzlü olanlar da var... Ben bunlara jandarma demiyorum zaten. Savaş sırasında burada olan şu kibar baş-

çavuş gibi biri mesela, neydi adı? Canım, hani şu Amerikalılarla arası iyi olan... Ona nasıl jandarma dersin? İyilik dersen gereği kadar yapıyordu; buna karşılık biz de evini boş bırakmıyorduk; kasalarla makarna, bidonlarla yağ gönderiyorduk. Bir centilmendi gerçekten. O örneğin, jandarma doğmamıştı ama, aptal da değildi... Biz şapkasında V.E. ile meşale taşıyan herkesi jandarma belliyoruz."

"V.E. mi taşıyorlar?"

"Eskiden kral zamanında; krallık devrinin kapandığını da hep unutuyorum canım. Aralarında aptallar, centilmenler olduğu gibi, jandarma olarak doğmuş gerçek jandarmalar da vardır. Bu rahipler için de böyledir; Peder Frazzo'ya nasıl rahip dersin? Onun yaptığı iyilikler daha çok bir aile babasına yakışır. Ama Peder Spina, işte sana rahip doğmuş biri."

"Ya boynuzlular?"

"Boynuzlulara gelince, adamın biri evinde karısının çevirdiği numaraları anlar ve evin altını üstüne getirirse, boynuzlu doğmamış demektir. Ama eğer hiç bir şey olmamış gibi davranır, boynuzlarla rahatını bulursa, işte sana yaratılıştan boynuzlu biri... Şimdi nasıl doğuştan jandarma olunur, onu anlatayım sana. Köyüne jandarmanın biri tayin ediliyor; sen ona yaklaşmaya, yardımlar yapmaya, yağ çekmeye başlıyorsun; evliyse karını hoşgeldine gönderiyorsun, hanımlar arkadaşlık kuruyorlar kendi aralarında,siz de arkadaş oluyorsunuz; halk sizi birlikte görüyor ve aranızdan su sızmadığını düşünüyor. Sen arkadaşlığınızın verdiği güvene dayanarak, onun seni centilmen, duygulu bir insan olarak tanıdığını umuyorsun; ama sen onun için karakoldaki sicilinden başka biri değilsin. Eğer ceza giymişsin, her an, hatta salonda kahve içerken bile, onun gözünde karakolu veya hapishaneyi gören birisin. Tanrının bile görmediği bir yerde, yanında yalnız o varken yapacağın yasak bir şeyi bile hoş görmez ve cezalandırır böyle tipler. Bir de, tesadüfen daha büyük işler yaptığını düşün... Hala hatırlarım, 1927 yılında bir başçavuş vardı, buralıların deyişiyle, evini çarşı yapmıştı; karısının ve çocuklarının bize gelmediği gün yoktu,

o kadar yakın arkadaş olmuştuk ki, üç yaşındaki en küçük çocukları benim karıyı teyze diye çağırırdı. Oysa bir gün eve döndüğümde tutuklama kararıyla karşılaştım. Biliyorum, görevini yapıyordu; kötü zamanlardı Mori* vardı... Ama beni kızdıran daha çok bana ve karıma karşı davranışları oldu. Haber almak için karakola giden karıma kuduz bir köpek gibi davranmıştı... Gerçekten de tıpkı atasözündeki gibi, o başçavuşa israf derecesinde sigara ve şarap gönderdim, bunun için oldukça masraf etmiştim, ama bundan hiç bir çıkarım olamadı."

"1927 yılında" diye söze karıştı genç adam "faşizm vardı, durum değişikti. Mussolini, milletvekillerini ve belediye başkanlarını bizzat kendisi seçiyor, aklına gelen her şeyi yapıyordu. Şimdi milletvekillerini ve sendikacıları halkın kendisi seçiyor..."

"Halk" diye alaylı bir şekilde sırıttı ihtiyar "halk... halk boynuzlanmıştır ve boynuzlu kalacaktır; aradaki tek fark Faşist düzende bayrağı boynuzlarına rejim takarken, demokratik düzende halkın kendisinin, istediği renk bayrağı dalgalandırması... Böylece konuşmamızın başına dönmüş oluyoruz; yalnız bazı kişiler değil, atalarından kalan, kuşaktan kuşağa geçen bir gelenek gibi boynuzlarını koruyan uluslar da vardır."

"Ben boynuzlu olduğumu sanmıyorum" dedi genç adam.

"Ben de. Fakat, sevgili dostum, biz başkalarının boynuzları üzerinde dans edercesine yürüyoruz..." ve ihtiyar ayakta bazı dans figürleri yaparak sıçradı. Boynuzlar üzerinde düşmeden yürüyebilmek için gereken denge ve ritmi göstermek istiyordu.

---

* Mori: Mussolini tarafından Mafya'yı ortadan kaldırmak amacıyla gönderilen bir vali. Nitekim faşist yönetim döneminde Mafya'dan pek çok kişi yakalandı. Bu tutuklamalar, çoklarına göre, sözde tutuklamalardı. Mafya liderleri faşizmin taraftarı görünerek, bu yönetime yakınlaşmadan yararlanmış, istediklerini yaptırmaya başlamışlardır. Bu gizli örgüt, aynı zamanda, faşist yönetime ihanet etmeye hazırdı. 1943 yılında bağlaşık kuvvetlerin adaya çıkmasıyla yeni patronlarına yardım etmekte ve Amerikan Mafyasıyla ilişkilerini arttırmakta gecikmediler.

Güldü genç olanı; ihtiyarla sohbet etmek, onu dinlemek bir zevkti. Gençliğinde, başkalarına uyguladığı insafsız şiddetiyle ünlenmişti, soğukkanlı ataklığı, iyi bir kumarbaz oluşu, el çabukluğu ve kavrama yeteneği, onun çevresindekiler tarafından korkulacak ve saygı duyulacak biri olarak tanınmasına neden olmuştu. Bazense, denizin yıllanmış kumsalda bilgeliğin boş sayfalarını bırakıp çekilişi gibi ondan uzaklaşırlardı. Felsefeyi, uzun geçmişi, kısa geleceği, gerçeğin kararsız ve çelişkili imajlarını, düşüncelerin ışığını yansıtan bir takım ayna oyunları olarak kabul edip, 'bazen filozof gibi konuşuyor' diye düşünüyordu genç olanı ihtiyar için. Oysa bazı anlarda, gençliğinde olduğu gibi, insafsız ve sert bir adamdı. İlginç yönü de şuydu: Olaylar ve kişilerle ilgili en katı ve gerçekçi görüşleri ileri sürdüğü anlarda, boynuz ve boynuzlular sözcükleri önemli boyutlar, değişik anlamlar kazanır, ayrıntıları ifade ederdi, ama her zaman küçültücü bir içeriği olurdu.

"Halk, demokrasi" dedi yaşlı adam, başkalarının boynuzları üzerinde nasıl yürüneceğini göstermekten yorgun bir halde, oturmak için hazırlanırken "halkı aldatmasını bilen kişiler tarafından masa başında uydurulmuş şeyler, tüm insanlık zaten saygılı ifadelerle konuşularak aldatılmıştır. İnsanlık, Ficuzza ormanının eski halini andıran bir boynuz ortamıdır. Boynuzların üzerinde kimlerin dolaştığını biliyor musun? Bunları iyi aklında tut; birincisi, rahipler; ikinci olarak, politikacılar; halkla birlikte olduklarını, halkı çok sevdiklerini söyledikçe, boynuzlar o derece ayaklarına batar; üçüncülerse senin ve benim gibiler... Ayaklar bir kez kaydı mı, politikacılar, rahipler ve bizler boynuzun üzerine oturabiliriz, bu gerçek bir şey, ama içimizi parçalasa da, içimizde olan bir şey, oysa boynuzları başında taşırsan boynuzlanmış olursun... Bu büyük bir zevk, ölsem de gam yemem, çünkü kıçında değil, başında taşıyanlar boynuzlanmış olanlardır. Bu günlerde, o boynuzları parlatan Parrinieddu'dan kuşkulanıyorum, jandarmanın bu soruşturmalarında parmağı var sanırım... Dün benimle karşılaştığında beti benzi attı; beni görmezlikten geldi ve hemen ortadan kayboldu. Onun muhbirlik yaptığını biliyordum, şim-

diye kadar izin verdim, çünkü onun da yaşamak zorunda olduğunu biliyorum. Ama bu işi aklıyla yapmalıydı, Aziz Kilise'ye karşı gelmeksizin." Aziz Kilise derken, el değmemesi gereken kendisini ve simgelediği, koruduğu arkadaşlık bağlarını kastediyordu.

Sanki Parrinieddu karşısındaymış gibi, ondan söz ederken, soğuk bir ifadeyle: "...Eğer sen Aziz Kiliseye karşı gelirsen, ben senin için ne yapabilirim; hiçbir şey, yalnızca sana arkadaşlarının kalbinde öldüğünü söylerim" dedi.

Bir an kalplerinde ölen adama fatiha okuyorlarmışcasına, sessiz kaldılar. Sonra ihtiyar adam konuştu "Diego'yu birkaç günlüğüne kafasını dinlemesi için buradan göndermeyi isterdim, Genova'da oturan bir kız kardeşi varmış galiba..."

Diego Marchica akşam saat dokuzda avcılar kulübünde tutuklandı. B.'nin başçavuşu bir taşla iki kuş vurmak isterken, ancak bir tanesini vurabildi. Amacı kumar oynayanlara bir sürpriz yapmak ve Diego'yu yakalamaktı; oysa Diego dahil, tüm oyuncular normal bir kağıt oyununa dalmışlardı, çünkü, büyük bir olasılıkla birileri gözcülük yaparken, jandarmaların geldiğini görmüş ve haber vermişti. Diego önce kızmış, sonra toplanan halkın bakışları arasında saygılı bir tavırla karakola yollanmıştı. Jandarmaların ve Diego'nun kulağına "Ne yaptı zavallı, kendi işleriyle uğraşır yalnızca" şeklinde acıma ve hayret sözleri geliyordu, oysa halk içten içe Diego'nun geri kalan günlerini hapiste geçirmesini dileyen sözler mırıldanıyordu.

B.'de Diego yakalanırken, S.'de Parrinieddu "gioco del lotto"nun sayılar hanesinde, öldürülecek adama düşen rakamı giderek benimsiyordu; ruhun ölümsüzlüğü bir tarafa, öldükten sonra ancak bu şekilde yaşayabilirdi.

Parrinieddu lakabıyla tanınan Calogero Dibella son yirmidört saatini sanki bir rüyadaymış gibi geçirmişti. Rüyalarında bazan ışığın girmediği, böğürtlen ağaçlarının sıralandığı ormanlarda geziniyordu. Muhbirlik yaptığından

beri ilk kez, jandarmalara kendi yaşamını tehlikeye sokacak, çıkarlarının ve arkadaşlıklarının oluşturduğu ağı çözecek ipin ucunu vermişti. Genellikle jandarmalara verdiği sırlar, çevresindeki arkadaş yığınının dışında kalan kişileri tehlikeye sokuyordu; bunlar daha çok, bir önceki akşam sinemada izledikleri soygun filmine heveslenip ertesi gün otobüs soymaya kalkan gafil gençler, küçük kirli işler çevirenler, yani korunmasız kişilerdi. Oysa bu kez durum farklıydı; iki isim verdiği doğruydu, biri La Rosa'ydı. Bu ismin arkadaşlık düğümü ile ilgisi yoktu; diğeri sorunun çözümlenmesi için çekilmesi gereken ipin ucundaydı. O iki ismi ağzından çıkardıktan sonra huzur yüzü görmemişti; vücudu korkudan ıslanmış bir sünger gibiydi.

Pizzuco, bir çok kez olduğu gibi Caffe Gulino'da ona bir amaro (acımtrak bir içki) sunmak istemiş, Parrinieddu'nun içkiyi istemeyişi ve hemen oradan uzaklaşmasından, önce şaşırmış ve sonra da tüm günü düşünerek geçirmişti, çünkü olayları hemen kavrayabilen bir tip değildi. Parrinieddu, Pizzuco'nun siroz hastalığına rağmen amaroya olan düşkünlüğünü unutmuş, bir amaronun sunulmasıyla meydana gelebilecek ölümün biçimlerini yorumlamaya çalışıyordu; acı bir ihanet, acı bir ölüm; içtiği Sicilya amarosu Averna kardeşler kooperatifinindi; bu amaro da Pizzuco'nun bölgecilik anlayışıyla seçilmişti; kendini Evis militanlarından kabul eden Pizzuco, polis kayıtlarında, soyguncu Giuliano'nun sempatizanıydı.

Pek çok kişi, Parrinieddu'nun arkasında saldıran bir köpek varmış gibi, kaygılı ve şaşkınlık içinde kaçışını fark etmişti, fakat daha çok onun korktuğu, uzak durmaya çalıştığı kişiler o kaçışı izlemişlerdi. Hele karakolda, dört duvar arasında söylediği sözleri tahmin edecek yetenekte olan, en çok korktuğu kişiyle karşılaşmış olması onu eziyordu. Görmezlikten gelerek hemen köşeyi dönmüştü; oysa adam onu görmüş; ağır gözkapakları ardındaki donuk bakışlarla izlemişti kaçışını.

Bu karşılaşmadan sonraki yirmidört saat muhbir için dayanılmaz ve sinirli bir şekilde geçti. Olanaksız olduğunu bil-

diği köyden kaçış tasarısını, ölümün görünümü izliyordu düşüncelerinde. Trenin uzun düdük sesleri, yol boyunca uzanan tarlalar ve pencerelerinde kadınları, çiçekleri olan köy evlerini ansızın karanlığa gömen bir tünelin ardından ölüm, trenin çıkardığı gürültüyle heceleniyordu kafasında, onu içine çeken kapkara ölüm dalgaları.

Hiç farkında olmadan endişesi, attığı yanlış adımlar ve farkedilen korkusuyla üç gün içinde mezarını kendi kendine kazdırmıştı. Şimdi leşinin "bir köpek" gibi bu çukura fırlatılıp atılacağını düşünüyordu; ölümünün, bildikleri veya kuşkulandıkları ihanetinden olacağına inanıyor, içinde bulunduğu korkulu tavırların yaptığı ihaneti ortaya koyduğunu düşünmüyordu. Ağzından çıkan o iki ismi yalnız Yüzbaşı Bellodi hafızasına yazmıştı; yüzbaşı olaya başka bir cinayetin eklenmesini istemediğinden muhbiri korumak niyetindeydi; oysa, duyduğu endişeyle artık sinirleri iyice gevşemiş olan Parrinieddu, verdiği sırların havada bir toz bulutu gibi uçuştuğunu düşünüyordu. Bu bunalım içinde yaşantısının son sabahında Yüzbaşıya, verilmek üzere bir kağıt üzerine iki isim ve 'öldüm' diye yazarak, sonuna bir mektubu bitiriyormuşcasına, 'Saygılarımla, Calogero Diballa' diye ekledi. Mektubu postalamaya gittiği zaman tüm köy halen uyuyordu; günü sokaklarda başıboş dolaşarak, eve girip çıkarak geçirdi, son kez gizlenmeye karar verdiği anda da kapıda, yanılmayan iki el tabanca ateşiyle yere kapandı. O ana kadar belki on kez intihar etmeyi düşünmüştü.

Yüzbaşı, ölüm haberini aldıktan sonra mektubu okudu. B.'nin başçavuşuna Marchica'nın içerde tutulması emrini verdikten sonra, C.'ye dönmüş, yorgun argın pansiyona gitmişti. Dibella'nın ölüm haberini alır almaz karakola gitti ve ikindi postasında mektubu buldu. Okuyunca çok duygulandı.

Adam, sahneden ayrılırken son bir ihbar daha yapmıştı; şimdiye kadar yaptığı ihbarlar arasında en etkili, en çarpıcı olanıydı. Kağıdın tam ortasına iki isim, biraz altına umutsuzluk bildirisi, ondan sonra 'saygılarımla' yazmış ve altına imzasını atmıştı. Etkisinde kaldığı şey, gelen haber değil, mektupla ortaya çıkan umutsuzluk ve can çekişme duy-

gusuydu. 'Saygılarımla' ifadesi onu bir kardeşe duyulan merhamet ve aynı zamanda acı bir kederle duygulandırıyordu; birdenbire sınıflanmış, belirlenmiş, reddedilmiş görünümleri altında, çıplak ve hüzün verici insan yüreğini keşfeden bir insanın merhameti ve acı kederiydi bu. Ölümüyle, son selamıyla muhbir en insancıl haberi vermişti; muhbirin bu davranışı nahoş, can sıkıcı olmasına rağmen, muhatap olduğu kişinin düşünce ve duyguları karşısında dinsel ve acımalı bir yanıt buluyordu.

Bu duyuş ve anlayış şeklinden, ansızın bir öfke doğdu. Yasanın yapmaya zorladığı davranışların verdiği üzüntüyü duydu; kendi astları gibi, ayrık bir güç ve davranış özgürlüğü tasarladı; aslında kendi astlarında bu tasarıyı daima engellemişti. Anayasal hakların bir kaç ay için askıya alınması, Sicilya'daki tüm kötülüklerin kökünden sökülüp atılmasını sağlıyabilirdi. Ama Mori'nin baskılarını, faşizmi hatırladı; böylece kendi görüşlerinin, duygularının ölçüsünü buldu tekrar. Öfkesi devam ediyordu, tüm Sicilya'yı ezen bir kuzeylinin öfkesiydi bu. İtalya'da faşist dikta altında özgürce yaşamasının olanaklarını yaratan yalnızca bu bölge olmuştu. Onların bu özgürlüğünün, ne kadar özgürlüklere mal olduğunu Sicilyalılar bilmiyorlardı ve bilmek de istemiyorlardı, Assise'nin görkemli duruşmalarında, sanık sandalyelerinde, tüm beyleri ve ağaları, seçimin güçlü liderlerini ve Kralın yüksek rütbeli şövalyelerini, kirli işlere karışan veya suçluları koruyan doktorları ve avukatları görmüşlerdi; ahlaksız ve karaktersiz hakimler azledilmiş, kötü niyetli memurlar görevden uzaklaştırılmıştı. Köylü, küçük burjuva, çoban ve kükürtçü için faşizm bu dille konuşmuştu. Yüzbaşı 'belki bu nedenle Sicilya'da çok faşist var' diye düşünüyordu 'onlar faşizmi bir soytarı sirki olarak gördüler, bizse sekiz eylülden sonra bir trajedi olarak yaşadık; yalnız bu yüzden değil elbette, faşizmi böylesine benimsemiş olmaları. İçinde bulundukları durumda tek bir özgürlük yetiyordu onlara, diğer özgürlükleri nerelere kullanacaklarını bilmiyorlardı. Ama yine de sakin kafayla verilmiş bir yargı değildi bu.'

Kimi zaman açık, kimi zaman da kanıtlardan yoksun olan karmakarışık düşünceleri zihninden geçirirken S.'ye

doğru yol alıyordu. Karanlıkta farların ışığı, çevreye derinlik kazandırıyor, parlaklığı ve beyazlığıyla geceye sınırsız bir mağara görünümü veriyordu.

S.'nin başçavuşu çok sıkıcı bir gün geçirmişti ve en berbat gece gelmek üzereydi; gecenin sinsi ve ihanet dolu suları arasında kaybolmaktaydı. Yakındaki köyden, Marchica'yı getirmişti; gerçeği söylemek gerekirse sakin ve sessizdi, anasının memesine sarılıp duran yarı uykulu bir fino gibiydi; o kadar yorgundu ki, nezarete girer girmez, daha kapının tamamen kapanmasını bile beklemeden kendini, boş bir çuval gibi ranzanın üzerine bırakıverdi.

Marchica yetmiyormuş gibi başçavuş bir de ölü bulmuştu karşısında. En sakin bir insanı bile çıldırtmaya yeterliydi olaylar; oysa başçavuşun yorgunluğu açlığı ile birleşince, uykusu gelmiş, parmağını oynatacak hali dahi kalmamıştı. Bunun üzerine bir kahve içmek için bara gitmek istedi, bara girerken tam kapıda Yüzbaşının sesi onu durdurdu. Yüzbaşı ona yetişti, birlikte birer kahve içtiler; barmenin onlara ikram ettiği kahvenin barı için büyük bir zevk olduğunu belirtmesine rağmen yüzbaşı ödemek istedi. Bu hareketi 'Yüzbaşı, galiba benim burada içtiklerimi beleşe getirdiğimi sanıyor' diye düşünen başçavuşun öfkesi, biranın taşan köpüğü gibi kabardı. Oysa yüzbaşı başka şeyler düşünmekteydi.

Parrinieddu'nun cesedi halen kaldırımın üzerinde upuzun duruyordu, üzerine mavimsi bir örtü örtülmüştü. Jandarmalar örtüyü kaldırdılar. Ceset, doğum öncesi ana rahminde olduğu gibi, bu kez ölümün kara rahminde büzülüp kalmıştı. 'Öldüm' diye yazmış ve kapısının eşiğinde ölü olarak bulunmuştu; kapalı pencerelerden karısının acı çığlıkları onu avutmaya çalışan komşu kadınların sesleri duyuluyordu. Yüzbaşı cesede şöyle bir göz attıktan sonra üstünü kapatmaları için işaret etti. Ölülere bakamazdı, özellikle şimdi hiç bakamadı, bu olay onu oldukça sarsmıştı. Karakola doğru geri döndü, başçavuş da arkasından izledi onu.

Kafasında ne yapacağını planlamıştı. Parrinieddu'nun son ihbarında belirttiği iki ismi yakalamak ve aynı anda, ayrı

ayrı yerlerde sorguya çekmek istiyordu. Bunlara nezarette olan üçüncü kişi eklenecekti. Rosario Pizzuco'nun yakalanması herhangi bir sorun yaratmadan mümkün olabilirdi başçavuşa göre, ama muhbirin ancak ölümünün eşiğinde yazdığı ikinci isim sorun olabilirdi. Felaketler zinciri olan o insan, merdivenlerin basamaklarından yuvarlanan lastik bir top gibi yuvarlana yuvarlana S.Karakol Komutanı Başçavuş Arturo Ferlisi'nin suratında bitebilirdi, bunun için de işlerin gidişi göz önüne alınırsa, çok zaman gerekmiyordu. Şaşkın ama saygılı bir tavırla yüzbaşıya olabilecekleri hatırlattı. Yüzbaşı olabilecekleri düşünmüştü bile. Yapılacak hiç bir şey yoktu; eşeği patronun istediği yere bağlamak gerekiyordu; Başçavuş Ferlisi'ye eşeği tam çanak çömlek yığınının ortasına bağlamışlar gibi geldi, atacağı çiftenin yankıları her taraftan duyulacaktı.

"Anlamıyorum, gerçekten anlayamıyorum; Don Mariano Arena gibi zavallı, yaşlı, hastalıklı, yalnız kilise ve evinin yolunu bilen bir adamın başının belalardan kurtulamamasını anlamıyorum... Gözlerimizin, daha doğrusu gözlerinizin önünde pek çok suçlu dolaşırken bir takım suçlardan ötürü onu yakalıyorlar; ama sizin ne kadar çok çalıştığınızı biliyorum; her ne kadar söylemek bana düşmezse de, şahsen, çalışmalarınızı çok beğeniyorum."

Teşekkür ederim; görevimizi yapıyoruz."

"Ama bu olmaz... Geceleyin şerefli bir evin kapısı çalınsın, evden zavallı, dindar, üstelik hastalıklı ve yaşlı bir aile babası, ailenin tüm şaşkın bakışları arasında alınsın ve hapise atılsın; bu insanlığa yakışmayacağı gibi, doğru da değil."

"Ama bazı kanıtlar var ki..."

"Hangi kanıtlar? Aklını kaybeden biri, size üstünde ismim yazılı bir pusula yolluyor, siz de bu pusulaya dayanarak, gecenin yarısında gelip, bu ihtiyar halimle, soylu geçmişimi unutarak, beni hapishaneye sürüklüyorsunuz; olacak şey değil..."

"Arena'nın geçmişi hiç de temiz değil ki..."

"Temiz değil mi?... Bırakın anlatayım dostum, bir Sicilyalı, güveninizi kazanabildiğim kadarıyla, bir insan olarak anlatacağım olayları. Ünlü Mori burada arkasında kan ve gözyaşı bıraktı... Bu, faşizmin hatırlanmaması gereken bir tarafı; ben faşizm düşmanı biri değilim, onu kötülemek istemiyorum, hatta bazı gazeteler benim faşist olduğumu bile yazarlar... Faşizmin iyi tarafları yok muydu? Elbette vardı... Özgürlük denen bu köpekçe şey, havada uçuşan ve en kutsal giysileri, en asil duyguları kirleten bir çamur yığını... Bunları bir yana bırakalım... Mori, dediğim gibi, burada Tanrının kırbacı gibiydi; yoldan gelen geçeni bile topluyordu; yaşı, kuruyu, centilmeni, sıradan insanları, muhbirlerin ulaştırdığı isimleri, kafasına esen herkesi topluyordu.... Tüm Sicilya için büyük bir işkence kaynağı oldu... Şimdi siz bana Don Mariano Arena'nın geçmişinin temiz olmadığından söz ediyorsunuz. Siz de, benim gibi onu tanımış olsaydınız böyle şeylerden bahsetmezdiniz. Eşi az bulunur bir insan; doğru mu yanlış mı olacağı üzerine, yargılanmasını istemediğim inanç bütünlüğü konusuna değinmeyeceğim, çünkü sizi ilgilendirmeyebilir de, ama şeref, gelecek aşkı ve bilgelik üzerine sizi temin ederim ki, eşi az bulunur bir insan; üstelik, kültür ve eğitimden yoksun olduğu düşünülürse... Hem siz de kalp temizliğinin kültürden çok daha kıymetli olduğunu takdir edersiniz... Bunun için böyle bir adamın bir cani gibi tutuklanması, inanın, bana Mori zamanını hatırlatıyor."

"Ama halk Arena'nın Mafya'nın lideri olduğuna inanıyor."

"Halk... Halkın görüşü... Nedir ki halkın görüşü? Boşlukta dolaşan, fitne, dedikodu, boş intikam duyguları taşıyan bir ses... Mafya da bir sestir; bazıları var olduğunu söylüyorlar, ama hiç kimse nerede olduğunu bilmiyor... Ses, serseri bir ses; boş kafalarda yankılanan bir ses... Victorio Emanuele Orlandi'nin ne dediğini biliyor musunuz? Onun düşüncelerine uzak olan birinin onun söylediği sözleri aktarmış olması sözlerinin değerini gösteriyor. Diyordu ki..."

"Elimdeki bazı kanıtlara göre Mafya var."

"Beni üzüyorsunuz, evladım, beni üzüyorsunuz. Si-

cilyalı ve gerçeği görebilen bir insan olan beni fazlasıyla üzüyorsunuz.... Sicilyalı ve gerçekçi yönlerim Sicilyaya yapılan bu haksızlığa ve akla karşı yapılan bu gücendirici davranışa isyan ediyor. Burada dikkat edin ama, akıl sözcüğünün a'sı daima küçüktür bana göre... siz şimdi, böyle kudretli ve güçlü, gizli bir örgütün yalnız Sicilya'yı değil, Amerika'yı da egemenliği altında tutan bir örgütün varlığını kabul edebilir misiniz? Sicilya'da bulunan, görüşmeye giden gazeteciler tarafından büyük suçlamalarla halka tanıtılan bir şefin idaresinde gizli bir örgüt mümkün müdür? Lider diye tanıttıkları kişiyi tanıyor musunuz? Ben tanıyorum; iyi bir insan, iyi bir aile babası, arı gibi çalışkan biri. Zengin oldu olmasına ama, gerçek olan bu serveti alnının teriyle elde ettiğidir. Onun da Mori ile başı belaya girdi... Bazı insanlar dostluk ve sempati duyguları yaratabilme yeteneğine sahiptirler çoğu zaman, işte bu insanlar çevrelerinde sayılır ve sevilirler. Sizin halkın sesi diye adlandırdığınız o fitne rüzgarı 'işte Mafyanın liderleri' diye bağırmaya başlar bu kişiler için. Sizin bilmediğiniz bir şey var; halkın sesi dediğiniz şeyin mafyanın liderleri diye tanıttığı kişilerin en belirgin özellikleri doğal, içgüdüsel bir nimet olan adalet anlayışlarıdır. Bu kulun Tanrının önünde kurtuluşunu sağlar. Bu adalet anlayışı onları saygıdeğer insanlar haline getirir."

"İstediğimiz de bu zaten; adaletin uygulanması. Bu devletin görevidir ve kabul edilemez ki..."

"Ben adalet anlayışından söz ediyorum, uygulanışından değil... Örneğin biz bir toprak parçası için veya miras ya da borç meselesi yüzünden kavga eden iki insan olsaydık, üçüncü bir kişi bizi barıştırmak için araya girecekti ve anlaşmazlığı çözecekti... Böylece adaleti uygulamış olacaktı; sizin adaletinizi beklemiş olsaydık, neler olurdu biliyor musunuz? Yıllar geçer, öfkeden veya sabırsızlıktan ikimizden biri ya da ikimiz birden şiddetin kölesi olabilirdik... Kısacası barışı seven, barışı getirmeye çalışan birinin devletin elinde bulundurduğu, haklılığından Tanrı için kuşkulanmadığımız adaleti suistimal edeceğine inanmıyorum."

"Eğer olayları bu şekilde ele alırsak..."

"Hangi şekilde ele almak istersiniz? Sorumluluk sahibi bir kişiden beklenmeyecek düzeyde salt hayal ürünü olan Mafya kitabının sahibi arkadaşınızın yöntemiyle mi?.."

"Bana çok şeyler kazandırdı o kitap."

"Eğer, yeni şeyler öğrendiğinizi söylemek istiyorsanız, diyecek sözüm yok; ama kitabın değindiği şeylerin varlığına inanıyorsanız, bunu ayrıca tartışmak gerekir...Olayları başka bir yönden ele alalım: Siz hiç Mafya denilen gizli bir örgütün herhangi bir cinayeti hazırladığını ve gerçekleştirdiğini saptayan bir mahkeme kararıyla karşılaştınız mı? Şimdiye dek işlenen cinayet ile, Mafya arasında ilgi kurabilecek bir tanıklık çıktı mı ortaya? Bu bilgilerimize göre, Mafya'nın karşılıklı olarak yardımlaşan kişilerden kurulu gizli bir masonlar cemiyetinden farkı olmadığını söyleyebilirim. Neden bazı suçların masonlar cemiyetince işlendiğini kabul etmiyorsunuz? Mafya'nın işlediği suçların ne kadar kanıtı varsa, masonlar cemiyetinin işlediği suçların da kanıtları var..."

"Olabilir..."

"Bana inanınız, sizi aldatmak istesem, Tanrı şahidimdir, rahatlıkla aldatabilirim... Bilmem size nasıl anlatayım; Mafya'nın varlığı ve bu kişinin örgütle ilişkisi konusunda elinizde hiç bir somut kanıt olmadan dikkatinizi halkın Mafya örgütüne mensup diye mimlediği kişilere çeviriyorsunuz. Böylece, Tanrı katında da haksız davranışlarda bulunuyorsunuz... Don Mariana Arena olayı bu konuda bir örnek... Onu yakalayan subayın jandarma kuvvetlerinin geleneğine ihanet ettiğini söyleyebilirim. İzin verirseniz, Svetonio'nun şu latince deyişiyle açıklamaya çalışayım; principum quidem virorum insectatione abstinuit; İtalyancaya çevirisini yapacak olursak, şunu dememiz gerekir: Don Mariano tüm yörede sevilen, benim de kendisine oldukça değer verdiğim bir insan; aynı zamanda milletvekili Livigni ve Bakan Mancuso'nun da takdir ettiği bir kişi."

Marchica yirmidört saatten beri polisce nezarette tutuluyordu. Arena ve Pizzuco'nun da süreleri dolmak üzereydi. Saat tam dokuzda nezarethanenin kapısına şiddetle vurarak, çok iyi bildiği ve savunduğu haklarına uyulmasını istedi; Başçavuş ona, birtakım önlemler nedeniyle cumhuriyet savcısının süreyi kırksekiz saate uzattığını bildirdi. Durumu öğrenen Marchica sakinlikle, üzerinde yattığı tahta ranzanın rahat olmadığını hiç önemsemeksizin, bir çeşit istekle yerine döndü tekrar. Başçavuş, Marchica'nın süre biter bilmez kapıyı yumruklamasını kafasında yorumlayarak odasına döndü; çünkü Marchica'nın saati, cüzdanı, kravatı, ayakkabı bağları masanın çekmecesinde duruyordu.

Başçavuş, saat onda, Marchica'yı uyandırdı ve eşyalarını geri verdi. Marchica serbest bırakılacağını sandı; uykusuz, kaygılı ve sakallı yüzü bir anda bir zafer gülümseyişiyle süslendi. Ama karakolun kapısında onu bekleyen bir araba vardı, başçavuş onu içerdeki jandarmanın yanına itti ve arkasından da bir jandarma binince Marchica iki jandarma arasında sıkışıp kaldı; trafik yönetmeliğini hatırlatınca, o arada şoförün yanma geçmiş olan başçavuş bu beklemediği uyarı

karşısında "üçünüz de zayıfsınız" diyerek, kaçamak bir cevap verdi.

C.Jandarma Karakol Komutanlığının nezaretinde Pizzuco ve Arena ayrı ayrı tutuluyordu. Yüzbaşı onları bütün gün nemli nezarethanede tutmayı uygun görmüştü; uyguladığı sorguda bunun daha iyi sonuçlar verebileceğini düşünmüştü; bir gün bir gecenin sıkıntı ve kararsızlığı bu üçünün üzerinde gereken etkiyi gösterecekti.

Marchica'dan başladı.

C.deki Jandarma Karakol Komutanlığı eski bir manastırda kurulmuştu. Dikdörtgen bir alan üzerine kurulan manastırın iki tarafındaki odalar koridorlarla birbirinden ayrılmıştı. Bir taraftaki odalar avluya, diğer taraftakiler yola bakıyordu. Bu armoni dolu binaya, Sicilyalı Francesco Crispi Kabinesinin ve sorumlu Bakanlığın gösterdiği özenle eklenen bir bina daha vardı; bu birincisi örnek alınarak yapılmış, çirkin, şekilsiz ve daha küçük boyutlu bir binaydı. Bu bir çocuğun, mühendisin yaptığı bir projeyi taklit etmesine enziyordu; avlunun yerine bir meydanlık konulmuştu bu yeni binada, iki bina bir sıra merdiven ve birkaç koridorla birbirine bağlanmıştı. Tek güzel yanı, eski binaya göre büyük odaları oluşuydu; birinci kat karakola ayrılmıştı, ikinci kat komutanın kaldığı lojmandı.

Yüzbaşının odasının bu meydanlığa bakan büyük bir penceresi vardı; tam karşısında aynı büyüklükte bir pencereyle teğmenin odası bulunuyordu; iki pencere birbirine o kadar yakındı ki, biraz uzanmakla bir odadan diğerine gereken belgeler iletilebilirdi.

Marchica, yüzbaşının masasının duruş yönüne göre, pencerenin karşısına oturdu, sağında da kapı vardı.

"Siz B.de doğdunuz, değil mi? diye sordu Yüzbaşı.

"Evet, efendim.", dedi sabır dileyen bir ses tonuyla.

"Ve hep B.de oturdunuz, değil mi?"

"Her zaman değil; askere gittim ve birkaç kez de hapiste yattım."

"Umarım, B.de oturanları iyi tanırsınız."

"Evet, insan köyünü tanımaz mı! Ama insan uzun zaman ayrı kalınca, döndüğünde çocukları büyümüş, ihtiyarları daha da ihtiyarlamış bulur.... Hele kadınlar, sokaklarda oyun oynayan küçücük kızlarken, uzun bir ayrılıktan sonra döndüğünüzde onları, evli, çoluk çocuk sahibi kadınlar olarak bulursunuz..."

"Bizim yaşta olanlar için, çocukluklarını birlikte geçirdiğimiz insanlar çok rahatlıkla tanınır ve hatırlanır, değil mi?"

"Kesinlikle" dedi Marchica; soruların ifade ettiklerinden çok Yüzbaşının konuşma sırasındaki sakinliği onu kaygılandırıyordu.

Yüzbaşı bir an için düşünceye dalmış gibi sustu. Marchica pencereden teğmenin odasını seyrediyordu; kimse yoktu, içerisi rahatlıkla görünüyordu, çünkü yüzbaşı abajurunu yakmış, pencere tarafında daktilo yazan onbaşıya ışık olsun diye o tarafa çevirmişti.

"Siz, Paolo Nicolosi diye birini tanır mıydınız?..."

"Hayır" dedi Marchica atılarak.

"İmkansız" dedi Yüzbaşı, "Belki şu anda hatırlamıyorsunuz, çünkü Nicolosi uzun zamandan beri artık B.de oturmuyor; ama ben size onu hatırlatmaya çalışacağım... Nicolosi, Giusti yolunda oturuyordu, sizin yolunuzla, yani Monti yoluyla kesişen yolda.... Babasının küçük bir arazisi vardı; ama bahçıvanlık yapardı; aynı mesleği şimdi oğlu yapıyor, S.de oturuyor ve evli."

"Bunları duyduktan sonra hatırlar gibi oluyorum."

"Buna çok sevindim... Hem sonra bazı şeyleri ya da kişileri hatırlamak hiç de zor değil. Özellikle, yaşantımızın mutlu bir dönemine, çocukluğumuza rastlayan arkadaşlıkları..."

"Beraber oynadığımızı hatırlıyorum ama o benden yaş olarak daha küçüktü; ilk kez suçsuz yere hapishaneye girdiğimde, o daha çocuktu. Ondan sonra da onu bir daha görmedim."

"Nasıl bir yapısı vardı?"

"Benim boyumda, sarışın, mavi gözlü..."

"Bıyıkları da var" dedi yüzbaşı emin bir sesle.

"Önceden vardı" dedi Marchica.

"Neden önce?"

"Kesmeden.... Kesmeden önce..."

"Şu halde siz bıyıklı halini gördünüz, peki ya bıyıklarını kestikten sonra da gördünüz mü?"

"Karıştırıyorum belki... Evet, evet, karıştırıyorum..."

"Hayır" dedi yüzbaşı "kesinlikle çok iyi hatırlıyorsunuz; evlenmeden önce bıyıkları vardı, sonra belki, karısı hoşlanmadığı için kesti.... Onunla B.de karşılaşmış olmanız gerek; genel afla dışarıda bulunduğunuz süre içinde ona rastlayıp rastlamadığınızı bilmiyorum; belki de onunla S.de karşılaştınız!"

"Nasıl olur, ben yıllardır S.ye gitmiyorum."

"Garip" dedi, yüzbaşı, kaygılanmış bir tavırla "gerçekten garip; bana S.de sizinle karşılaştığını kendisi söyledi. Neden yalan söylediğinizi anlayamadım!"

Marchica hiç bir şey anlayamıyordu artık, yüzbaşı ona, içinde bulunduğu işkenceli durumu anlıyarak bakıyordu. Aklı yaz sıcağında başıboş dolaşan bir köpek gibiydi. Bir olasılık, kararsızlık ve önduyu ışını bir noktayı aydınlatıyor ve onun üstünde hayvansal bir duyguyla duruyordu.

Aniden odanın kapısı açıldı, Marchica bakmak için içgüdüsel bir hareketle döndü. Eşikte S.nin başçavuşu duruyordu. Selam verdi ve "tamam" dedi. Arkasında saçları birbirine girmiş, sakalı uzamış, pejmürde haliyle Pizzuco duruyordu. Yüzbaşının bir el hareketiyle başçavuş kapıyı hızla kapatarak çekildi, Marchica korku içinde boğulur gibi oldu. Pizzuco neredeyse sinirle bağıracaktı. (Oysa tam o dakikalarda uyandırılan Pizzuco sinirden değil, korkunç rüyaların etkisiyle dökülür bir haldeydi). Marchica karşı odaya esrarengiz ışık altında Pizzuco'nun arkasından da teğmenin ve başçavuşun girdiğini gördü. Oturur oturmaz teğmen kısa bir soru sordu; Pizzuco anlatmaya başladı. Teğmen nasıl bir yaşantı sürdürdüğünü, geçim yollarını sordu; Piz-

zuco şerefli, temiz, çeşitli uğraşlarla dolu yaşantısını başçavuş Ferlisi'nin kaleminin önüne döküyordu. Oysa Marchica, Pizzuco'nun sesini duydukça, eğer şansı yaver giderse, yirmiyedi yıl hapis yatacağını düşünmekteydi. Ucciardone'de yirmiyedi yıl... Tanrı bile Marchica'nın sırtındaki bu yükü kaldıramazdı.

"Nicolosi'nin bu konuda neden yalan söylemiş olabileceğini bir türlü anlayamadım" dedi yüzbaşı "böyle önemsiz ve aptalca bir şeyi ortaya atmanın bir anlamı olabilir mi?"

"Nicolosi böyle bir şey söyleyemez" dedi kesin bir şekilde Marchica.

"Neden?"

"Çünkü... Söyleyemez."

"Belki Nicolosi'nin öldüğünü siz de biliyorsunuz..."

"Ölü veya diri, benim için değişen hiç bir şey olmaz..."

"Nicolosi öldü."

Marchica görünüşe göre biraz rahatladı; demek ki Nicolosi'nin ölümü üzerine bir takım kuşkular vardı; böylece paçayı kurtarmış olacaktı. (Diğer odada Pizzuco söyleniyordu; "Boynuzlu, dört paralık adam, orospu çocuğu; dört kırbaç sana yeter, herşeyi söyletir sana, ama tüm bunları ödeyeceksin, ya benim elimde ya da başkalarının....")

"Evet" dedi yüzbaşı "Nicolosi öldü; ama siz de bilirsiniz ki bazan ölüler konuşur..."

"Üç ayaklı masada" diye ekledi Diego küçümseme dolu bir tavırla.

"Hayır, ben onu demek istemedim; yani ölmeden önce bazı yazılı şeyler bırakabilirler... Nitekim Nicolosi sizinle karşılaştıktan sonra isminizi bir kağıt parçasının üzerine yazmakta gecikmedi... Kağıda ayrıca lakabınızı da yazmış ve karşılaştığınız yer ve saati de belirterek, aynı saatte ve aynı yerde meydana gelen Colasberna'nın ölümünü orada oluşunuza bağlayan düşüncesini eklemişti... Sonuçta bir mektupçuk; ama Nicolosi'nin sağken yapacağı tanıklıktan daha önemli olacak hakimler için. Büyük bir hata yaptınız, çünkü

Nicolosi bu mektubu karısına bırakmış, ancak başına bir iş gelirse onu bize getirmesini söylemişti. Oysa öldürülmeseydi hiç bir zaman tanıklık yapmaya cesaret edemeyecek, gördüklerini anlatmayacaktı. Öldürmekle çok büyük bir hata yaptınız..."

Karşı odada Pizzuco ifadesini bitirmişti; başçavuş kağıtları düzene koydu ve sayfa sayfa alçaklığını imzalatmak için ona yaklaştı. Sonra başçavuş odadan çıktı ve bir dakika sonra elinde kağıtlar yüzbaşının odasına girdi. Marchica ecel terleri dökmeye başlamıştı.

"Bilmem" dedi yüzbaşı "Rosario Pizzuco hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Alçağın biri" dedi Marchica.

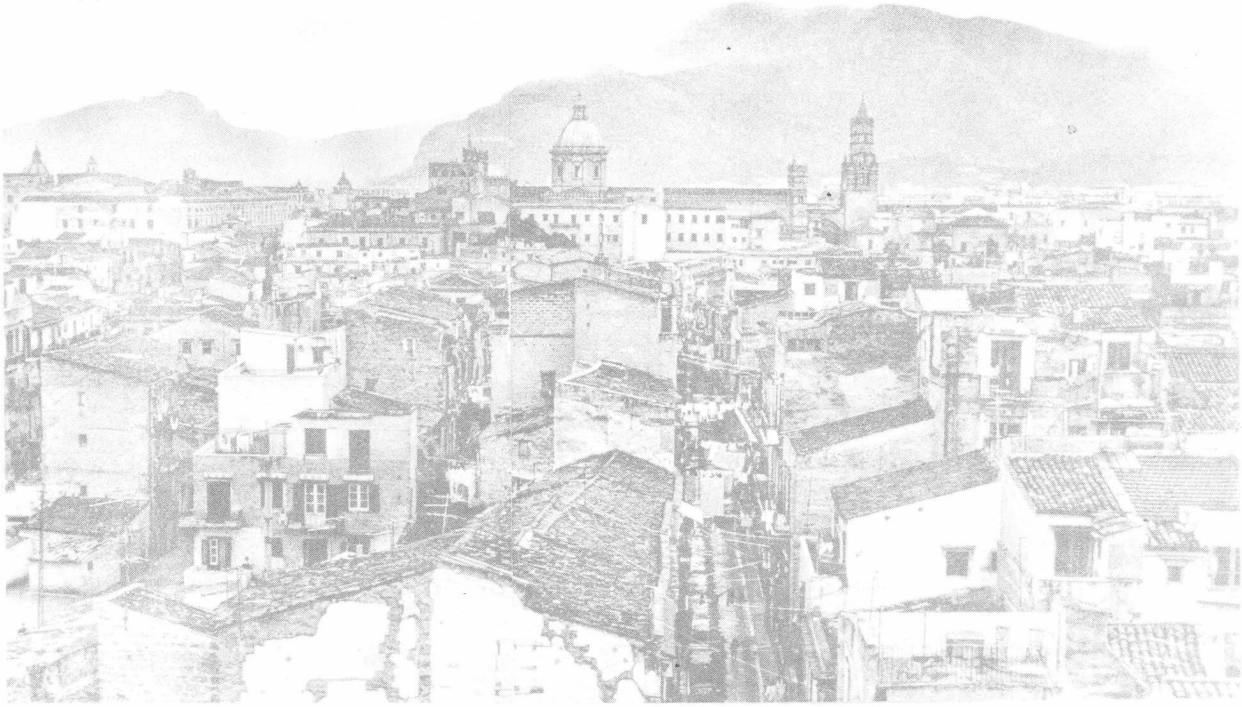
"Bunu sizden beklemezdim hiç, ama ben de sizinle aynı fikirdeyim. Çünkü siz Sicilyalılara göre, alçak, kanunca cezalandırılması gereken olayları ihbar eden kişidir. Sizinle beraberim; Pizzuco alçaklık etti... Dinlemek ister misiniz?..." "Oku." dedi yüzbaşı, başçavuşun getirdiği kağıtları onbaşıya uzatarak. bir sigara yaktı ve hareketsiz, gözleri yarı kapalı bir halde, tere batmış ve sessiz bir öfke fışkırtan Diego Marchica'yı izledi.

Özenle hazırlanmış sahte tutanağa göre Pizzuco'nun itirafları şunlardı: Pizzuco hiç bir zorlama olmadan kendiğiliğinden ifade vermişti. Bir süre önce Marchica ile karşılaşan Pizzuco, ona Colasberna'nın kırıcı sözlerini anlatmıştı. Bunun üzerine Marchica, kendiliğinden, Pizzuco'nun intikamını almak için gönüllü katil olmak istemişti. Pizzuco'nun töreye sıkı sıkıya bağlı, şiddetten yana olmayan ve asla intikam duyguları taşımayan kişiliği bunu engellemişti. Marchica üstelemiş ve Colasberna'ya karşı takındığı gereksiz korumacı tavrından ötürü onu azarlamıştı. Üstelik istediği işi veya parayı vermeyen Colasberna'nın hayatını bugün yarın söndürecekti. Bir toprak sorunundan ötürü B.de bulunan Pizzuco ile karşılaşan Marchica, arkadaşının ne olup bittiğini sormasına zaman bırakmadan, "partivu pi astutarinni unu e mi tutca astutarinni du" yani yaklaşık olarak argo diliyle her iki cinayeti de be-

lirttiği zaman, kuşkusuz düşüncesini gerçekleştirmişti. Bu cinayetin kurbanları Pizzuco'nun tahminine göre, Colasberna ile, o günlerde kaybolduğundan söz edilen, Nicolosi idi. Marchica'nın sözlerinden dehşete kapılan Pizzuco eve kaygıyla dönmüş ve bundan hiç kimseye bahsetmemişti, Marchica'nın karakterinin şiddete yatkınlığını bildiği için hayatından endişelenmişti. Neden Marchica'nın böyle bir sırrı özellikle ona açıkladığı sorusuna cevap olarak, Pizzuco, uzun zamandan beri bölgeden uzak olan Marchica'nın işlediği cinayetin, sadece görünüşte onunkilere benzediğinden bu açıklamayı yapmaya gerek duyduğunu söylemişti; İkinci Dünya Savaşı sonlarında ortaya çıkan o karışık ortamda ikisi de Evis* örgütünde militan olarak çalışmışlardı, ama Pizzuco idealleri için bazı girişimlerde bulunurken, Marchica canice davranışlar göstermişti. Marchica'dan daha başka sorumlu tutulacak kişilerin olup olmadığı sorusuna Pizzuco, 'bilmiyorum' diye yanıt vermiş, ama ona göre, üzerinde durulmaması gereken bir olasılık olduğunu belirtmişti, çünkü Marchica çok kez başkalarının canına ve malına kastedebilecek, suç işleme eğilimi ve şiddet yöntemlerini ortaya koyacak işlerde bulunmuştu.

Bu sahte tutanak çok ustaca hazırlanmıştı; Pizzuco gibi adamlara, özellikle de Pizzuco'ya verilebilecek yeterlikteydi; üç başçavuş tarafından hazırlanmıştı. Ve en ustaca yanı, Pizzuco'nun kesinlikle Marchica'nın başkaları tarafından yönlendirildiği olasılığını yok saymış olmasıydı. O sahte tutanakta Mariano Arena'dan söz etmek o an için yanlış bir adım atmak olurdu; ifade anlamını yitirir, ayrıntıları gerçeğe uymazdı ve oyun Marchica'nın kaygısız yargısıyla ortaya

* Evis: İkinci Dünya Savaşı sırasında adanın bağımsızlığını sağlamak amacıyla kurulmuş gizli bir ordu. bazı örgütler adanın Amerika'ya, bazıları İngiltere'ye bağlanmasını isterken; Evis taraftarları adanın bağımsız kalmasını istiyorlardı. Sicilya'nın bu bölgecilik yönelimi, soygunculuk ve Mafya'nın gelişmesini sağlayacak bir ortam hazırladı. Soyguncu Giuliano uzun zaman polisi arkasından koşturdu ve sonunda akrabası teğmen Pisciotta'nın ihanetiyle yakalandı. Yargılanmasına fırsat kalmadan Palermo hapishanesinde zehirlenerek öldü.

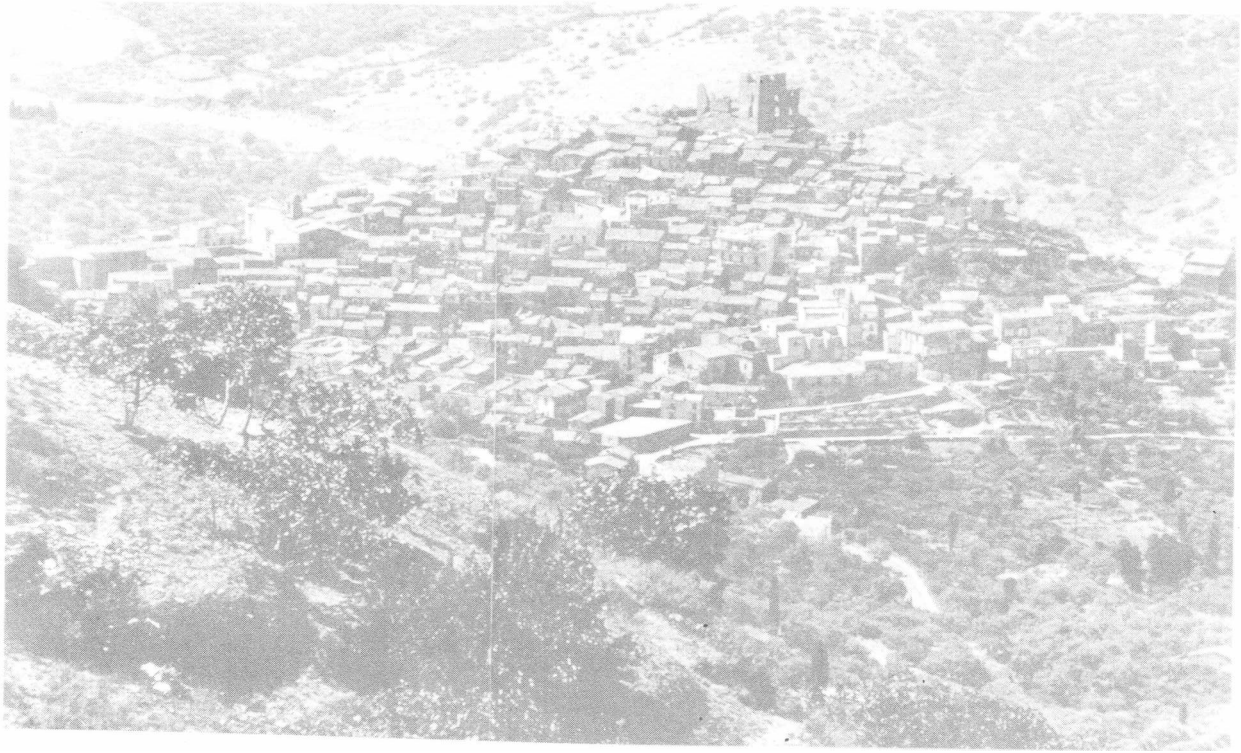

1- Bir Sicilya kentinin ortak çizgileri

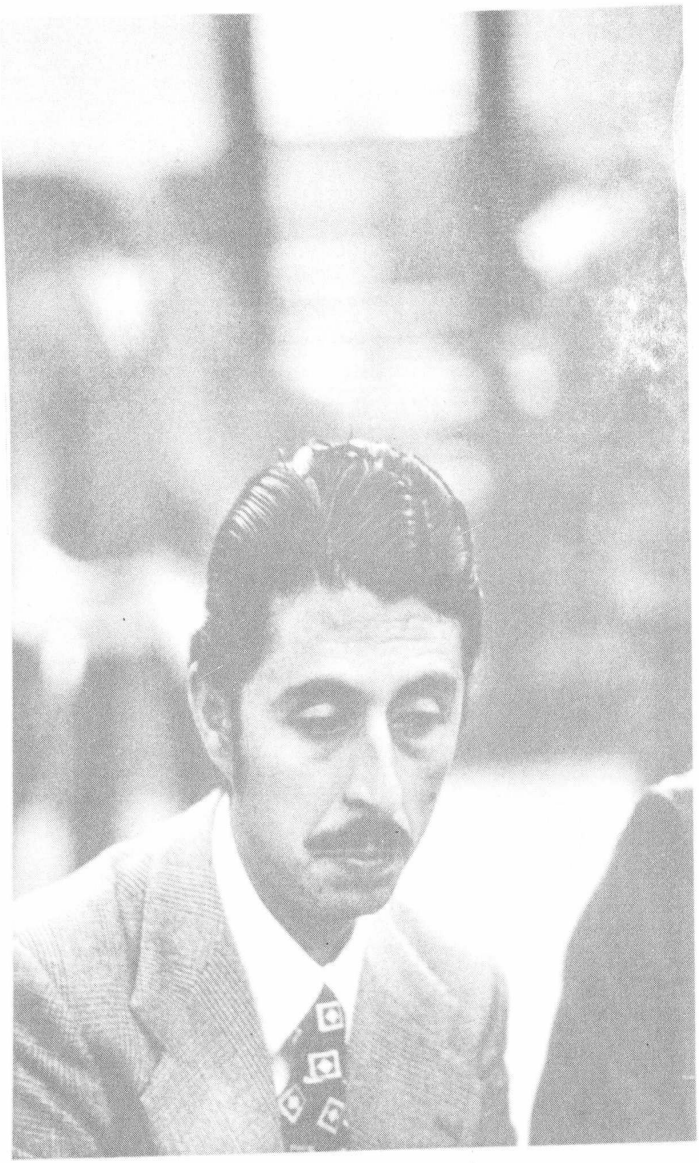
2- Sciacia'nın anlattığı Kilise, duvarlardaki renklerin bozluğu sanki aynen yansımış.

3- Sicilya ve Güney İtalya kentlerinin doğal ortam içindeki iç bütünlüğü Escher dahil tüm entellektüel gezginlerin dikkatini çekmiştir.

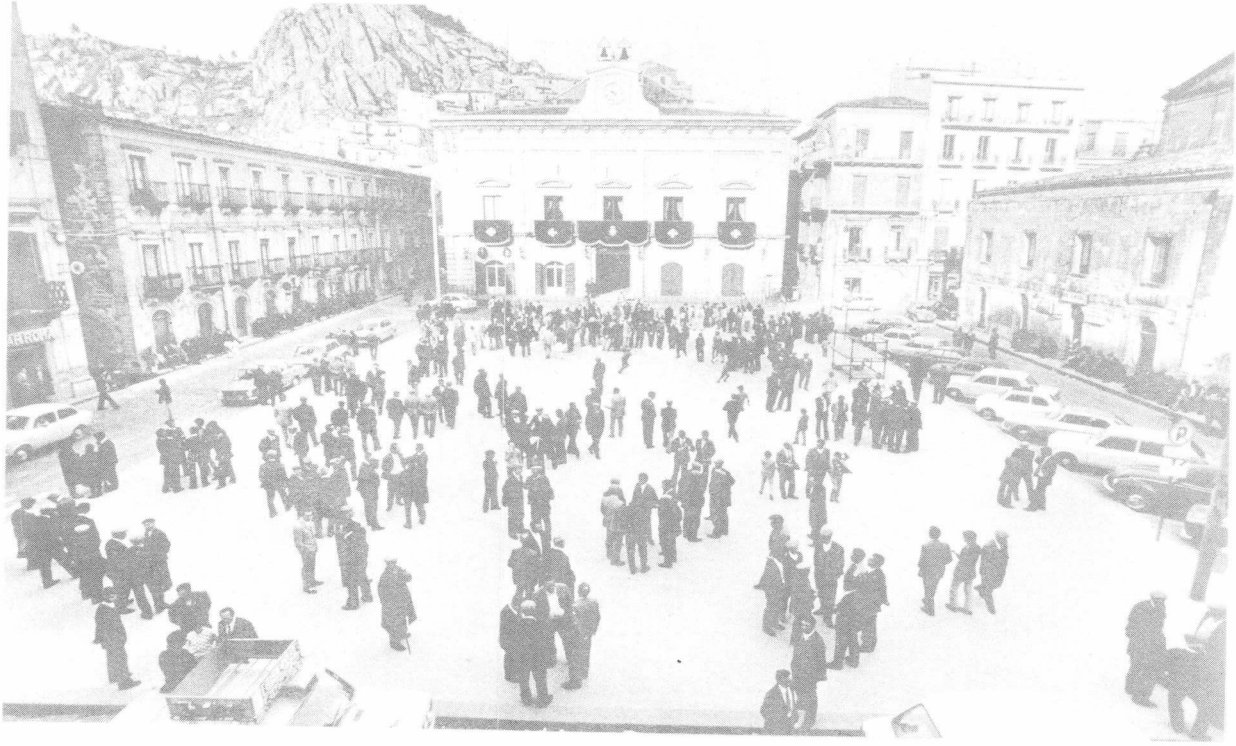

4- Palermo'da sokakta dondurma yemenin Mafyavari keyfi.

5- Briyantinli saçları ile bir Sicilya kent "bitirimi".

6- Her şey kent alanında konuşulur, fısıltıyla yayılır "kötü haberler".

7- Kentin taşlı merdivenlerini yorgunca tırmanır yaşam.

8- Kahvelerde, dernek lokallerinde dile vurulur nice "yargılar".

9- Atlarla nice "yükler" taşınır taşlı bayırlarda.

10- Sicilya'nın coğrafyası ve insanı ne kadar benzer birbirine bazen Anadolu bozkırları ile

11- Nâzım efkâr basarır kanvelerde.

12- Ama Sicilya'da politikanın da canlı bir yeri vardır.

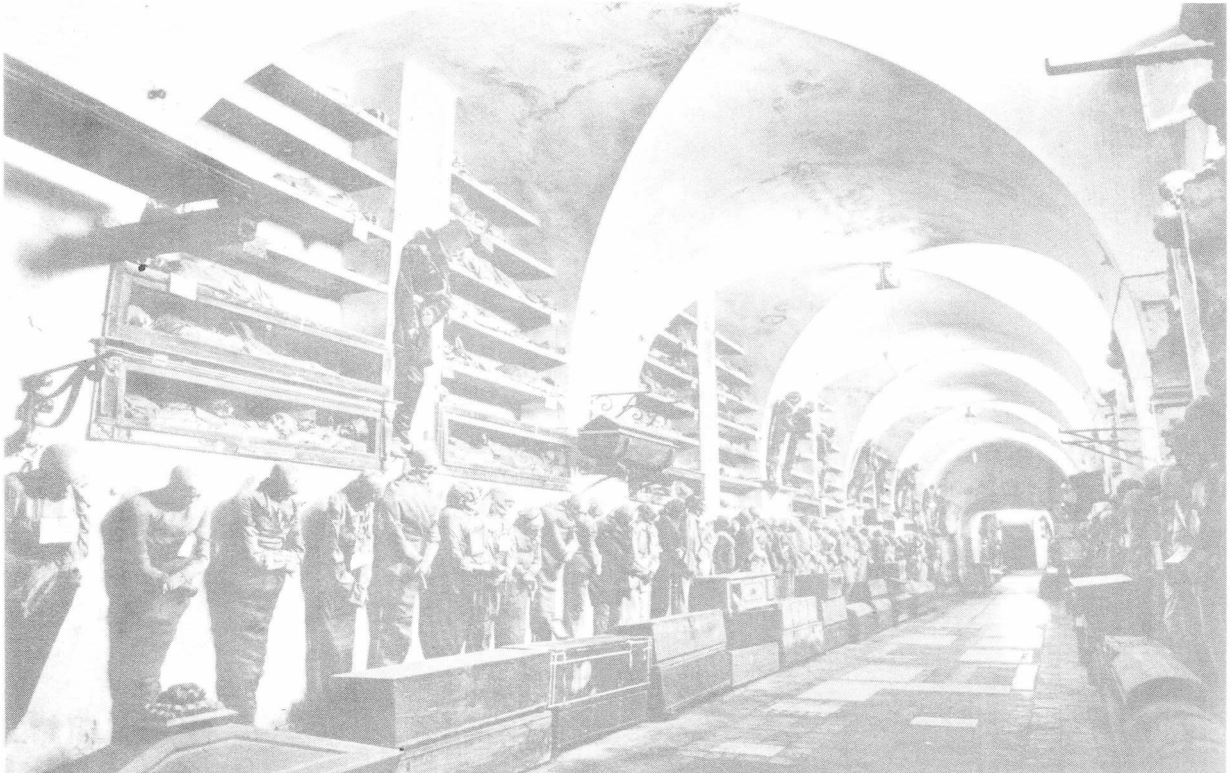
13- Ailenin "kutsallığı" tartışılmaz.

14- Sicilya'da ölüm kültü binlerce yıllık köklere sahip.

15- Sicilya katakomblarının "uzun ömürlü" sakinleri.

16- Her öldürme, duvar resimlerinde efsaneleşir adeta.

çıkabilirdi. Ama kendi suçlarını ve Marchica'nın başkaları tarafından gönderildiği tezini yok sayarak, her suçu Marchica'ya yükleme tekniği tutanağın sahte olmadığına kesinlikle inandırmıştı onu. Biraz önce pencereden seyirciliğini yaptığı filmin sözlerini okuyan onbaşının sesinden bir an bile kuşkulanmadı.

Kaygısını ve gözlerini döndüren öfkesini Pizzuco'yu ele geçirip, o alçakça yaşantısını bitirmekle gösterebilirdi. Uzun bir sessizlikten sonra, bu durumda ona Sansone'ye yaptığını yapmaktan başka bir yol kalmadığını söyledi; böylece o iğrenç köpeğin anlattıklarını, gerçek yüzüyle ortaya koymuş olacaktı.

Yıllardan sonra bir gün Pizzuco ile karşılaşmıştı; geçen yıl aralık ayının ilk günlerinde B.de Pizzuco ona kırıcı sözler söyleyen Colasberna'yı öldürmesini önermişti. Karşılığında üçyüz bin liret alacaktı. Marchica daha yeni hapisten çıktığı için, özgürlüğünü yaşamak istiyordu; bu yüzden bu öneriyi kabul etmedi. Pizzuco, paraya ihtiyacı olan Marchica'ya, ısrarlı davranarak hemen bir ödeme yapabileceğini ve üslendiği görevi yerine getirdikten sonra kararlaştırılan paranın geri kalan kısmını da ödeyeceğini, ayrıca ona bir iş bulacağını da söyledi. Marchica daha fazla dayanamadı ve teklifi kabul etti. Çünkü gerçekten paraya ihtiyacı vardı. Korkunç bir şeydi parasızlık, bunun üzerine Pizzuco ile cinayetin planlarını hazırladılar. Pizzuco olayda kullanılacak silahı kırdaki evine götürme işini üstüne almıştı, Marchica olaydan bir önceki akşam o eve gidecekti. Köyden pek uzak olmayan bu kır evinden çıkacak olan Marchica önceden hazırlanmış planı izleyerek, Palermo otobüsünün kalkış saatinde Cavour yolunun meydana ulaştığı köşeye gidecekti, çünkü Colasberna her cumartesi o otobüsle Palermo'ya giderdi. Cinayeti işledikten sonra, Cavour yolunu kullanarak en çabuk şekilde Pizzuco'nun kırdaki evine dönecek olan Marchica'yı, bizzat Pizzuco kendi arabasıyla tekrar B.ye götürecekti.

Marchica cinayetten birkaç gün önce S.ye gelerek cinayetin işleneceği yeri inceledi ve yanlış bir olaya yol aç-

mamak için Colasberna'yı iyice tanımak istedi. O karşılaşmalarında Pizzuco cinayet gününü saptadı.

16 Ocak günü, saat altıbuçukta Marchica, Pizzuco'nun hazırladığı planı tüm ayrıntılarıyla izleyerek Colasberna'yı öldürdü. Ama Cavour yolunu izleyerek kaçarken hemşehrisi Nicolosi ile karşılaştı. Nicolosi onu hemen tanıdı, hatta ismiyle çağırdı. Marchica bu rastlantıdan dolayı kaygılandı. Bu kaygısını kır evinde beklemekte olan Pizzuco'yla da paylaştı. Pizzuco heyecanlandı ve küfretmeye başladı; sonra sakinleşerek 'kaygılanma, biz onu düşünürüz' dedi. Kendisine ait bir pikapla Marchica'yı, B.den bir kilometreden bile az bir uzaklıkta olan Granci yoluna kadar götürdü, ama öncelikle paranın geri kalan kısmını, yani yüzelli bin lireti vererek, anlaştıkları gibi üçyüz bin lireti tamamladı.

Pizzuco, bu olaydan birkaç gün sonra B.ye geldi, böylece Marchica, Nicolosi konusunda artık kaygılanmanın yersiz olduğunu öğrendi. Çünkü Pizzuco, Nicolosi'nin çocuklara horoz şekeri getirmeye gittiğini* söyledi. Marchica, Pizzuco'nun bu sözleriyle Nicolosi'nin ortadan kaldırıldığını anlatmak istemişti.

Pizzuco'nun başkalarının hesabına çalışması ve Colasberna'nın öldürülmesi görevinin ona başkaları tarafından verilmiş olması olasılığının var olup olmadığı sorusuna Marchica böyle bir şeyin olamayacağı şeklinde cevap vermişti. 'Sen kaygılanma, biz onu düşünürüz' cümlesinin Marchica'nın tanımadığı bazı kişilerin varlığını ortaya çıkarabileceği olasılığını hiç düşünmemelerini önerdi ve üstelik 'ben mi yoksa biz mi' dediğini kesinlikle hatırlamadığını söyledi. Marchica Nicolosi'nin nerede ve nasıl kaybolduğu sorusunu ise hiçbir şey bilmediği şeklinde yanıtladı.

---

* Horoz şekeri getirmeye gitmek: Her yıl 2 Kasım günü katolik geleneklerine göre ölüler için yapılan bir tören anlatılmaktadır. O gün herkes kendi ölüsünün mezarına çiçek götürür, Sicilya'da ise, horoz şekerleri yapılarak çocuklara dağıtılır, onları şekerleri ölülerin getirdiği söylenir. Bu yüzden "horoz şekeri getirmeye gitti" öldü anlamında kullanılmaktadır.

Diego konuştukça daha sakinleşiyordu. İtiraflarını kapsayan belgenin yüzbaşı tarafından okutulması üzerine sevindi ve altını severek imzaladı. Olayları o alçak Pizzuco'nun ve kendisinin suçlanabileceği şekilde açıklamış olması ve olaya başkalarını karıştırmamış olması ona belli bir rahatlık veriyordu. Marchica kendi kaderine boyun eğiyordu. Belki yaşamının bundan sonraki kısmını cezaevinde geçirecekti; artık cezaevine alışmış olması bir yana, cezaevi onun için işten yorgun argın ama sevinerek dönülen bir ev gibiydi, hayatın hapisten ne farkı vardı ki... Hayat onun için sürekli bir işkenceydi, parasızlık, onu kendine çeken oyun kağıtları, başçavuşun sürekli kendini izleyen gözü, çevresindekilerin öğütleri ve eşekçe çalışmanın yorgunluğu. İçinde bulunduğu bütün bu düşüncelerden ancak uyumakla kurtulabilirdi. En düşünceli anlarını uyumakla geçirmeyi denemişti pek çok kez.

Yüzbaşı onu uyuması için gönderdi; S.Francesco hapishanesinde bir hücre ayrılmıştı; böylece diğer tutukluların yapacağı karşılama töreni soruşturmanın sonuna dek ertelenmiş oldu.

Artık sıra Pizzuco'ya gelmişti. Gece hayli ilerlemişti.

Değişik yerlerde karşılaştığı Pizzuco'nun acınası bir hali vardı; soğuk ve artritten donmuş, birdenbire başlayan griple burnu ve gözleri ıslak, olayların gelişiminden dolayı şaşkın bir halde gözlerini anlamsız bakışlarla oraya buraya çeviriyor ve konuşmak için ses bulamıyormuş gibi ağzını açıp kapatıyordu.

Yüzbaşı, onbaşıya Marchica'nın itiraflarını okutturdu, Pizzuco, Kutsal Kitap üzerine; İsa'nın huzurunda anasının, oğlu Giuseppe'nin başına yemin ederek, Marchica'nın yaptığının alçaklık olduğunu söyledi ve Marchica'nın sülalesindeki yedinci kuşağa kadar kan davası sürdürmeye hakkı olduğunu ekledi sözlerine. Aklına gelen tüm ölüler ve halk arasında aziz olduğu söylenen rahip amcası için edilen duaların gönderildiği yukardakinin bir intikamı olmalıydı uğradığı. Soğukalgınlığına ve içinde bulunduğu ıstıraplı duruma rağmen iyi bir hatipti; konuşması abartılı imajlar ve

simgelerle doluydu; bazen etkili bir İtalyancalaşmış Sicilya şivesiyle, bazen de anlaşılmayan, Sicilya şivesinden bile daha kötü bir dille konuşuyordu. Yüzbaşı, konuşmasını ve rahatlamasını istediğinden sabırla dinliyordu.

"Yani" dedi Yüzbaşı soğuk bir ifadeyle "siz Marchica'yı tanımıyorsunuz bile", "bu uzun konuşmanızla bunu belirtmek istediğinizi sanırım."

"Tanımasına tanıyorum, sayın yüzbaşım, tanıyorum ama, keşke tanımaz olsaydım... Onu tanıyorum ve ne kadar değersiz biri olduğunu biliyorum. Ama aramızda hiç bir zaman sıkı bir dostluk olmadı, Tanrı her hristiyanı hayatı boyunca ondan korusun... İnanın yüzbaşım, benim için her hristiyanın hayatı, bir kilisenin en yüksek mihrabı üzerindeymiş gibi aziz ve kutsaldır..."

"Demek siz Marchica'yı tanıyorsunuz..."

"Tanıyorum. Hayır diyebilir miyim? Tanıyorum ama, mayasını bildiğim için, sanki tanımıyormuşum gibi hep uzak dururum ondan."

"Peki itiraflarının nedeni nedir dersiniz?"

" Ne diyebilirim bilmiyorum. Ya çıldırdı, ya da beni mahvetmeye karar verdi... Onun gibi birinin kafasından geçenleri kim bilebilir... Kafası o ekşi narlara benzer; her düşüncesi benim gibilere dişlerini vurdurtacak kadar kötülükle doludur... Selamına cevap vermeyen ya da gülüşünden hoşlanmadığı birini bile öldürebilecek bir insan... Doğuştan cani...

"Siz onu oldukça iyi tanıyorsunuz..."

"Sürekli ayaklarıma dolaşan birini nasıl tanımam?"

"Son zamanlarda da ayağınıza dolaştığı oldu mu? Hatırlamaya çalışın lütfen!"

"Şöyle bir düşüneyim... Bir kez, hapisten çıktıktan sonra; bir kez de B.de, kendi köyünde, etti iki... Sonra S.ye geldi, bununla üç... Üç kez..."

"Neler konuştunuz onunla?"

"Ne konuşacağız! Hiçbir şey, önemsiz şeyler olduğu için hemen unutuluyor. Tekrar özgürlüğünü kazandığı için

tebrik ederken, affın boş yere harcandığını, özgürlüğünü iyi kullanması için dileklerde bulunurken, çok geçmeden tekrar içeriyi boylayacağını düşünüyordum; yılın nasıl geçtiğini, havanın nasıl olduğunu ve bu arada arkadaşları sormuşumdur... İşte böyle havadan sudan şeyler..."

"Demek Marchica'nın söylediklerini kabul etmiyorsunuz... İsterseniz şimdi onları bir yana bırakalım da, ben size neler düşündüğümü anlatayım; üç ay önce, isterseniz size kesin tarihi de söyleyeyim, Salvatore Colasberna ile bir görüşme yaptınız; işiyle ilgili bazı önerilerde bulundunuz ona, o ise bu önerileri kabul etmedi."

"Önerilerde değil, efendim, öğütlerde bulundum yalnızca..."

"Öğüt verecek durumda olduğunuza göre bu konuda epey bilginiz var demek..."

"Mesleğim gereği çok dolaştığımdan, oradan buradan bir şeyler duyarım her zaman..."

"Colasberna'ya öğüt vermenizi gerektirecek neler duydunuz?"

"İşlerinin iyi gitmediğini öğrendim; ona korunma ve yardım araması için öğütlerde bulundum..."

"Kimden?"

"Bilmem... Arkadaşlarından, bankalardan veya uygun tarafı seçerek politikaya atılmasını önerdim..."

"Sizce politikaya atılmak için, hangi tarafı tutmak gerekir?"

"Hükümetin tarafını elbette; çünkü iktidarda olan kanunları yapar, kanunlardan yararlanmak isteyen kişi hükümetin tarafında olmalıdır."

"O zaman ona kesin öğütlerde bulunmadınız."

"Hayır, sayın yüzbaşım, bulunamadım."

"Ona şöyle genel ve dostça öğütlerde bulundunuz yani..."

"Çok doğru söylediniz."

"Ama arkadaşlığınız pek yoktu Colasberna ile, değil mi?.."

"Tanışırdık..."

"Demek az tanıdığınız birine bile öğütte bulunmak zahmetine katlanıyorsunuz."

"Ben böyleyim işte; ayağı kayan herkese yardım ederim."

"Paolo Nicolosi'ye de hiç yardımınız oldu mu?"

"O nerden çıktı şimdi?"

"Colasberna'ya yardım ettikten sonra sıra ona gelmişti de."

Masadaki telefon çaldı. Yüzbaşı görüşmeyi yaparken, bakışlarıyla Pizzuco'yu izliyordu. Pizzuco daha sakin, kendinden emin görünüyor ve artık burnu ve gözleri yaşarmıyordu gripten.

Ahizeyi yerine koyarken "Şimdi baştan başlayabiliriz" dedi.

"Baştan mı başlayacağız?" diye sordu Pizzuco.

"Evet, çünkü demin telefonda, Colasberna'yı öldürmek için kullanılan silahın bulunduğunu söylediler. Nerede bulduklarını bilmek ister misiniz?.. Ama lütfen kayınbiraderiniz hakkında yanlış şeyler düşünmeyin; jandarmalar sizi yakalamaya geldikleri sırada, sizin verdiğiniz emri yerine getiriyordu; dün akşam, geç bir saatte, kırdaki eve gidip, kırma namlulu tüfeği almış, götürüp yoketmek üzereyken jandarmalar görünmüşler... kötü bir karşılaşma.... Kayınbiraderinizi iyi tanırsınız, umudunu yitirmiş olacak. Sizden aldığı emre göre, tüfeği Gramoil mahallesinde Chiarchiaro'ya saklaması gerektiğini söylemiş jandarmalara... -onbaşıya döndü ve- "Chiarchiaro neresidir" diye sordu.

"Taşlık bir bölge" dedi onbaşı, "birçok mağara ve hendeğin olduğu bir yer..."

"Tahmin etmiştim" dedi yüzbaşı "aklıma bir şey geldi, siz nasıl karşılarsınız, bilmem, ama yine de soracağım; Chiarchiaro'da Nicolosi'nin cesedini bulamaz mıyız acaba?" Yüzündeki soğuk gülümsemeyle Pizzuco'ya döndü.

"Fikriniz fena değil" dedi Pizzuco soğukkanlı bir edayla.

"Onayladığınıza sevindim" dedi yüzbaşı ve S. karakoluna telefon ederek Chiarchiaro'yu aramaları emrini verdi.

Telefon edilirken, Pizzuco da uygulaması gereken planı yaptı. Yüzbaşı, Marchica'nın itiraflarını kabul ederek, Colasberna'yı öldürttüğünü ve Nicolosi'yi öldürdüğünü ya da Marchica'nın suçlu olmadığını belirterek hem Colasberna'yı hem de Nicolosi'yi öldürdüğünü itiraf etmesini beklerken, Pizzuco kendine üçüncü bir yol seçmişti. Bu yol Marchica'nın itiraflarını sağlayan sahte tutanakla dikkati çekecek bir uyum gösteriyor, yalnızca bir yerde ondan ayrılıyordu.

Sahte tutanağı hazırlayan başçavuşlar gerçekten başarılıydılar; Pizzuco gibi kişilerin bilimsel açıdan psikolojisini iyi tanıyorlardı; Diego Marchica'nın keklik gibi pusuya düşmesinde şaşılacak bir şey yoktu.

Nitekim Pizzuco üç ay önce Colasberna ile karşılaştığında, samimi arkadaş olmalarına rağmen, onunla ilgili uyarılarda bulunmak istemiş, Colasberna buna karşılık teşekkür etmesi gerekirken, bir takım küfürlerle burnunu işlerine sokmamasını, hatta dişlerini ağzına dökmediği için Tanrıya şükretmesini söylemişti.

Colasberna'nın bu tepkisi, insanüstü duygularla dolu ve vazgeçirtilemez iyilikseverliği nedeniyle çok kez acıklı durumlara sürüklenen Pizzuco'yu kahretmiş, onu çok gücendirmişti. Tesadüfen Marchica ile konuşurken, bunun da sohbetini yapmışlar, Marchica da karşılıksız olarak intikamını alacağını söylemişti, çünkü onun da Colasberna ile çözülmesi gereken özel sorunları vardı. Pizzuco bu öneriden korkunç şekilde etkilendi. Kesin olarak reddetti. Ama birkaç gün sonra Marchica S.ye geldi ve Pizzuco'nun karısına ait evde kalmak istedi. Ev Poggio mahallesinde, S.ye yakın bir yerde bulunuyordu; S.deki işlerini çözümlemek için, oteli olmayan köyde, o evde kalmak zorundaydı. Sabahın ilk saatlerinde tavşan avına çıkmak için ondan bir silah rica etti. Kendisi de, kırdaki evin anahtarını vererek, evde çok eski bir silah bulacağını söyledi; ava uygun bir silah değildi ama yine de işe yarayabilirdi. Marchica'nın cinayet işleyeceğini

düşünmedi, yaratılış olarak herkese güvenir ve yardım ederdi. Colasberna'nın ölümünü duyduğu zaman bile kuşkulanmadı, yalnız jandarmalar onu evinde tutuklamaya gittiklerinde, Marchica'nın güvenini kötüye kullanarak onu oyuna getirdiğini anladı; bunun üzerine kayınbiraderine, Marchica'nın izinsiz olarak kullandığı silahı ortadan kaldırmasını emretti. Bu onun için uygun olan tek yoldu, Marchica'nın kin gütme eğilimini bildiği için, polise kurban olduğu bu olayı açıklayamazdı.

"Oh ekselans..." dedi ekselans, yaşından ve gövdesinden beklenmeyen bir sıçrayışla yatağından fırlayarak.

Uyuduğu sırada çalan telefonun sesi, dalga dalga beynînde çınlamıştı; kolu, vücudundan ölçülemez bir uzaklıkta duruyormuş gibi atılarak ahizeyi kaptı; kulağına uzak titreşimler ve sesler geldiği zaman, o, ışığı yakmış, böylece de yanında uyuyan bayanı uyandırmıştı. Tüm gece sabırla bekleyerek kavuştuğu uykuya bir daha dalamayacaktı.

O uzak titreşimler ve sesler birden sert ve sinirli bir ses tonuna dönüşüverdi; sayın ekselans yataktan yere atladı, yalınayak, sanki telefon davranışlarını iletecekmiş gibi, eğilmeye ve gülümsemeye başladı.

Kadın asık bir yüzle ona baktı, çıplak ve güzel omuzlarını ona çevirmeden mırıldanıyordu; "kuyruğunu sallamadan da yapabilirsin, çünkü nasıl olsa seni görmüyor" ; gerçekten de yalnız kuyruğu eksikti ekselansın bağlılığını gösterebilmesi için.

Bir kez daha "Oh ekselansları... - ve ardından - Ama ekselans... Hayır ekselans..... evet ekselans.... Olur ekselans"

diye süren konuşmada yaklaşık yüz kez ekselans dedikten sonra, ahizedeki kızgın ses sönünce, gecenin ikisinde Roma'dan telefon eden ekselansın anasına saygılarını yolladı. Heyecanlı günlerine heyecan katılmıştı. Ahizeyi yerine koydu, tekrar kaldırdı, bir numara çevirdi. Bir kedi gibi arkasına dönen kadın, "Yarın misafir odasında uyuyacağım" dedi.

"Üzgünüm arkadaşım, gecenin bu saatinde beni de uyandırdılar" dedi, az önce telefonda dinlediği kızgın ve yüksek ses tonuyla "San Antonio'nun zinciri gibi sıralanın telefon başına; ben uyandım; şimdi de sizi uyandırıyorum; siz de kimi uyandırmanız gerekiyorsa onu uyandırın... Şimdi Roma'dan telefonla aradılar; kimden olduğunu söylememe gerek yok, siz anlıyorsunuz, nasıl olsa... Ben size söylemiştim hatırlıyor musunuz? Bellodi bütün ülkeye yayılan bir skandal yarattı... Ulusal bir skandal... Öyle bir skandal ki, sizin veya benim gibi birini buldu mu vay haline... Roma gazetelerinden birinin ne yazdığını duydunuz mu? Duymadınız, o zaman mutlusunuz; ben de haberi çok kızan ilgili kişiden duydum... Yarım sayfa boyunda bir fotoğrafını koymuşlar; hem de kimin fotoğrafının yanına biliyor musunuz?... Don Mariano Arena'nın... Kıyameti koparacak işler bunlar... Fotomontaj mı? Ne fotomontajı, gerçek hem de... Ama nasıl olur, emin misiniz, sizi ilgilendirmediğine!... Çok ilginç insansınız gerçekten... Sayın ekselansın Don Mariano Arena ile fotoğraf çektirme saflığına izin verdiğimiz için biz de suçluyuz... Evet, sizi dinliyorum...."

Kadın o güzel çıplak vücuduyla yataktan fırladı; ünlü aktrisler gibi beş numaralı Chanel kullanıyordu; bu parfüm sayın ekselansın duygularını uyandırıyordu. Salo cumhuriyeti zamanında bile, bürokratik görevlerini unutturup, en iyi şekilde aşk yapmasını sağlamıştı ekselansa. Kuş tüyünden bir yatak örtüsüne ve bir öfke halesine bürünerek odadan dışarı çıktı; ekselans kadını arzu dolu bakışlarla izliyordu.

"Çok iyi" diye ekledi ekselans, iki dakika bekledikten sonra "Öyle yaparız, ya Don Mariano Arena bu gece kanıtlar ortaya serilerek öyle bir suçlanır ki, artık Tanrı bile kur-

taramaz; ya da onu dışarı çıkartın ve gazetecilere, bazı açıklamaları nedeniyle gözaltına alındığını söyleyin... Savcı soruşturmasına devam ediyor. Bellodi ile iyi mi anlaşıyorlar? Ah, ah ne dolaplar, ne kötü şans bu... Bir şeyler yapın lütfen.... Evet, ben de farkındayım... Roma'dan telefon edenin ne dediğini biliyor musunuz? Don Mariano Arena'nın asil biri olduğunu, ikimizden birinin komünistlik numaraları çevirdiğini söyledi... Hangi Allahın belası sardı bunu başımıza. Buraya sükûnet ve tevekkül gerek, oysa şeytan gibi birini yollamışlar... Benim ondan kuşkum yok, benim jandarma kuvvetlerine saygım var, onlara taparım. Bildiğiniz gibi yapın." dedi ve ahizeyi bir çekiç darbesi indirircesine yerine koydu.

Şimdi sıra kadına gelmişti, kadını nasıl sakinleştirecekti. Bu mesleki işlerinden çok daha zor bir çözümü gerektiren bir sorundu onun için.

Günün ilk ışıkları kırları aydınlatıyor; ışık demetleri ağaçlardan, kayalardan, yeni yeşeren tarlalardan çıkmış ve görünmez bir şekilde karanlık göklere uzanıyordu sanki. Gramoli'nin Chiarchiaro'su yemyeşil düzlükte, çevreyle aykırı bir görünüme sahipti, delikli simsiyah bir süngeri andırıyor ve kırlarda giderek artan ışınlardan ıslanıyordu. Yüzbaşı Bellodi uykusuzluk ve yorgunluktan öyle bitkin bir haldeydiki, duyguları bir imajlar yansımasına uğramış ve kendilil lerinden yokolmuş gibi ateşli bir heyecana dönüşmüştü. (Açlığı da, yiyeceği bile görmek istemeyen bir iştahsızlıkla kayboluvermişti) Yüzbaşı, Chiarchiaro'nun görüntüsünü, Tanrının insan kalbindeki mücadelesi ve yenikliğiyle karşılaştırarak 'Tanrı burayı sünger tarlası yapmış' diye düşünüyordu.

Yüzbaşının yerli deyişlere meraklı olduğunu bilen onbaşı biraz şaka yapmak istedi ve;

"E Lu cuccu ci dissi a li cuccuotti; a lu chiarchiaru uni vidiemmu tutti" dedi. Yüzbaşı kulak kabarttığı bu sözlerin anlamını sordu.

Onbaşı çevirdi. "Guguk kuşu yavrularına 'hepimiz Chiarchiaro'da buluşacağız' demiş" Arkasından bir açıklama yaparak, guguk kuşunun bununla hepimiz orada öleceğiz demek istediğini ekledi sözlerine; kimbilir nedendir ama Chiarchiaro her zaman ölümü hatırlatıyordu. Yüzbaşı nedenini

tahmin edebiliyordu; heyecanlı bir şekilde Chiarchiaro'da gece kuşlarının yoğun bir toplantısını ve o saatteki donuk ışık altında kanat çırpışlarını tasarladı; ölüm duygusunun bundan daha iyi bir şekilde verilemeyeceğini düşündü.

Arabayı yolun kenarına bıraktılar; dar ve çamurlu bir yoldan Chiarchiaro'ya yaklaşıyorlardı. Jandarmaların hummalı bir çalışmaya koyuldukları belliydi; onlara yardım eden köylüler de vardı.

Bir yerde o daracık küçük yol küçük bir çiftlikle sona eriyordu, jandarmaların bulunduğu yere varmak için ekilmiş tarlaları geçmek gerekecekti.

Biraz daha yaklaştıklarında, başçavuş karşıdan, bir cesedin bulunuşu için aşırı sayılabilecek bir sevinçle bağırdı. "Sayın yüzbaşım, bulduk, ama çıkartmak biraz zor olacak." Bu onların mesleğiydi; öldürülen birinin gizlenmiş cesedini bulmak bir başarıydı.

Cesedi dokuz metre derinliğindeki bir çukurda bulmuşlardı; ucuna taş bağlayarak aşağıya sarkıttıkları bir iple ölçmüşlerdi çukurun derinliğini. Yan duvarlarda bitmiş olan çalı çırpı elektrik fenerinin ışığını güçlükle iletiyordu çukurun derinliklerine. Buna rağmen cesedin kokusu rahatlıkla duyuluyordu. İçlerinden birinin çukura inmek zorunda kalacağını düşünen jandarmalar, köylünün birini, beline bir ip bağlanarak çukura inmeye ikna etmişlerdi; köylü cesedin rahatlıkla çekilebilmesi için, bazı yerlerinden ip bağlayacaktı. Çok ip gerekliydi, köyden ip bekliyorlardı, jandarmalardan biri ip almak üzere köye inmişti.

Yüzbaşı ekilmiş tarlaların içinden geçerek, geride kalan çiftliğe döndü. Terkedilmiş gibiydi. Fakat çiftliğin etrafında dolaşırken, bağlandığı ipin uzunluğundan yararlanarak ansızın ileri doğru atılan bir köpek gördü. Köpek boynunu sıkan tasmasına asılı kalmış gibi durdu ve kızgın kızgın havladı. Güzel bir melezdi; kahverengi tüyleri yarım ay biçiminde beneklerle süslü olan köpeğin ela gözlerinin üzerinde menekşe renginde noktalar vardı. Ahırdan çıkan ihtiyar bir adam "tie Barriggiedu, tie" (Rahat dur, Barriggiedu, rahat dur) diyerek köpeği sakinleştirdi. Sonra yüzbaşıya dö-

nerek "Elinizi öpeyim" dedi.

Yüzbaşı okşamak için köpeğe yaklaştı.

"Yaklaşmayın" diye bağırdı ihtiyar adam atik davranarak "ısırır, ilk kez gördüğü birisine kendini okşatır, daha sonra da ısırır. İblis kadar kötüdür."

"İsmi ne?" diye sordu yüzbaşı. Adamın onu garip bir isimle çağırışı dikkatini çekmişti.

"Barrigieddu" diye yanıtladı ihtiyar.

"Anlamı nedir?" diye sordu yüzbaşı.

"Hain anlamına gelir."

"Hiç duymamıştım" dedi yüzbaşı. Ve Sicilya şivesinde bazı şeyler sordu. İhtiyar, gerçek ismin Barricieddu veya belki de Bargieddu olabileceğini söyledi; ama her iki kelimenin de kötülük, hainlik, hükmeden birinin kötülüğü demek olduğunu anlattı. Çünkü, bir zamanlar Barricieddu veya Bargieddu'lar bütün köyleri hükümranlıkları altına alıyor ve insanları zevk için darağacına gönderiyorlardı.

"Anladım" dedi yüzbaşı "Bargello demek istiyorsunuz siz; polis şefi." Şaşırıp kalan ihtiyar ne evet ne de hayır diyebildi.

Yüzbaşı aslında ihtiyara birkaç gün önce Chiarchiaro'da şüphe uyandıracak bazı şeylerin olup olmadığını sormak istiyordu. Ama polis şeflerini bir köpek kadar hain kabul eden birinden hiç bir şey elde edemeyeceğini anladı. İhtiyar haksız değildi yüzbaşıya göre; asırlardır polisler halka saldırırlar; önce halkın güvenini kazanır, sonra da, ihtiyarın dediği gibi ısırırlar. Polisler keyfi yönetimin ve gasbetmenin araçlarından başka ne olabilirdi zaten? Bağlı olduğu ipi son bir kez daha çözmeye çalışan köpek, tehdit edercesine havladı. "Bargello" diye düşündü yüzbaşı "benim gibi, ben de, kısa ipimle, tasmamla ve öfkemle bir Bargello'yum" ve çok eski olmayan, ama yine de eskiden bulunan bargellolardan çok, Barriggieddu isimli köpeğe yakın duydu kendini. Ve bir kez daha 'kanunun köpeği' diye düşündü kendi hakkında; sonra 'Tanrının köpekleri' dominik papazlarını ve 'Engizisyonu' hatırladı. Bu kelime, kilisenin boş ve karanlık mahzenindeymiş gibi, tarihin yankılarını uyandırırcasına çıktı ağzından. Acıy-

la, o mahzenin eşiğini kanunun fanatik bir köpeği olarak geçip geçmediğini sordu kendi kendine. Uykunun giderek azaldığı sisli anlarda doğan ve kendiliğinden dağılan düşüncelerdi bunlar.

C.ye döndü, kısa bir dinlenme için pansiyona gitmeden önce, savcının bürosundan geçip soruşturmanın aşamalarını anlatarak Arena'nın göz hapsinin uzatılmasını istedi. Böylece tüm materyalleri toplayarak öğleden sonra sorguya çekecekti onu.

Gazeteciler adliye binasının merdivenlerine ve koridorlarına doluşmuşlardı. Fotoğrafçılar, bir arı sürüsü gibi başına üşüşmüşler, gözlerine doğru flaşlarını patlatıp duruyorlardı.

"Soruşturma devam ediyor mu?... Don Mariano Arena mı bu cinayetleri düzenleyen kişi?... Yoksa daha kuvvetli birisi mi var? Marchica ve Pizzuco suçlarını itiraf ettiler mi? Gözaltı süresi uzatılacak mı, tutuklananlar var mı? .... Don Mariano Arena ile bakan Mansuco arasındaki ilişkilerin neler olduğunu biliyor musunuz?... Milletvekili Livigni'nin dün karakola geldiği doğru mu?"

"Doğru değil" diye yanıtladı bu son soruyu.

"Don Mariano Arena için siyasi simalardan araya giren oldu mu? Bakan Mancuso'nun Roma'dan telefon ettiği doğru mu?"

"Benim bildiğim kadarıyla" dedi yüzbaşı, yüksek sesle, "hiçbir politikacının araya girmesi söz konusu değil, olamaz da. Politikacılarla yakalananlar arasındaki ilişkiler konusunda benim bildiklerim yalnız sizin yazmış olduğunuz kadardır, daha fazla değil. Kabul edelim ki, bu ilişkiler gerçek olsun, sizin danışmanlarınızdan kuşkum yoktur; yalnız onları bilmek, doğruluğundan emin olmak isterim. Eğer bu ilişkiler kanunun işe karışmasını gerektirecek kadar açık olursa, ne ben ne de Savcı görevlerimizi yerine getirmekten geri kalmayacağız..."

Akşam gazetelerinden biri altı sütunluk yazısına şöyle bir başlık atmıştı; "Yüzbaşı Bellodi'nin soruşturması bakan Mancuso'ya kadar ulaşabilir."

Bilindiği gibi, akşam gazeteleri öğleden önce çıkar, güneyde tam öğle yemeği zamanıdır bu saat. Telefon hatları, gazetedeki haberden dolayı endişelenenlerin bağırtılarından ötürü, Salaparuta ve Vittoria şaraplarıyla heyecanlarını dindirmek isteyenlerin hassas kulaklarında infilak etmek üzere olan dinamit fitilleri gibi yanıyordu.

"Jandarmalar ellerinde üç zincir halkası tutmaktadırlar. Birincisi Marchica'dır, onu kır evlerinin duvarlarına, katırları bağlamak için çakılan halkalar gibi ellerinde tutmayı başarıyorlar..."

"Diego konuşmaz, erkek adamdır o..."

"Bırak erkekliğini. Sizin hatanız onbin yüzbin kişi öldürebilecek birinin bile, aynı zamanda korkak olduğunu bilmeyişinizdir... Diego, maalesef konuştu ve halkası Pizzuco'nun halkasına bağlıdır... Şimdi iki durum var: Pizzuco konuşursa işte sana üçüncü halka, yani Mariano; Pizzuco konuşmazsa, o zaman herşey Diego'ya bağlı kalır, ama iyi bir avukat onu ordan ayırmayı kolayca gerçekleştirebilir ve... Böylece zincir biter, Mariano kurtulur."

"Pizzuco konuşmaz."

"Bir şey söyleyemem; ben hep en kötü olasılıklar açısından yaparım hesaplarımı. Pizzuco'nun konuştuğunu düşünelim; Mariano'nun işi tamam. Herhalde şu anda jandarmalar Pizzuco'nun halkasını Mariano'nun halkasına bağlamaya çalışıyorlar; başarırlarsa, iki olasılık söz konusu:

Ya zincir Mariano ile biter, ya da ihtiyar ve hasta Mariano konuşur.

Bu durumda zincir o kadar uzar, o kadar uzar ki, ben de kendimi o zincirde bir halka olarak bulabilirim ve ardından bakan, sonra da Tanrı gelir... Bir felaket olur bu arkadaşım, bir felaket..."

"Kalbimi zift gibi karartmak istiyorsunuz... Tanrım... Siz daha Mariano'nun ne tür bir insan olduğunu bilmiyorsunuz; mezar gibidir o, sır küpüdür."

"Doğru, gençliğinde öyleydi; şimdi bir ayağı zaten çukurda olan bir ihtiyar... İnsanlar zayıf olabilir, der Garibaldi anılarında; zayıf bir anında bir hindistan cevizinin dikenleri gibi kabarık günahlarını bir rahibe anlatırım diye korkar... Ben de onu söylemek istiyorum; Mariano zayıf bir anında tüm günahlarını anlatmış olursa... Laf aramızda, az değil... Bindokuzyüzyirmiyedide bir dosyası geçmişti elime; bu kitaptan daha kalındı. -Bentini cildini göstererek- Onunla bir suçlar ansiklopedisi hazırlanabilirdi; hiç bir şey eksik değildi: A (abigato: Hayvan hırsızlığı)'dan, Z (zuffa: Kavga)'ya kadar her şey... Neyseki şansı varmış, o dosya ortadan kayboldu... Bilmezlikten gelme; ben değildim kaybeden, benden daha hatırı sayılır olan başka arkadaşların becerisiyle oldu, ordan oraya, bu daireden o daireye derken, kralın savcısının gözleri önünde yok ettiler... Oysa adamın korkunç bir hafızası vardı... Elinin altından kaçan dosya için sağa sola kızgın bir köpek gibi, tehditler savuruyordu; en çok dikkatini çeken de ilgisi olmayan zavallılar oldu. Sonra kralın savcısının burdan tayini çıktı, böylece de sağanak geçti. Görüyorsun ya, kralın savcıları, Cumhuriyet Savcıları, hakimler, subaylar, polisler, onbaşılar hep gelip geçicidirler burda..."

"İşte bu güzel, onbaşılar..."

"Gülecek bir şey yok bunda, hiç bir onbaşının seni mimlemesini dilemem... Ne diyordum! Evet, hepsi değişirken biz yerimizden kımıldamıyoruz... Biraz korkuyla, biraz heyecanla da olsa yine yerimizdeyiz biz."

"Fakat Don Mariano..."

"Don Mariano da bir takım korku ve heyecanlar geçirdi tabii..."

"Ama hala içerde, kimbilir ne acılar çekiyor."

"Ne diye acı çekecek, onu falakaya çektiklerini, elektrik verdiklerini düşünüyorsan, yanılıyorsun; eski çamlar bardak oldu... Şimdi jandarmalar için de kanunlar var..."

"Palavra bunlar; üç ay önce..."

"Bırak onları; şimdi biz Don Mariano'dan söz ediyoruz... Kimse ona parmağını bile dokundurmaz; saygı duyulan, korunan, De Marsico, Porzio ve Delitala'nın savunmalarını rahatlıkla ödeyebilecek bir insan... Yalnız yeri rahat olmadığı için rahatsız olacak o kadar; nezaret lüks bir otel değil tabii ki, altındaki ranza yumuşak olmayacak ve kötü kokulardan midesi bulanacak; üstelik kahve de içemeyecek zavallı. Halbuki her yarım saatte bir, bir fincan kahve içerdi. Birkaç gün içinde suçsuzluğu anlaşılarak serbest bırakılacağından kuşkun olmasın. Yaşantısı tekrar düzene girecek, işleri yine yolunda gidecektir."

"Bir dakika önce bacaklarımdaki gücü kestiniz, umutlarımı öldürdünüz, oysa şimdi..."

"Biraz önce yazı gelmişti, şimdi tura geldi; ben tura gelsin diyorum, işlerin iyi gitmesi için gerekli bu; ama yazı da gelebilir."

"Tura atalım, yazıyı İsa'ya bırakalım."

"O zaman öğüdümü dikkate al, önce duvardan birinci halkayı, yani Diego'yu kurtarmak gerekir."

"Ya bu alçaklığı yapan oysa..."

"O olsa da onu kurtarın. Bırakın soruşturmalarını yapsınlar; zaten o iki kuzeyliyi kimse durduramaz, soruşturmayı engellemeyin, bırakın sorgu hakimliğine kadar gelsin; bu arada Diego için öyle bir ortam hazırlayın ki, diş geçirmek isteyen, dişlerinden olsun."

"Bu da ne demek?"

"Yani Diego, Colasberna'nın öldürüldüğü gün ve saatte, cinayetin işlendiği yerden bin mil uzakta, hüküm giymemiş, değerli ve hakimlerin güven duydukları kişilerin yanında bu-

lunsun..."

"Ama ya daha önce itirafta bulunduysa..."

"İtirafta bulunduysa ifadelerini geri alır; manevi ve fiziki işkenceye maruz kaldığından gerçeğin dışındaki şeyleri söylediğini savunur. Biliyorsun, jandarmalar manevi baskı da yaparlar. Böylece anlattıklarının gerçeğe uymadığı, Tizio, Filano, Martino gibi güvenilir kişilerin şahitliklerinin de eklenmesiyle kanıtlanır. Ancak bir aziz aynı zamanda iki ayrı yerde bulunabilir ve herhalde hakim, Diego'nun böyle bir yeteneğe sahip olacağını düşünmez... Hem sonra gazetedeki şu küçük habere bak; S.deki cinayette jandarmalar bir olasılığı yok saydılar.

Yüzbaşı Bellodi, sansürden çekindiği için tedbirli davranan Sicilya gazetesinde, jandarmaların üzerinde durmadığı söylenen ihtimali okuyordu. Gazete, elbette ki cinayetlerin aşk nedeniyle işlendiği tezini ileri sürüyordu. Kanıtları yeteri kadar bilmeyen biri cinayetlerden ancak birinin aşk nedeniyle işlendiğini düşünebilirdi; diğer ikisinin nedeni ne olacaktı! Gazeteci S.de bulunduğu sırada belki Don Ciccio'yla görüşmüş ve Passarello ile Nicolosi'nin arasındaki hayali aşkı düşünde daha da geliştirmiş olabilirdi. İyi bir gazeteci ve bir Sicilyalı olarak kadının aranmasını öneriyordu; oysa yüzbaşı Sicilya'daki soruşturmaların polise bırakılması gerektiğini söylüyordu; kadını suçlamak gerekmezdi, çünkü daima cinayetlerin esas nedeninin ortaya çıkmasını engelliyordu bu.

Aşk nedeniyle işlenen cinayetler, diye düşündü yüzbaşı, Sicilya'da gerçek aşktan, gerçek duygusal bağlılıktan söz edilemez. Daha çok bir entellektüel tutkunun, yasal şekilciliğin kaygı veya ihtirasın ürünüdür bu aşk. Bu yasal şekilcilik, kendi çıkarımıza uydurana kadar, içinde esas, yani olayların insancıl değerlerinin yitip gittiği, o belirgin şekilcilik olarak düşünülmelidir. Böylece insancıl yargılar or-

tadan kaldırılınca yasa kendi şekilciliğini yansıtır ve olayların esas değeri göz önünde tutulmaz. Pirandello'nun Berretto a sonagli yapıtındaki Ciampa isimli kişi, tüm Yargıtay onun ağzındaymış gibi konuşurken esasa dokunmadan şekilcilik üzerine kuruyordu yargılarını. Bellido B.'ye geldiğinin ilk günlerinde bir Ciampa ile karşılaşmıştı. Pirandello'nun şahsiyetinin aynısı; yazarını aramak için değil, çünkü en büyüklerinden birini bulmuştu; bu kez yararına olabilecek bir tutanak için, bir onbaşının onun ince işlenmiş savunmasını anlayacak yetenekte olmadığını düşünerek bir subayla konuşmak istemişti.

Yüzbaşıya göre, bütün bunlar, Sicilyalıların bilincinde ailenin halen yaşayan tek kurum oluşundan kaynaklanıyordu; ama bu canlılık duygusal ve doğal bir birleşmeden çok, dramatik, yasal bir anlaşma gibiydi. Aile, Sicilyalının devletidir. Bizim için devlet olan kurum onun anlayışının dışında kalır; Sicilyalı için devlet, zorla gerçekleştirilmiş olaylardan oluşan bir birlik ve vergiyi, askerliği, savaşı, jandarmaları icat eden bir kurumdur. Aile kurumunda, Sicilyalı, kendi doğal ve trajik yalnızlığını aşarak, aldatmacalı bir anlaşma ile kurulmuş bir evliliğe ve beraber yaşama uyar. Aile ile devlet arasındaki sınırı aşmayı ondan istemek güç olacaktır. Devlet kavramından hoşlanacak veya iktidara gelerek hükümeti idare edecektir; ama yine de yaşantısının son ve kesin şekli aile olacaktır ki, zafer dolu yalnızlığa giden en kısa yolu sağlayacaktır ona.

Yüzbaşı Bellodi edebiyatın çağrıştırdığı olumlu olumsuz düşünceleri zihninde tasarlarken, Arena'nın getirilmesini bekliyordu. Mafya'yı kafasında çizmiş olduğu taslağa uygularken, onbaşı, Don Mariano Arena'yı içeri getirdi.

Don Mariano, yüzbaşının yanına getirilmeden önce traş olmak istemişti; jandarmanın biri traş ederek rahatlatmıştı onu, şimdi elini yüzünde gezdirerek, son günlerde düşüncelerinin verdiği sıkıntıdan bile daha fazla sıkıntı veren sakalını yerinde bulamayınca keyifleniyordu.

Yüzbaşı "buyurun" dedi ve Don Mariano ağırlaşan göz kapaklarının arasından bakarak oturdu; gözbebeklerini me-

kanik bir hareketle içeriye ve yukarıya doğru kaydıran o anlamsız bakış, kafasının bir hareketiyle sona erdi.

Yüzbaşı, Parrinieddu lakabıyla tanınan Calogero Dibella ile bir ilişkisinin olup olmadığını sordu.

Don Mariano ilişki ile neyi kastettiğini sordu; tanışma mı, dostluk mu, ortak çalışma mı?

"Siz seçin" dedi yüzbaşı.

"Gerçek şu ki, seçilecek bir şey yok; yalnızca uzaktan tanışırız, o kadar."

"Dibella hakkındaki fikriniz nedir?"

"Bence aklı başında biri; gençliğinde bazı hataları olmuş; ama şimdi düzeldiğini sanıyorum."

"Çalışıyor muydu?"

"Siz benden daha iyi bilirsiniz."

"Sizden duymak isterim."

"Bedeni bir çalışma derseniz, o zaman babasının ona öğrettiği çiftçiliği gösterebiliriz.... Belki kafaca bir çalışması da vardı."

"Sizce nasıl işler yapıyordu?"

"Bilmiyorum. Bilmek de istemem."

"Neden?"

"Çünkü beni ilgilendirmez; Dibella kendi yolundaydı, ben kendi yolumda."

"Neden ondan hep geçmiş zaman ekiyle söz ediyorsunuz."

"Çünkü öldürdüler onu... Jandarmaları evime göndermenizden bir saat önce öğrendim. "

"Jandarmaları evinize gönderen Dibella'dır."

"Siz kafamı karıştırmak istiyorsunuz."

"Hayır. Dibella ölmeden birkaç saat önce bir mektup yazdı bana" derken, mektubun fotokopisini gösterdi.

Don Mariano aldığı fotokopiyi kolunun yettiği kadar uzaklaştırarak gözden geçirdi ve uzaktaki şeyleri daha iyi gördüğünü söyledi.

"Ne dersiniz?" diye sordu yüzbaşı.

"Hiç bir şey" dedi Don Mariano Arena, fotokopiyi geri verirken.

"Hiç mi?"

"Gerçekten bir hiç."

"Bu bir suçlama değil mi, sizce?"

"Suçlama mı?" dedi Don Mariano Arena hayret dolu bir ifadeyle "bana hiçbir şey gibi geldi; üstünde ismim yazılı bir kağıt parçası."

"Başka bir isim daha vardı."

"Evet, Rosario Pizzuco."

"Onu tanıyor musunuz?"

"Bu köydeki herşeyi tanırım."

"Özellikleriyle demek istedim."

"Özellikle değil, diğerleri kadar."

"Pizzuco ile iş ilişkileriniz yok mu?"

"Bir soru sormama izin verin; siz benim ne iş yaptığımı düşünüyorsunuz?"

"Çok ve değişik işler."

"Ben çalışmıyorum; gelirimle geçiniyorum."

"Ne gibi bir gelir bu?"

"Toprağım var."

"Kaç hektar?"

"Yirmiiki salma*, doksan hektar kadar diyelim."

"İyi gelir getiriyor mu?"

"Her zaman iyi olmaz, yılına göre değişir."

"Ortalama olarak ne kadar gelir getirir bir hektarı."

"Topraklarımın önemli bir kısmını otlak olarak bırakıyorum. Bu toprakların bir hektarda bana bıraktığını bilemeyeceğim; ancak koyunların sağladığı kazancı söyleyebilirim... Yaklaşık olarak yarım milyon liret... Geriye buğday, badem, bakla ve zeytinyağı kalıyor ki, yılına göre değişebilir bu..."

"Ekim yapılan topraklarınız ne kadardır?"

* Salma: İtalya'nın bazı bölgelerinde, özellikle Sicilya'da toprak ölçümünde kullanılan bir birim.

"Elli-altmış hektar kadar."

"O halde hektar başına bir milyondan az getirmez."

"Şaka mı ediyorsunuz?"

"Şaka eden sizsiniz... Çünkü bana topraktan başka bir gelirinizin, endüstri veya ticaretle ilgili bir uğraşınızın olmadığını söylediniz, buna ben de inanıyorum. Hem sonra geçen yıl üç ayrı bankaya yatırmış olduğunuz ellidört milyon liret başka bankalardan çekilip, adı geçen bankalara yatırılmadığına göre, topraklarınızın gelirini göstermektedir. Buna göre hektar başına bir milyon liret kazanmaktasınız... Bir ziraat teknisyeni bu rakamı duyunca şaşırmıştı, çünkü bu kesimde hektar başına net yüz bin liretten fazla veren toprak yokmuş. Yanılmadığınıza eminsiniz, değil mi?"

"Hayır, yanılmıyorum" dedi Don Mariano üzgün bir tavırla.

"Bu durumda yanlış yerden başladık... İsterseniz geriye dönelim; hangi kaynaklardan gelir elde ediyorsunuz?"

"Hiç bir şekilde geriye dönmeyelim; paralarımı istediğim şekilde kullanırım... Yalnız şunu söylemek isterim; her zaman bankada tutmuyorum paralarımı; bazen arkadaşlarıma senetsiz, yalnız güvene dayanarak borç para veriyorum... Ve bunun için geçen yıl dışarıda olan paralar bu yıl geri döndü ve ben de bankaya yatırdım onları..."

"O bankalarda sizin kızınızın adına başka hesaplar da var."

"Bir baba çocuğunun geleceğini düşünmek zorundadır."

"Çok doğru; siz de kızınıza refah içinde geçecek bir gelecek hazırlıyorsunuz.. Ama, kızınızın ona zenginliği hazırlayan bu koşulları hoş görüp görmeyeceğini bilemem... Bildiğime göre, şimdi Lozan'da bir kolejde okuyor; ünlü ve çok pahalı bir kolej... Umarım kızınızı çok değişmiş bulursunuz; kibarlaşmış, sizin küçümsediğiniz her şeye acıyan, hiçe saydığınız herkese karşı saygılı biri olarak bulacaksınız."

"Kızım sizi ilgilendirmez" dedi Don Mariano Arena kızgın kızgın. Sonra yavaş yavaş sakinleşerek "kızım da benim gibidir" diye ekledi sözlerine.

"Sizin gibi mi?... Umarım sizin gibi olmaz; üstelik siz kendiniz kızınızın size benzememesi için her şeyi yapıyorsunuz. Değişen kızınızı tanıyamadığınız zaman, hile ve düzenbazlık üzerine kurulu zenginliğinizin bedelini ödemiş olacaksınız..."

"Bana vaaz mı veriyorsunuz?"

"Haklısınız... Siz zaten kilisede dinliyorsunuz vaazı, burada, karşınızda bir polis görmek istiyorsunuz; haklısınız... Şimdi kızınıza dönelim tekrar ve masraflarını, adına yatırılan paraları hesaplayalım... Çok, çok para... kaynağı belli olmayan paralar. Bakınız bunlar, adınıza ve kızınızın adına bankada olan hesap cetvellerinin fotokopileri. Palermo'ya kadar ulaştık... çok, çok para; bize kaynağını açıklayabilir misiniz?"

"Ya siz?" diye sordu kayıtsız bir ifadeyle.

"Açıklamaya çalışacağım; çünkü gizlice yığdığınız bu paralar üzerinde, soruşturmasını yürüttüğüm suçların nedenini arayacağım ve bu nedenleri, sizi cinayetleri örgütlemekle suçladığım zaman aydınlatmış olacağım. Ama sizin de vergi dairesine bazı açıklamalar yapmanız gerekecek. Biz şimdi elde ettiğimiz bilgileri onlara aktaracağız."

Don Mariano kayıtsızca bir el hareketi yaptı.

"Hem sonra siz gelir beyannamesi vermişsizin gereken makamlara, sizin geliriniz de ona göre olmalı..."

"Benimki kadar gösterilmiş" diye karıştı söze onbaşı.

"... ve vergi ödüyorsunuz..."

"Benim ödediğimden daha az" dedi onbaşı.

"Görüyor musunuz?" dedi yüzbaşı "açıklanması gereken çok şeyler var ve siz bütün bunları açıklamak zorundasınız..."

Tekrar kayıtsızca elini salladı.

"Üstünde durulması gereken bu olmalı" diye düşünüyordu yüzbaşı. Çünkü onun gibi bir adamı yasaların önünde sıkıştırmak yararsızdır; yeteri kadar kanıt bulunmayacaktır; alçakların ve namuslu korkakların sessizliği

onu daima koruyacaktır. Anayasal haklarını kısıtlamak yararsız olacağı gibi, tehlikelidir de aynı zamanda. Yeni bir Mori, siyasal seçimlerde gereç olarak kullanılabilir; rejimin kolu olmasa da, rejimin bir grubunun kolu olabilir; Mancuso -Livigni veya Sciortino- Caruse grubu. Böyle durumlarda halkı, Amerika'da olduğu gibi vergi yolsuzluklarında enselemek gerekir. Ama yalnız Mariano gibilerini değil ve ayrıca da yalnız Sicilya'da olmamalı bu iş. Ansızın tüm bankaları basmak ve hesaplarına, özellikle sahte gelir defterlerine el koymak, kadastroları yeniden incelemek gerekir. Tüm o yağcılar, siyasal fikirlere ve iktidar denen o kuvvetli ailenin üyelerine hizmet edeceklerine; tartışmalarını, yönetimlerini, arkadaş ve hasımlarını izleyeceklerine, kodamanların villalarını tek tek dolaşarak, özel olarak yaptırılan arabalarını, aşıklarıyla yatan kodaman karılarını gözetleyip, kendi sefil durumlarını o zenginliklerle karşılaştırıp akılcı bir yargıya varsalar çok daha iyi olur... Ancak o şekilde Don Mariano gibilerin ayakları yerden kesilir... Başka bir ülkede buna benzer bir vergi kaçakçılığı ciddi bir şekilde cezalandırılmaktadır; oysa bu ülkede Don Mariano dalga geçmekte ve rakamların üzerinde istediği şekilde oynamaktadır."

"Bakıyorum da vergi memurları sizi pek kaygılandırmıyor."

"Neden kaygılanmalıyım ki!" dedi Don Mariano.

"Ne demek neden?"

"Ben cahil biriyim, bildiğim iki-üç şey bana yetiyor; birincisi, burnun altında bir ağzın olduğunu ve bunun konuşmaktan çok yemeğe yaradığını bilmektir..."

"Benim de burnumun altında ağzım var" dedi yüzbaşı "ama, Sicilyalıların deyişiyle, yalnızca, hükümet ekmeği yiyorum."

"Biliyorum; ama siz bir insansınız."

"Peki ya onbaşı" diye alaylı bir tavırla sordu yüzbaşı, onbaşı D'Antona'yı göstererek.

"Bilmiyorum" dedi Don Mariano, küçümseyici bakışlarla onbaşıyı süzerek.

Don Mariano "ben" diye devam etti "hayatı oldukça iyi tanırım; insanlık denilen, söylerken ağzımızı dolduran, rüzgarlar kadar hafif bu güzel kelimeciği beş sınıfta toplarım ben; insanlar, kendilerini insan sananlar, insancıklar, aptallar ve ördekler... İnsanlar çok azdır bu dünyada; kendini insan sananlar da onlar gibi, insanlık bunlarla kalsa sevineceğim... Oysa daha kalitesizleri var insanların; insanları taklit eden maymun cinsi bu yaratıklar kendilerini üstün görürler her zaman, bana göre bunlar insancıklar sınıfına girer. Daha sonra mantar gibi çoğalmakta olan aptallar ve ördeklerle birlikte, çamurlu sularda yaşaması gereken ördeğimsi insanlar gelmektedir. Çünkü yaşantıları bir ördeğin yaşantısından daha anlamlı değildir, amaçlı değildir... Beni İsa misali çarmıha gerseniz, şu kağıt parçasına mahkum etmeye çalışsanız bile, yine söylerim, siz bir insansınız."

"Siz de" dedi yüzbaşı biraz heyecanlanarak. Bir jandarma subayının mafyanın şefi ile karşılıklı iltifatlaşmasından rahatsız olduysa da, milli bir bayramda, ulusun temsilcileri olarak, bayraklar ve borazanlarla bezenmiş bir yerde, bakan Mancuso ve Livigni'yle el sıkıştığını hatırlayarak bu davranışını mazur gördü, çünkü Don Mariano, Marcuso ve Livigni'ye göre gerçekten bir insandı. Bir körün, nesnelerin şekilsiz ve karanlık taslağını tasarlayışı gibi, Don Mariano da insancıl ilişkilerin, kanunların ve duyguların dünyasını öyle kuruyordu kafasında. Kanunun etkisiz kaldığı, olaylar serisinin, kokuşmuş ve hareketsiz gerçek üzerine söylenen sözlerin sadece renklerini değiştirdiği çevresinde, bundan başka ne gibi bir dünya görüşü edinebilirdi ki?

"Ben neden bir insanım, kendini insan sanan ya da ördek değilim" diye sordu yüzbaşı öfkeli bir ses tonuyla.

"Çünkü" dedi Don Mariano "bulunduğunuz yerden adamın suratına tekme atmanız o kadar kolay ki... Oysa siz karşınızdaki insana saygı gösteriyorsunuz... Sizin hatta onbaşının koltuğunda sizden önce oturanlardan, ölümden beter denilebilecek hakaretler gördüm. Sizin gibi bir subay beni tokatladı; aşağıda, nezarette başçavuşun biri tabanımda sigara

söndürdü ve ardından karşıma geçip kahkahalar attı... Böylesi hakaretlerden sonra sakin olabilir, sakin kalabilir mi insan?"

"Şu anda ben size hakaret ediyor muyum?"

"Hayır, siz bir insansınız" diye onayladı Don Mariano.

"Peki, sizce insanca bir iş mi adam öldürmek veya öldürtmek?"

"Ben böyle bir şey yapmadım. Ama siz bana, sözün gelişi 'adam öldürmek doğru mudur' diye sorarsanız, ben, 'önce öldürülecek kişinin insan olup olmadığını araştırmak gerekir' derim."

"Sizce Dibella ne idi?"

"O ördeğin biriydi" dedi küçümseyerek Don Mariano; ağzından kaçırmıştı bir kere sırrını ve sözcükler giden bir köpeği çağırır gibi ıslık çalınarak geri alınamazdı.

"Bu yargıya varmanız için bazı özel nedenleriniz var mı?"

"Ne nedenim olacak! Onu az tanırdım zaten."

"Buna rağmen yargınız doğrudur; bu yargıya varabilmeniz için de ciddi bilgileriniz olmalı... Belki siz onun bir casus, jandarmalara çalışan bir muhbir olduğunu biliyordunuz..."

"İlgilenmedim şimdiye dek."

"Ama biliyordunuz..."

"Tüm köy biliyordu bunu."

"Gizli haber kaynaklarımız..." dedi yüzbaşı alaylı bir tavırla onbaşıya dönerek. Don Mariano'ya "Belki de Dibella bize verdiği bir takım sırlarla dostlarınıza yardımda bulunmuş oluyordu... Siz ne dersiniz?" diye sordu.

"Bilmiyorum."

"Fakat gene de bir kez doğru bir haber getirdi; on gün önce, bu dairede, sizin oturduğunuz yerde... Siz bunu nasıl öğrendiniz?"

"Ben hiç bir şey bilmiyordum ve bilseydim de beni etkilemezdi."

"Dibella'nın çektiği vicdan azabından rahatsız olarak ha-

tasını itiraf etmek için size gelmiş olduğunu düşündüm de."

"O korkağın biriydi, vicdan azabı duyacak biri değildi; hem bana gelmesi için bir neden yoktu."

"Siz vicdan azabı duyar mısınız?"

"Ne vicdan azabı ne de korku, asla."

"Bazı dostlarınız sizin çok dindar olduğunuzu söylüyorlar."

"Oldukça... kiliseye giderim, öksüzler yurduna para yardımı yapmayı ihmal etmem."

"Yeterli mi, sizce?"

"Yeter tabii; kilise büyüktür ve herkes istediği şekilde davranabilir içinde."

"İncili okudunuz mu?"

"Her pazar okunurken dinliyorum."

"Nasıl buluyorsunuz?"

"Güzel sözler; din başlı başına bir güzelliktir."

"Bana kalırsa sizin için güzelliğin gerçekle bir ilgisi yok."

"Gerçek bir kuyunun dibindedir; kuyuya baktığınızda güneşi ve ayı görürsünüz ama kendinizi kuyunun içine atarsanız güneşi ve ayı değil, gerçeği bulursunuz orada."

Onbaşı sıkılmaya başlamıştı; avın izine bile rastlanmayan taşlı yollarda avcının peşinden dolaşan bir köpek gibi hissediyordu kendini. Uzun ve iğri büğrü bir yolda imişler gibi geliyordu onbaşıya; cesetlerin yakınlarından geçiyor ve hemen sonra yollarını değiştiriyorlardı. Kilise, insanlık, ölüm; kahvelerde yapılan türden bir sohbet. Üstelik bir cani ile konuşulacak şeyler mi bunlar?

"Kuyudaki gerçeği bulmada yardım ettiğiniz bazı kişiler oldu mu?" diye sordu yüzbaşı.

Don Mariano iyice açtığı gözlerindeki donuk bakışlarla baktı yüzbaşıya ve hiç bir şey söylemedi.

"Dibella isminizi ve Pizzuco'nun ismini kağıda yazdığı zaman gerçeği bulmuştu, sanırım..." dedi yüzbaşı.

"Çılgınlıktı onun yaptığı, gerçekçilik değildi."

"Oysa bu yaptığı hiç de çılgınlık değildi... Onu Colasberna'nın ölümünden hemen sonra çağırttım; ondan önce cinayetin nedenleri olarak bazı çıkar ilişkilerini gösteren bilgiler edinmiştim... Colasberna'ya bazı öneri ve tehditlerin yapıldığını ve üstelik uyarıda bulunmak üzere ona ateş edildiğini biliyordum. Ben, Dibella'dan Colasberna'yı tehdit eden kişi hakkında bilgi istedim. Bana kesin bir ipucu vermekten çok iki isim verdi; ikisinden biri, daha sonra farkettiğim gibi yalnız kafamı karıştırmak için verilmişti... Ama ben onu korumak istiyordum; diğer taraftan Dibella'nın gösterdiği iki ismi birden yakalamak gafını gösteremezdim; birini cinayetin gerçek suçlusunu yakalamak zorundaydım; gösterilen iki isim de Coscaların adaylarıydı; ikisinden biri bu olayın dışında kalıyordu. Ya La Rosa suçluydu ya da Pizzuco... Bu arada Nicolosi'nin kaybolduğunu haber aldım. Rastlantılar beni şaşırtıyordu... Nicolosi de kaybolmadan önce bize bir isim bırakmıştı. Çok iyi tanıdığınız Diego Marchica diye birini aramaya koyulduk ; ve o da suçlarını itiraf etti."

"Diego mu?" diye sordu Don Mariano inanmaz bir ifadeyle.

"Evet, Diego" diye onayladı yüzbaşı; onbaşıya okumasını emretti Diego'nun itiraflarını.

Don Mariano mektubu dinlerken, astımlıların çıkardığı hırıltıya benzeyen bir hırıltı çıkarıyordu; oysa o öfkeden ötürü bir hırıltıydı.

"Diego, ısrar etmemize hiç fırsat bırakmadan Pizzuco'ya götürdü bizi, Pizzuco da size..."

"Sizi bana Tanrı bile getiremez" dedi Don Mariano kesin bir sesle.

"Siz Pizzuco'ya çok değer verirsiniz" diye ekledi sözlerine yüzbaşı.

"Ben hiçkimseye değer vermem, yalnız tanırım herkesi."

"Pizzuco'dan yana sizi hayal kırıklığına uğratmış olmak istemezdim, Diego'nunki yetti zaten."

"O boynuzlunun tekidir" dedi Don Mariano, iğrenç bir şey görmüşcesine yüzünü buruştururken, artık teslim olu-

yordu.

"Biraz haksızlık etmiyor musunuz? Diego sizden hiç söz etmedi bile."

"Benim bu olaylarla ne ilgim var ki?"

"Olaylarla ilginiz yoksa neden kızıyorsunuz?"

"Kızmıyorum; Pizzuco için üzgünüm, çünkü aklı başında bir adam... Alçaklıkla karşılaştığım zaman kızarım ben."

"Siz, Marchica'nın Pizzuco hakkında söylediklerinin tamamen yalan olduğunu garanti edebilir misiniz?"

"Ben hiç bir şeyi garanti edemem, bir kuruşluk çeki bile."

"Demek Pizzuco'nun suçlu olduğuna inanmıyorsunuz."

"Hayır."

"Peki ya Pizzuco da bizzat sizi suç ortağı olarak göstermiş olsaydı."

"Aklını kaçırdığını söylerdim."

"Pizzuco'dan Colasberna'yı şu ya da bu şekilde yola getirmesini isteyen siz değil miydiniz?"

"Hayır."

"İnşaat işleriyle ilginiz veya çıkarlarınız söz konusu değil mi?"

"Benim mi? Rüyada bile olmaz."

"Smiroldo kooperatifini büyük bir ihale için tavsiye eden siz değil miydiniz? Hem, üstelik hiç de alışılmadık bir takım koşullarla kabul edilmedi mi tavsiyeniz sayesinde?"

"Hayır... Evet, evet ama ben sayısız tavsiyelerde bulunmuşumdur."

"Kimlere başvuruyorsunuz bu tavsiyeleriniz için."

"Bir şeyler yapabilecek tüm dostlara."

"Genel olarak kime?"

"Daha çok beni seven arkadaşlarıma, iş yapabilecek kişilere."

"Peki bu yaptığınız tavsiyelerden ötürü bazı çıkarlar sağlamıyor musunuz?"

"Dost kazanırım."

"Bununla birlikte, bazen..."

"Bazen Noelde bana kutularla pasta hediye ediyorlar."

"Ya da bir çek verirler. Sayman Martini, mühendis Smiroldo'nun adıyla yatırılmış yüklü bir meblağa sahip bir çekten söz etti; çek de elinize geçmiş.... Belki onlara sağlamış olduğunuz o büyük ihalenin veya kooperatifin sizden görmüş olduğu başka hizmetlerin şükran borcuydu?"

"Hatırlamıyorum."

"Madem hatırlamıyorsunuz, mühendis Smiroldo'yu çağıralım..."

"Olur... böylece hatırlamak için yorulmam gerekmez... İhtiyarım bazen hafızam aksıyor. "

"Çok kısa süre önce olmuş bir olayla hafınazını deneyebilir miyim?"

"Deneyelim."

"Monterosso-Falcone yolunun ihalesi; yöresel bir gazeteden öğrendiğimize göre tamamen gereksiz olan bu yolun tüm masraflarını karşılayacak olan parayı siz sağlamışsınız; bu bir yana; Fazello kooperatifi ihalenin verilişini size borçlu, değil mi? Bana böyle dedi sayın Fazello; herhalde yalan söylememiştir."

"Yo.. yalan söylememiş."

"Herhangi bir şekilde size olan şükran borcunu ödemedi mi?"

"Nasıl hayır diyebilirim? Buraya gelip size tüm olanları anlattı ya, bana fazlasıyla ödemiş oldu."

Oturumun açılmasına bir saat kalmışken, Missione caddesi girişinde biletlerini almışlardı. Berardo kahvesi civarındaki pasajda dolaşırken, gazete bayilerindeki dergilere bakıyorlardı. Roma, arabaların, otobüslerin gürültüsünden hemen hemen sıyrılmıştı, yoğun bir sıcaklık altındaydı. Gazetecilerin, bağırarak kendi köylerinin ismiyle birlikte cinayetleri de anmaları onlara uzak ve gerçekdışı görünüyordu. İki günden beri uzaktılar köylerinden; iki büyük eczacıyla, bir bakan, beş altı milletvekili, Testaccio'nun polis tarafından denetlenen kahve ve meyhanelerinde Roma'nın işsiz saatlerinin tadını çıkaran üç dört kişiyle konuşmuşlardı; sakin görünüyorlardı, sayın milletvekilinin parlamentoda, Sicilya'nın sosyal düzeni üzerine verilen önergelere hükümetin cevabını içeren oturuma yaptığı davet onlara bitirmek istedikleri gün için iyi bir öneri olmuştu. Akşam gazeteleri Marchica, Pizzuco ve Arena'nın tutuklandıklarını yazıyordu. Savcı suçluları ortaya çıkarmayı başarmıştı. Gazetecilerin sağladıkları bilgiye göre, Marchico bir cinayeti kabullenmiş, diğerini Pizuco'ya yüklemişti. Pizzuco'ysa üzerine yüklenen cinayeti kabul etmemiş ve Marchica'nın bir değil iki cinayeti birden işlediğini belirtmişti. Arena hiç bir şeyi kabul etmemiş; ne Marchica ne de Pizzuco, ona suç yüklememişlerdi. Ama savcı cinayetin suç ortaklarını ortaya çı-

karmış, Marchica'yı cinayeti işlemekten, Pizzuco'yu cinayeti düzenlemekten ve uygulamaktan, Arena'yı azmettirmekten suçlamıştı. Kötü bir durumdu ama, kadınları ve ışıklar içindeki vitrinleriyle bir sabun köpüğünün mutlu özgürlüğünde, yeni baştan kurulacak gibi görünen Roma'nın bu saatinde, o tutuklama kararları, Antonius sütununun tepesinde gösteri yapan uçurtmalar kadar hafif geliyordu onlara.

Artık zamanı gelmişti. Alt geçide girdiler; vitrinlerin parlak ışıklarıyla daha canlı görünen alacalı renklerin akışında, siyah paltoları, S.nin koruyucusu olan azizin yüzü gibi olan yüzleri, yaslı tavırları, konuşmadan, yalnız güzel kadınları gördükleri zaman gizlice dürtmelerle veya göz kırpmalarla birbirlerini uyarışları ve hızlı yürüyüşleriyle o anda halkın için dikkatini çekiyorlardı. Çoğu, onların gizli polis olduğunu düşünüyor ve bir yankesiciyi izlediklerini sanıyordu; oysa güneyin sorunlarının bir parçasıydılar.

Parlamentonun kapıcıları davetiyelerini kontrol edip nüfus cüzdanlarına baktılar; sonra paltolarını çıkarmalarını istediler. İki arkadaş balkona doğru ilerledi. Bir tiyatro balkonuna benziyorsa da; salonun tiyatro salonuyla ilgisi yoktu; bir büyük huninin kenarından aşağıya, bir karınca yuvasına bakıyorlarmış gibi izliyorlardı manzarayı. Tıpkı memleketlerinde yağmurun geleceğini haber veren şimşekleri andırıyordu tıpkı salondaki ışıklar. Sahra rüzgarlarının getirdiği bulutlardan süzülen kum ve yağmur ışınları gibi ilginç bir ışık huzmesiydi; nesnelere atlasımsı bir görüntü kazandırıyordu. Parlamentonun planından, kafalarındaki soyut kavramlardan ve tanıdık yüzlerden solu, ortayı, sağı öğreninceye kadar biraz zaman geçti. Togliatti'yi bir gazeteyi karıştırırken görmeleri, sol kanat milletvekillerinin tam karşısında olduklarını anlamalarına yardım etti. Bir pergelin kesinliğiyle bakışlarını ortaya çevirdiler; Nenni'yi izlediler bir an, sonra Fanfani'yi ve işte onlara bu görüntüyü sağlayan milletvekilinin onlara baktığını sanarak elleriyle selam yolladılar; fakat milletvekili farkına bile varmamıştı, kimbilir kafasındaki hangi düşüncelerle nereyi izliyordu. Onları etkileyen asıl şey, bir sıradan diğer sıraya koşuşan müstahdemlerin davranışlarıydı; ortada halı tezgahlarındaki me-

kanik çalışmayı andıran bir hava vardı. Sürekli ve aynı tonda yükselen fısıltılar, aşağıdaki banklarda oturan dalgın ve kayıtsız insan gruplarından değil de, daha çok boş bir salonun sessizliğinden geliyormuş gibiydi.

Zaman zaman bir zil sesi duyuluyordu. Sonra bir ses, o kum ışıltılarının üzerinde dalgalanıyor, salonun giderek büyüyen fısıltılarının seviyesinde zeytinyağı damlacıklarının yüzeye çıkışı gibi yükseliyordu. Zili çalan başkandan gözlerini ayırıp, iktidar sırasına bakan Pella'ya çevirinceye kadar sesin nereden geldiğini anlayamadılar.

Solcular, oturdukları banklardan "bakanı istiyoruz" diye bağırıyorlardı.

Başkan tekrar zili çaldı; bakanın bulunamayacağını, müsteşarın burada olduğunu, sonuç olarak bir şeyin değişmeyeceğini ve parlamentoda saygılı olunmasını belirtti. Sanki hiç bir şey söylememiş gibiydi.

"Bakan, bakan" diye bağırıyorlardı soldaki sıralardan.

"Tanrı aşkına, bırakın konuşsun" diye söylendi dinleyicilerden biri, ancak arkadaşının duyabileceği bir şekilde.

Konuşmasını kesmediler.

Müsteşar, hükümetin Sicilya'da kaygılanılması gereken bir durumun varlığını görmediğini söyledi.

Sol kanattan şiddetli protestolar yükseldi. Tam bitmek üzereyken sağ kanattan biri "Yirmi yıl önce Sicilya'da kapılar açık uyunurdu" dedi.

Milletvekilleri sol taraftan ortaya kadar sokularak, yuhaladılar. İki arkadaş aşağıda, bir boğa gibi soluyarak yanıt veren faşisti görmek için uzandılar balkondan. "Evet, yirmi yıl önce Sicilya'da düzen vardı, siz bozdunuz onu" derken, parmağını Fanfani'den, Togliatti'ye kadar suçlarcasına uzattı.

Balkondan uzanan iki arkadaş traşlı bir baş ve suçlayan bir el görüyorlar ve aynı şekilde mırıldanıyorlardı "Senin dediğin kafandaki boynuzlu düzene benziyordu."

Zil devamlı ve çılgınca çalıyordu. Müsteşar tekrar konuşmaya başladı. Verilen önergenin değindiği S.deki olaylar üzerine kanuni soruşturma devam ettiğinden, hükümetin söy-

leyecek bir şeyi olmadığını söyledi; önergeyi veren milletvekillerinin tezlerini dikkate almayarak, hükümetin görüşüne göre, bu cinayetlerin de sıradan cinayetler gibi araştırılması gerektiğini savundu. Solcuların gazetelerinde yer alan imaların, yani parlamento veya hükümet üyelerinin mafya ile ilişkisine dikkat çekmek isteyen sözlerin gerçek olmadığına değiniyor, bunun komünistlerle, sosyalistlerin düşlerinden başka bir şey olmadığını ekliyordu sözlerine.

Sol kanat milletvekillerinden giderek çoğalan protestolar yağdı. Uzun boylu, esmer tenli ve dazlak bir milletvekili yerinden kalktı, iktidar tarafına doğru ilerledi. Üç müstahdem yolunu kestiler. Müsteşara hakaret dolu sözler söyledi. Yukarıdaki iki dinleyici "bunu kan temizler" diye düşündüler.

Başkan var gücüyle çalıyordu zili. Sağdan kopan başı traşlı milletvekili salonun ortasına geldi; fakat diğer müstahdemler de onu engellediler. O da sola doğru hakaretler dolu sözler yolladı. Aptal sözcüğü havada uçuşuyor, kızılderili oklarının Buffalo Bill'in kafasını sıyırması gibi o kocaman kafasını sıyırıp geçiyordu.

Yaşamları boyunca ilk kez jandarmaların bir işe yarayacaklarını kabul ederek "buraya bir jandarma taburu gerekli" diye düşünüyorlardı.

Milletvekilinin bulunduğu yere doğru bakıyorlardı. Sakin bir havası vardı; baktıklarını fark edince, gülümseyerek el salladı onlara.

Yüzbaşı Bellodi boğucu bir Parma akşamında, güneşin son ışıkları altında, kafasındaki karışık düşüncelerle şehrinin caddelerini adımlıyordu; uzak Sicilya'dan gözünün önüne gelen görüntü haksızlık ve ölümün ağırlığıydı.

Bologna'ya çağrılmıştı, iddianame hazırlandığı için mahkemede tanıklık etmişti; mahkeme bitince Sicilya'ya dönmek istememiş; yorgunluğunu Parma'da ailesinin yanında geçireceği bir tatille atabileceğini düşünmüştü. Bunun için hastalandığını bildirerek bir aylık izin sağlamıştı.

Tatilinin ortalarında, onbaşı D'Antona'nın göndermeyi esirgemediği bir dizi yöresel gazeteden; özenle kurduğu S.deki olayların çözüm kurgusunun, ortaya atılan yeni savunmalarla oyun kağıtlarından yapılmış bir şato gibi yıkıldığını öğreniyordu. Yüzbaşının bu yapıtını yıkan daha çok Diego Marchica'nın, cinayet günü ve saatinde cinayet yerinden oldukça uzak bir yerde bulunduğunu savunmuş olmasıydı. Sicili temiz, saygın kişiler, sorgu hakimine Diego Marchica'nın Colasberna'ya ateş ederken görülmesinin olanakdışı olacağını söylediler. Çünkü Diego o gün, o saatte altmışaltı kilometre uzakta bulunmaktaydı; yani S. P.den ne kadar uzaklıktaysa... Diego P.de, Doktor Baccarella'nın bahçesinde, doktorun gözleri önünde çimleri sulamaktaydı. Bunu yalnız doktor değil, oradan geçenler de onaylamışlardı.

Diego, aslında yüzbaşı Bellodi'ye bir tür nispet yapmak amacıyla bazı itiraflarda bulunduğunu açıklamıştı; yüzbaşı, Pizzuco'nun ihanet ettiğini söyleyince, öfkeyle dolmuş ve suçu Pizzuco'ya yüklemek istemişti; Pizzuco'ya bazı suçları yüklemeye çalışırken kendi kendini ele vermişti Diego'nun ihanetiyle karşılaşan Pizzuco bir sürü yalan uydurmuştu, bazı suçları üzerine alırken aslında ona ihanet eden Marchica'nın boynuna büyük bir taş bağlamıştı. Silah mı? Pizzuco sadece ruhsatsız silah taşıdığı için yargılanacaktı, kaynına silahı yoketme emrini de yasalara göre ruhsatsız silah taşımanın yasak olduğunu bildiği için vermişti.

Gazetelerde fotoğrafları ve röportajları basılan Don Mariano'ya gelince, savcının ve yüzbaşının hazırladığı kanıtlar ağının parçalandığını söylemeye gerek yok. Fotoğrafta bile örnek bir kötülük abidesi olarak görülen kafasının üzerinde bir masumiyet halesi parıldıyordu. Yüzbaşı Bellodi hakkında bir soru yönelten bir gazeteciye "bir insan" demişti onun için. Gazeteci "insan" demekle her insan gibi kusurları olabilecek birini mi, yoksa yargısını tamamlayacak bir sıfat bulamadığı için "insan" deyimini mi kullandığını sorunca, "ne sıfatı, insanın sıfatı olmaz" diye yanıtladı onu Don Mariano. Gazeteci cevabını kapalı bir cevap olarak niteledi ve kızgın, kötü ruhlu bir insan karakterinin ürünü olduğunu açıklamaktan geri durmadı. Oysa Don Mariano yenik rakibinin karşısında muzaffer bir general gibi, rahat ve kesin bir yargıda, bir övgüde bulunmak istemişti.

Onbaşı D'Antona tarafından kırmızı kalemle işaretlenen haberi okudu; ölen üç kişi için tekrar soruşturma açıldı, gezici polis takımı Nicolosi olayının bir sonuca ulaştırılabilmesi için iyi bir yol seçti. Buna göre dul kadını ve aşığı Passarello'yu yakalayarak, yüzbaşı Bellodi'nin gözönünde tutmadığı olasılığı değerlendirdi. Ve yine, bölgesel haberler sayfasında, işaretlenmiş bir haber; S.Karakol komutanı Arturo Ferlisi'nin kendi isteğiyle Ancona'ya tayin edildiğini yazıyordu; gazeteci tutumunu ve çalışkanlığını beğendiğinden sağlık ve iyi dileklerde bulunuyordu ona.

Bu haberleri düşünerek duyduğu usandırıcı bir öfkenin etkisiyle rastgele dolaşıyordu Parma'nın caddelerinde, bir randevuya geciken birinin telaşı vardı üzerinde. Karşı kaldırımdaki arkadaşı Brescianelli'nin ona seslenişini duymadı; karşısına dikildiği zaman beklenmedik bir şeyle karşılaşmış gibi şaşkın kalakaldı. Arkadaşı sevecenlikle gülümseyerek, güzel günleri, lise günlerini hatırlatan bir selam verdi. Yüzbaşı arkadaşının seslendiğini duymadığı için özür diledi ve iyi duymadığını söyledi. Brescianelli'nin doktor olduğunu, sıhhati iyi olmayan eski bir arkadaşını kolay kolay bırakmayacağını unutmuştu.

Nitekim arkadaşı bir adım gerileyerek, onu daha iyi gözledi ve zayıfladığını söyledi. Üzerindeki paltonun biraz bol ve üstünden aşağı dökülüşünden anlamıştı bunu, sonra gözlerine bakmak için yaklaştı. Gözlerinin akında karaciğerinin iyi çalışmadığını belirten emareler vardı. Belirgin şikayetlerini sordu ve birkaç ilaç önerdi. Bellodi dalgın bir gülümsemeyle dinliyordu arkadaşını.

"Beni dinliyor musun?" diye sordu Brescianelli. "Yoksa canını mı sıkıyorum?"

"Hayır, hayır" diyerek karşı çıktı Bellodi "seni gördüğüm için çok sevinçliyim, nereye gidiyorsun?..." Cevap beklemeden arkadaşının koluna girdi ve "sen nereye gidiyorsan ben de gelirim" dedi.

Arkadaşının koluna girmekle unutmuş olduğu bir jesti tekrarlamış oluyordu. Gerçekten de bir arkadaşa ihtiyacı vardı; boşalmak ve uzak şeylerin anılarında öfkesini dağıtmak istiyordu.

Ama Brescianelli Sicilya'yı, cinayetleri, işini sordu.

Bellodi Sicilya'nın inanılmayacak bir yer olduğunu söyledi.

"Doğru, gerçekten inanılmaz bir yer... Ben de birkaç Sicilya'lıyla tanıştım, şahane insanlar... Lupara hükümeti derim ben ona... Bu kelimeyi kullanmak gerek onu tanımlayabilmek için."

"Aslında İtalya da inanılmazın gerçekleştiği bir ülke; bunu anlamak için mutlaka Sicilya'ya gitmek gerek."

"Belki bir gün tüm İtalya Sicilya gibi olacak... Yerel yönetimlerin skandallarını okuduğumda aklıma bir fantazi geldi, bilim adamları palmiye çizgisinin, yani palmiyelerin yetişmesine uygun iklimin her yıl beşyüz metre kuzeye çıktığını söylüyorlar.... Ben ise şöyle diyorum, palmiye değil, tortulu kahve çizgisi... Palmiyeler yerine, tortulu kahve her gün biraz daha kuzeyi işgal ediyor. Üstelik termometrenin cıvası gibi çıkıyor bu palmiyeler, skandallar, kahveler.. Roma'yı geçti bile. "Ansızın konuşmasını kesti ve onlara doğru gelmekte olan genç kadına "sen de inanılmayacak kadar güzelsin..." dedi.

"Ben de mi? Diğeri kim ki?"

"Sicilya... O da senin gibi bir kadındır; gizemli, acımasız, kindar ve çok güzel bir kadın, tıpkı senin gibi... Sana tanıştırayım, yüzbaşı Bellodi, bana Sicilya'yı anlatıyordu... Bu da Livia." Bellodi'ye dönerek "Livia Gianelli, belki de çocukluğunu hatırlarsın, şimdi artık bir hanım oldu ve bize pas verdiği yok." dedi.

"Sicilya'dan mı geliyorsunuz?" diye sordu Livia.

"Evet" dedi Brescianelli "Sicilya'dan geliyor ve oranın deyişiyle kokuşmuş bir meslek olan polislik yapıyordu". Bunu Angelo Musco'nun boğuk sesini ve Catania aksanını taklit ederek söylemişti.

"Taparım ben Sicilya'ya" dedi Livia ve aralarına geçerek kollarına girdi.

'Burası Parma' diye düşündü Bellodi büyük bir mutlulukla. 'Bu kız Parmalı, evindesin, şeytan görsün Sicilya'nın yüzünü'. Ama Livia inanılmaz Sicilya'nın inanılmaz öykülerini dinlemek istiyordu. "Ben de Sicilya'ya gittim, Taormina'ya, tiyatro gösterilerine katıldım; ama gerçek Sicilya'yı tanımak için içerilere gitmek gerekliymiş... Siz nerede kalıyorsunuz?"

Bellodi köyün ismini söyledi; ne Livia ne de Brescianelli duymuşlardı bu ismi.

"Nasıl bir yer?" diye sordu kız.

"Eski bir köy, etrafı surlarla çevrili, caddeleri yokuşlu ya da merdivenli, her yolun veya merdivenli yolun başında

çirkin bir kilise vardır."

"Ya erkekleri çok kıskanç mıdır?"

"Kendilerini ilgilendiren bir durum olduğunda evet" dedi Bellodi.

"Peki ya mafya; gazetelerin sık sık söz ettikleri bu mafya nedir?"

"Gerçekten nedir bu mafya?" diye pekiştirdi Brescianelli.

"Çok karışık" dedi yüzbaşı Bellodi "inanılmaz bir şey..."

Hava buz gibiydi, bembeyaz gökyüzü uzun sürecek bir kar yağışının habercisiydi sanki. Livia kendisini eve kadar götürmelerini istedi; arkadaşları gelecekti, birlikte plak dinleyeceklerdi. Skoç Viski ve Carlos kanyak olacaktı evde. "Yiyecek bir şeyler de var mı?" diye sordu Brescianelli. Livia yiyeceğin de olacağına söz verdi.

Livia'nın kardeşini ve iki arkadaşını şöminenin önüne uzanmış buldular; yan taraflarında kadehleri duruyordu. Pikapta New Orleans'ın il Funerale al Vieux Colombier plağı dönüyordu. Onlar da Sicilya hayranıydılar. Kıskançlıktan ötürü parlayan bıçakları düşünerek ürperdiler. Sicilya'da kadınlara acırken, biraz da kıskandılar onları. Kan kırmızısı Guttuso'nun kırmızısına dönüşüverdi. Brancati'nin Bell Antonio'suna kapak olan Picasso'nun horozunu, Sicilya'nın amblemi olarak değerlendirdiler. Mafyayı düşününce tekrar ürperdiler; gördüğü şiddet dolu şeyleri anlatmasını istediler ondan.

Bellodi mafya çetesiyle ilgisi olan kişilerin hapisanenin revirinde kalma ayrıcalığını ortadan kaldırmak isteyen Sicilyalı doktorun hikayesini anlattı. Hapisanede bir çok hasta, hatta veremliler bile hücrelerde ve koğuşlarda kalırken, mafyanın elebaşları sağlam ve sağlıklı oldukları halde iyi bir ortam nedeniyle revirde kalıyorlardı. Doktor onların koğuşa dönmelerini ve yerlerine gerçekten hasta olanların gelmesini istedi. Ne gardiyanlar, ne de hapisane müdürü onu dinlemedi. Doktor bakana yazdı. Bunun üzerine bir gece tutuklunun birinin doktora ihtiyacı olduğunu söyleyerek onu hapisaneye çağırdılar. Doktor hapisanede mahkumların arasında tek ba-

şına bırakıldı ve mafya çetecileri hiç iz bırakmadan onu bir temiz dövdüler. Ardından doktor bakanlık tarafından olaylara neden olduğu gerekçesiyle görevinden alındı. Çünkü solcu bir partiye üyeydi. Partisindeki arkadaşlarından yardım istedi; ama ona üstüne düşmemesini önerdiler. Öcünü alamayınca, bir mafya şefini nakledildiği hapisanede dövdürterek intikamını aldı. Sonra suçlunun haklı olarak dövüldüğü savunuldu.

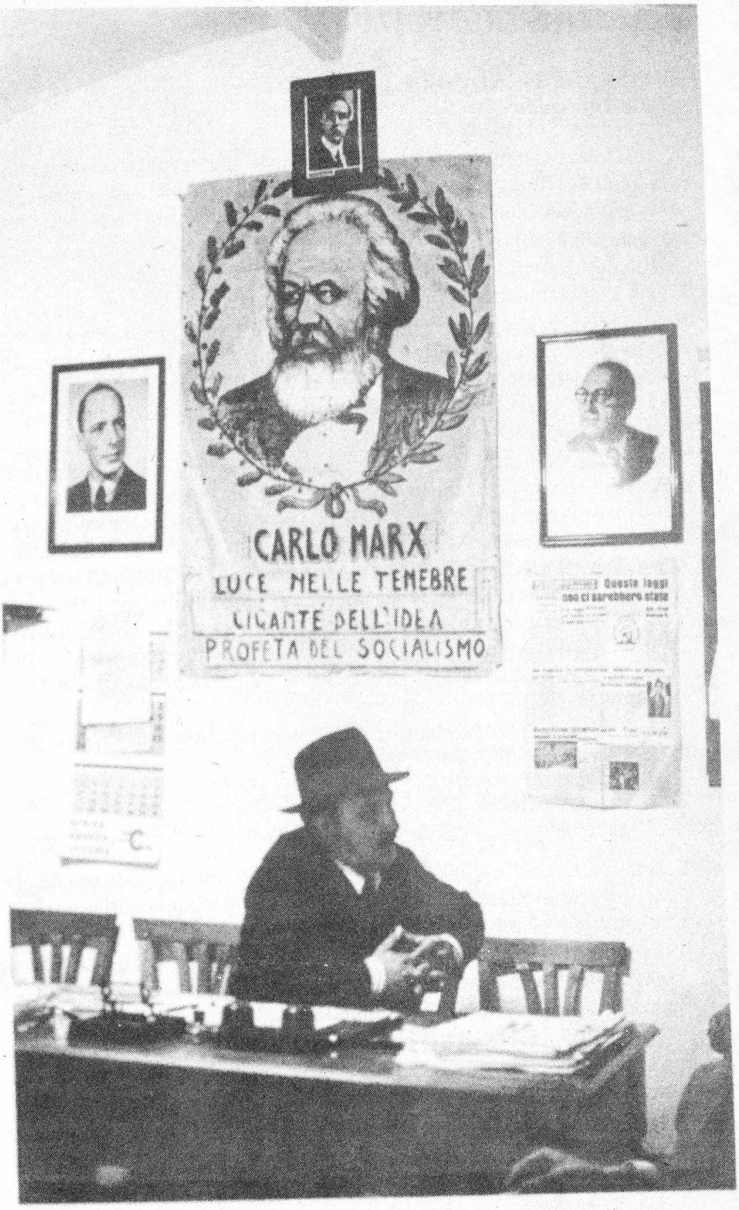
Kızların hazırladıkları sandöviçleri yediler, viski, konyak içtiler, caz dinlediler ve Sicilya'dan, aşktan, sonra da seksten söz ettiler. Bellodi kendini nekahet devresindeki bir hasta gibi hissediyordu; aç, zayıf ve duygulu. 'Şeytan görsün Sicilya'nın yüzünü, şeytan görsün' diye söylendi.

Geceyarısına doğru tüm şehri yürüyerek geçtikten sonra eve döndü. Parma karlı, bomboş caddeleriyle sessiz bir gece yaşıyordu. 'Sicilya'da çok seyrek kar yağar' diye düşündü; belki uygarlığın karakteri kardan ve güneşten gelmekteydi, yani karın veya güneşin çok olmasına bağlıydı. Kafası karışık fikirlerle dopdoluydu. Eve varmadan önce Sicilya'yı gerçekten sevdiğini ve döneceğini düşünüyordu.

"Kafamı oralarda parçalayacağım" dedi yüksek sesle.

Not: "Bu mektubun uzunluğu nedeniyle özür dilerim, daha kısa yazacak zamanım olmadı çünkü" diyordu, 18. yüzyılın görkemini yaşamış bir Fransız. Ama ben şimdi, bir hikayeyi kısa yazmak kuralına uymak için, zaman yokluğunu ileri süremem, bir yazdan ötekine tam bir yıl uğraştım daha kısa yazmak için. Tabii bazı uğraşlarımın ve sorunlarımın yanısıra yürüdü bu çalışma, tüm zamanımı buna vererek değil. Kitabı kısaltmak istemem, ölçü, ritm ve içerikten çok, anlatılmak şu ya da bu oranda gücenecek kişilerin cephe almasından korunmak içindi. Bilindiği gibi, İtalya'da ciddi konuşmak bir yana, ne azizlerle ne de devlet adamlarıyla şaka bile edilemez. Amerika'daki film ve romanlarda, İngiltere'de, Fransa'da ve İsveç'te olduğu gibi (en azından bugüne dek böyleydi) aptal generaller, dolandırıcı hakimler, üçkağıtçı poli ler olabilir. İtalya'da ise bunların hiçbiri olmadı, olamaz ve olmayacak da. Bu kesindir. Guisti'nin anlattığı gibi, Barnabo Visconti'nin mühür, kaşe ve belgeleri mühürlemekte kullanılan kurşunları yutturduğu elçiler misali susmak gerekir. Kendimi, başkalarına hakaret edecek, onları küçümseyecek kadar kahraman görmüyorum, rahat yazmak istemiyorum. Bu yüzden taslağın, devletin kanunlarını ve kanunlardan daha çok onu temsil edenlerin alınganlık sınırını aştığını görünce kısaltmak, daha çok kısaltmak istedim.

Romanın çizgisinde, birinci yazışımla ikincisi arasında bir değişiklik olmadı, bazı kişilikler ortadan kalktı, bazıları isimsizleşti, birkaç sahne de çıkarıldı. Roman belki birşeyler kazandı. Ama gerçek şu ki, bir yazarın (yazdığım için yazar kelimesini kullanıyorum) sahip olacağı bir özgürlükle yazamadım. Romandaki kişi ve olayların, gerçek olay ve kişilerle rastlantıdan başka hiç bir ilgisi yoktur.

CARLO MARX
LUCE NELLE TENEBRE
GIGANTE DELL'IDEA
PROFETA DEL SOCIALISMO

MARENOSTRUM

...

Yüzbaşıya göre, bütün bunlar, Sicilyalıların bilincinde ailenin halen tek yaşayan kurum oluşundan kaynaklanıyordu; ama bu canlılık duygusal ve doğal bir birleşmeden çok, dramatik, yasal bir anlaşma gibiydi. Aile, Sicilyalının devletidir. Bizim için devlet olan kurum onun anlayışının dışında kalır; Sicilyalı için devlet, zorla gerçekleştirilmiş olaylardan oluşan bir birlik ve vergiyi, askerliği, savaşı, jandarmaları icat eden bir kurumdur. Aile kurumunda, Sicilyalı, kendi doğal ve trajik yalnızlığını aşarak, aldatmacalı bir anlaşma ile kurulmuş bir evliliğe ve beraber yaşama uyar. Aile ile devlet arasındaki sınırı aşmayı ondan istemek güç olacaktır. Devlet kavramından hoşlanacak veya iktidara gelerek hükümeti idare edecektir; ama yine de yaşantısının son ve kesin şekli aile olacaktır ki, zafer yolu yalnızlığa giden en kısa yolu sağlayacaktır ona.

ISBN 975-344-063-4